

Pressen og partiene - partitilhørighet i 2005?

En analyse av Aftenposten, Dagsavisen, Dagbladet og Dagens
Næringslivs leder- og kommentar artikler under valgkampen i 2005.

Navn: Øyvind Breivik Pettersen

Dato: 20/5-2009

Masteroppgave i journalistikk

Institutt for medier og kommunikasjon

Sammendrag

Oppgaven forsøker å finne ut av om fire norske aviser ved valgkampen i 2005 viste sympatier som svarte overens med partitilhørigheten under perioden med partipresse. Den analyserer leder- og kommentarartikler i Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen og Dagens Næringsliv i de seks siste ukene før valget for å finne hvilke holdninger som kommer til uttrykk her.

Oppgavens teoridel består av en gjennomgang av partipressens historie her i Norge, og i tillegg en gjennomgang av de fire avisenes historie. En analyse av artiklenes innhold forsøker å finne frem til hvilke partier, politikere og regjeringsalternativer avisene var positive eller negative til i valgkampen. En nærmere analyse av meningsutsagnene i artiklene forsøker å gi svar på i hvilken retning og i hvor stor grad avisenes sympatier kommer frem i materialet. Analysene viser at partiene ved valget i 2005 ikke tok klare standpunkter for et enkelt parti, men var derimot klare i sin støtte av et av de to regjeringsalternativene. Avisene har likevel beholdt en tilsvarende profil som de hadde i perioden med partipresse. Det kan virke som om de politiske idéene fra denne perioden fortsatt sitter igjen hos avisene selv om de i dag har frigjort seg fra partiene.

Abstract

The thesis tries to find whether four norwegian newspapers during the election campaign in 2005, still supported the same political parties as they did during the period of party press. An analysis of editorials in the papers Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen and Dagens Næringsliv try to show their attitudes towards parties, politicians and governmental alternatives. The empiric part of the thesis contains a short review of the history of the party press in Norway. It also includes a presentation of the four papers. Through textual analysis, the contents of the articles are analyzed to see whether the papers show their support or their disagreement towards any of the parties. A further analysis of the articles try to determine to what degree the papers political sympathies are shown. The analysis shows that the papers examined, did not support one single party, but they were clear in their support of the respective governmental alternatives. It further shows that even though the papers are now independent of their former parties, the political mindset of this period still exists. The papers no longer support only one party, but rather support a general political direction that one or several of the political parties endorse.

Innhold

Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Historisk bakgrunn	8
1.2 Om leder- og kommentarartikler	10
1.3 Hypotese	11
2 Partipressens historie og journalistrollens utvikling	12
2.1 1880-1920: Parlamentarismestrid og partienes fremvekst	13
2.2 1920-1940: Økonomiske nedgangstider og politiske splittelser	16
2.3 2. verdenskrig og årene etter: Oppgjør og gjenreisning	19
2.4 50- og 60 tallet: Popularisering og tabloidjournalistikk	20
2.5 70-og 80-tallet: Partipressen i oppløsning	22
2.6 1990 til i dag: Konkurransen fra internett	24
2.7 Journalistrollens utvikling	25
2.8 Opprettelsen av Norsk Presseforbund	26
2.9 Vær Varsom-plakaten og forløperen til PFU	28
2.10 Eget journalistforbund og bedre arbeidsvilkår	28
2.11 Partitilhørighet i dag?	30
3 Avisene	34
3.1 Dagbladet – fra Venstre-organ til kultur-radikal uavhengighet	34
3.2 Aftenposten – konservative tradisjoner	38
3.3 Dagsavisen – offisielt partiorgan i 90 år	40
3.4 Dagens Næringsliv – næringslivets beskytter	43

4 Metodisk tilnærming	46
4.1 Argumentasjonsanalyse	46
4.2 AB-indeksen	47
4.3 Kategorisering av artikkelen og meningsutsagnene	50
 5 Kommentarstoffets politiske tendens	 53
5.1 Dagsavisens leder- og kommentarartikler	53
5.2 Aftenpostens leder- og kommentarartikler	58
5.3 Dagbladets leder- og kommentarartikler	65
5.4 Dagens Næringslivs leder- og kommentarartikler	69
5.5 Nøytrale artikler – kritiske aviser	76
5.6 Avisenes holdning til partiene	79
5.7 Avisenes holdning til regjeringalternativene	82
 6 Oppsummering og konklusjon	 85
6.1 Bakgrunn for analysen	85
6.2 Avisene – uavhengige men ikke upolitiske	86
6.3 Fortsatt partitilhørighet?	87
 Litteraturliste	 90

Forord

Politikk og valgkamp har lenge vært et område jeg har vært interresert i. Det var derfor naturlig å velge dette som tema for oppgaven. Før valget i 2005 var det også en ekstra spennende situasjon med tanke på de to klare regjeringsalternativene som ble fremstilt i media. Jeg ville med oppgaven forsøke å finne ut hvor tydelig avisene uttrykker seg i politiske sammenhenger. Når f. eks Dagbladets slagord er ”Sterke meninger”, burde en kunne forvente å finne nettopp dette på lederplass under en valgkamp.

Jeg har til dels gått i allerede opptrådte spor, og har funnet mye forskning på pressens situasjon etter partipressens avskaffelse. Blant annet har Paul Bjerkes ”Fortsatt partipresse”, en analyse av avisenes dekning av regjeringskrisen i 2000 vært et nyttig med tanke på innfalsvinkel og som sammenligningsgrunnlag. Denne oppgaven er et nytt bidrag innen den samme grenen, som forsøker å se på temaet på bakgrunn av den noe spesielle politiske situasjonen før valget i 2005.

Å jobbe med en større avhandling over en lenger periode har vært en omfattende, men lærerik prosess. Takk til min veileder Sigurd Allern for uvurderlige råd og tips til utforming av oppgaven (H-08/V-09). Takk også for gode og raske tilbakemeldinger i en hektisk innspurt. Også en stor takk til mine foreldre for korrekturlesing og grammatisk rettleing, samt god støtte gjennom hele prosessen.

Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo

Mai 2009

Øyvind B. Pettersen

1 Innledning

Valget i 2005 ble karakterisert som et av de mest spennende på lenge. For første gang på mange år hadde velgerne to klare alternativer, et rød-grønt alternativ på venstresiden og et borgerlig samarbeid på høyresiden i norsk politikk. Det rød-grønne alternativet bestående av Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet gikk sammen i et forsøk på å danne en flertallsregjering. Det borgerlige alternativet bestod av partiene i den sittende regjeringen (Høyre, KrF og Venstre), med FrP som støtteparti. Denne situasjonen burde i utgangspunktet gjøre det enklere for både media og velgere å ta standpunkt til hvilket alternativ de foretrekker, og hvem de ønsker i regjering. Dette er også utgangspunktet for denne oppgaven. Jeg vil forsøke å finne ut om avisene fremdeles sympatiserer med sine gamle partier, og i hvilken grad. Jeg vil i oppgaven analysere fire norske avisers dekning av valgkampen før valget i 2005. Jeg vil se på hvilke standpunkt de forskjellige avisene tar i forhold til sakene i valgkampen, og hvordan de omtaler partier og politikere.

De fire avisene jeg har valgt ut til undersøkelsen er Aftenposten, Dagsavisen, Dagbladet og Dagens Næringsliv (DN). Det er flere grunner til å velge akkurat disse avisene. Først og fremst er det aviser som tidligere har hatt forskjellige politiske tilknytninger. Det er en tidligere Høyreavis (Aftenposten), en tidligere Ap-avis (Dagsavisen), en tidligere Venstreavis (Dagbladet) og en i utgangspunktet partiuavhengig avis (DN). En annen grunn er at alle er Oslo-aviser, men alle har i større eller mindre grad profil som riksaviser. Ved å velge disse avisene får en også en blanding av løssalgs- og abonnementsaviser med tildels forskjellige målgrupper. Dagbladet er den eneste rene løssalgsavisen i undersøkelsen, og er også den eneste ”tabloide” avisen mht. til stoffmiks, det vil si med stor vekt på krim ulykker, sport og underholdning. (Alle avisene i undersøkelsen kommer i dag ut i tabloidformat.) Den største delen av Dagens Næringslivs opplag er basert på abonnement, men avisen er også en stor løssalgsavis. DN er den avisen i undersøkelsen med den mest spesifikke målgruppen. Avisen henvender seg i første rekke til industri- og næringslivet. Aftenposten er landets største abonnementsavis. Selv om avisen har mange likheter med en typisk riksavis, har den også en helt klar Oslo-profil og kan derfor kalles Oslos største lokalavis. En klar overvekt av Aftenpostens lesere bor i Oslo og omegn. Dagsavisen er en konkurrent til Aftenposten på abonnementsmarkedet i Oslo. Avisen har mye lavere opplag enn Aftenposten, og er den

eneste nr. 2-avisen i undersøkelsen. Dagsavisen er også den eneste av avisene i undersøkelsen som mottar direkte pressestøtte fra staten.

Rent praktisk er det også nyttig å velge disse avisene, siden artikler fra disse avisene kan søkes frem i nyhetsarkivet Retriever ATEKST. Som analyseobjekt vil jeg konsentrere meg om avisenes leder- og kommentarartikler i de seks siste ukene før valget. Jeg velger å konsentrere meg om kommentarer/ledere av to grunner. For det første er det i denne type artikler at avisenes og redaksjonenes politiske standpunkter kommer klarest til uttrykk. For det andre gjør det undersøkelsen noe enklere rent praktisk, ettersom antallet artikler som må undersøkes synker betraktelig. Ved å velge bort alle nyhetssaker i valgkampen, er det en mulighet for at enkelte poenger blir oversett. Ved for eksempel å undersøke hvilke partier og politikere som gis mest spalteplass, hvilken vinkling artiklene har og den generelle presentasjonen av sakene (bildebruk, plassering i avisen osv.), kan en si en del om avisenes sympatier. Leder- og kommentarartikler er likevel der de mest eksplisitte meningene blir fremsatt, og vil i forbindelse med denne oppgaven være tilstrekkelig med materiale. En kommentar i forbindelse med Retriever ATEKST, er at dette arkivet ikke omfatter artikler og notiser fra NTB som avisene kan ha trykt i løpet av valgkampen. Siden jeg har valgt å fokusere undersøkelsen på leder- og kommentarartikler skrevet og publisert av avisene, er dette derimot ikke relevant for oppgaven.

Tidsmessig har jeg valgt å konsentrere meg om de seks siste ukene før valget (1/8-05 – 12/9-05 (valgdagen)). Grunnen til dette er at det er i denne perioden valgkampen er mest intens, og dermed også den perioden avisene skriver mest om valgkampen. Denne perioden blir i boken ”I valgkampens hete” omtalt som ’den ”korte” valgkampen’, selv om det i denne kun omfatter de fire siste ukene før valget i 2001:

”En rolig politisk sommer gir partier og politikere et lite pusterom før innspurten tar til i midten av august, og fire intense uker avgjør partienes skjebne ved valget. Det er i disse ukene partiene og mediene for alvor retter blikket mot valgdagen, nye velgere kan vinnes og gamle mobiliseres, og det er nå valget blir avgjort.” (Aardal m.fl.(red.) 2004:182)

Selv om tidsrommet er relativt kort, er det så intens og stor oppmerksomhet rundt valgkampen, at summen av artikler blir relativt høy. Til sammen vil 75 artikler fra de fire avisene vil inngå i analysen.

Den konkrete problemstillingen i oppgaven blir som følger: Kan en fremdeles finne spor etter tidligere partitilhørighet, selv om partipressen er avviklet? I så fall i hvilken grad? For å finne ut av dette vil jeg benytte meg av både kvalitative og kvantitative metoder. Jeg vil gå gjennom alle leder/kommentarartiklene for å avgjøre om de er positive, negative eller nøytrale til de forskjellige partiene. Jeg vil benytte en kvalitativ innholdsanalyse av tekstene for å finne om avisene har sympatier til et parti, og hvor sterkt denne støtten eventuelt kommer til uttrykk. Jeg vil deretter gjennomføre en kvantitativ analyse av artiklene. Dette for å få en mer konkret oversikt over styrke og retninger i avisenes sympatier. Jeg vil gi en mer detaljert presentasjon av metodene som benyttes i kapittel 4.

1.1 Historisk bakgrunn

I forbindelse med opprettelsen av politiske partier her i landet i 1884, oppstod det også en partipresse. I begynnelsen var dette uavhengige aviser som tok standpunkt for eller mot parlamentarismen, og dermed også ga sin støtte til et av de nye partiene, Høyre eller Venstre. ”Partiene og partipressen ble etablert i den samme politiske prosessen.” (Ottosen et. al 2002:40) Med dannelsen av Det norske Arbeiderpartiet i 1887, ble partipressen satt mer i system. ”I motsetning til sine konkurrenter, ble Arbeiderparti-avisene etablert som partiaviser alt når den enkelte avis ble startet.” (Ottosen et. al 2002:53) De politiske partiene brukte avisene for å nå ut til en større velgermasse med sitt budskap og sine standpunkter. Partipressen ble drevet på forskjellige måter hos de forskjellige partiene. I arbeiderpressen var kontrollen med avisene sterk. Arbeiderpartiet hadde et eget pressekontor der det ble produsert lederartikler som ble sendt ut til lokale Ap-aviser rundt i distriktene. Pressekontoret formidlet også nyhetsstoff mellom avisene. Økonomisk ble avisene som regel drevet lokalt med støtte fra partiet sentralt. Også LO var sterkt inne på eiersiden i flere av avisene i arbeiderpressen. (Høyer 1995:352-356) Også høyre- og venstrepressen hadde egne pressekontorer, men kontrollen over avisene var ikke like sentralisert som for Ap-avisene.

Partipressen var det dominerende pressesystemet gjennom store deler av 1900-tallet. Frem til utbruddet av 2. verdenskrig, ble det opprettet stadig flere partiaviser. I følge Sverre Høyer fantes det i 1885 92 aviser med partipolitisk tilhørighet, mens dette tallet hadde steget til 204 i 1939. (Høyer 1995:333) Et av partiene åpnet gjerne ny avis på steder der det ikke fantes avisdekning. Dette førte ofte til at et av de andre partiene åpnet sin egen avis på samme sted

for at ikke det ene partiet skulle oppnå monopolposisjon. Perioden 1900-1940 var derfor preget av en sterk økning i antall aviser med konkurranse på de fleste steder. I mellomkrigstiden oppstod det skarpe ideologiske skillelinjer som preget norsk presse og politikk i årene før andre verdenskrig. (Ottosen et. al 2002:81) Partipressen ble i denne perioden en viktig arena for agitasjon for egne standpunkter, og mot motstanderne.

I årene fra 1945-1970 skjer det store endringer innen både pressen og politikken i Norge, endringer som etter hvert fører til at partipressesystemet går i oppløsning. VG blir startet opp i 1945, og ble mot slutten av 60-årene en av Norges største aviser. Fra 1967-1970 "doblet VG sitt opplag – fra ca. 36 000 til over 72 000 ... I 1972 passerer VG Dagbladets opplagstall med et opplag på knapt 115 000" (Eide 1995:245) Avisen var mer tabloid enn de andre avisene innholdsmessig, og la om til tabloidformat så tidlig som i 1963. Avisens salgssuksess førte til at denne typen stoff etter hvert ble vanligere også i andre aviser. Prioriteringene på nyhetsplass endrer seg noe, og politikk blir lavere prioritert enn før 2. verdenskrig. Samtidig blir avisbransjen stadig mer kommersialisert. Der avisene før hadde fungert som et organ for partiene, blir de nå sett på som selvstendige bedrifter som må ta sterkere hensyn til budsjetter og fortjeneste. Tidligere hadde det vært vanlig at aviser i partipressen fikk økonomiske tilskudd fra partiet dersom det var nødvendig. Denne ordningen ble stadig mindre brukt i etterkrigstiden. En viktig årsak til dette var at enkelte av avisene begynte å bli store utgiftsposter for partiene. Driften måtte i første rekke basere seg på annonse- og salgsinntekter. Dette var en viktig bakgrunn for innføringen av pressestøtten i 1969. Målet var å hindre avisdød blant de avisene som slet økonomisk som følge av den nye avis-hverdagen. Den offisielle begrunnelsen for innføring av pressestøtte var å bevare en differensiert dagspresse. Sigurd Allern påpeker at denne begrunnelsen innebærer "en erkjennelse av at avisenes historiske partitilknytning bidrar til ideologisk og politisk differensiering. Ulikhet i politisk ståsted og orientering øker mangfoldet og styrker dermed informasjonsfriheten." (Allern 1996:56) Rent praktisk innebar dette også en ordning der staten nå støttet de konkurranseutsatte avisene som partiene selv måtte støtte tidligere.

Samtidig endret journalistrollen seg kraftig fra 40-tallet og frem til 70-tallet. Etter hvert vokste det frem en profesjonsfølelse hos journalistene. Det ble opprettet egne kurs og utdanninger for journalistikk, og faglige kvaliteter ble etter hvert viktigere enn politisk tilknytning. "Fleire journalistar tok til å få meir utdanning ... Det var med på å heve medvetet om eiga rolle og den journalistiske sjølvtiliten." (Ottosen m. fl. 2002:145) Journalisten kom

tydeligere frem i artiklene enn tidligere. Introduksjonen av bylines for journalistene er en god illustrasjon på denne utviklingen. På 50- og 60-tallet begynte avisene med bylines for journalistene som dekket de store sakene, ”men først rundt 1970 blei det meir institusjonalisert å bruke bylines både for journalist og fotograf.” (Ottosen m. fl. 2002:145) Reportasjen ble en stadig viktigere sjanger i denne perioden. Der hendelser tidligere kun ble referert på en nøytral måte, ble de nå rapportert med journalistens egne ord.

En annen faktor som var med på å svekke partipressen, var utviklingen avisene og partiene hadde. Enkelte av partiene opplevde at oppslutningen falt, samtidig som flere av avisene hadde en sterk vekst. Dette førte til at enkelte av avisene rett og slett vokste fra partiet, både økonomisk og størrelsesmessig. Særlig gjaldt dette Venstre: ”En rekke gamle Venstre-aviser fant i løpet av syttitallet ut at de knapt nok hadde noe parti å støtte. De ble partiuavhengige, i praksis nærmest mot sin vilje.” (Allern 2001:18) Også den generelle samfunnsutviklingen førte til en svekkelse av båndene mellom pressen og partiene. Takket være oljepengene, utviklet Norge seg i siste del av 1900-tallet til å bli et rikt land med små klasseforskjeller. Dermed ble de politiske skillelinjene mindre skarpe enn de tidligere hadde vært, og velgerne begynte å vandre mellom partiene på en helt annen måte enn tidligere. Dette førte til at partiavisenes målgruppe ble mindre og mer udefinerbar. Alt dette førte til at partipressesystemet etter hvert ble oppløst. Den første avisen som offisielt brøt alle bånd med sitt gamle parti var Dagbladet i 1977. Deretter fulgte den konservative pressen på 80-tallet og tidlig på 90-tallet. Den siste delen av partipressen som offisielt ble avviklet, var arbeiderpressen. Dette skjedde tidlig på 1990-tallet i forbindelse med opprettelsen av A-pressen som konsern. I dag har alle tidligere partiaviser erklært seg uavhengige fra sitt tidligere parti.

1.2 Om leder- og kommentarartikler

Som tidligere nevnt vil jeg i analysen fokusere på avisenes leder- og kommentarartikler i ukene før valget. Dette fordi det er her redaksjonenes mening kommer til uttrykk. I boken ”Vi - en bok om ledere” svarer forfatterne slik på hva en lederartikkel er: ”Det kan sies veldig kort og knapt: Lederen er avisens mening.” (Gauslaa og Hauglid 1997:11) En litt mer utfyllende definisjon har forfatterne tatt fra Henry W. Stoneciphers bok ”Editorial and Persuasive Writing”:

”En leder kan betraktes som et journalistisk essay som enten

- 1) Informerer eller forklarer,*
- 2) overtaler eller overbeviser eller*
- 3) stimulerer til innsikt på en humoristisk eller underholdende måte” (Gauslaa og Hauglid 1997:13)*

En kommentarartikkel er derimot en journalists mening om et bestemt tema, innenfor en redaksjonell ramme. I følge Sigurd Allern har kommentarjournalistikken ”essayet som historisk grunnform og omfatter en rekke undersjangrer ... Et felles trekk er at artiklene refererer forfatterens meninger og holdninger.” (Allern 2002:102) Den største forskjellen mellom en leder og en kommentarartikkel er dermed at en leder skal uttrykke hele avisens standpunkt, mens en kommentar i første rekke er journalistens egen meningsytring. Det er dermed ikke sagt at journalistens standpunkter og avisens ikke er de samme. I de fleste tilfeller vil de redaksjonelle kommentarene stå for den samme linjen som uttrykkes på lederplass, ikke minst fordi det ofte er de samme menneskene som skriver både kommentarer og ledere. I følge Gauslaa og Hauglid er det ofte de ”eldre, erfarne og kanskje litt utbrente journalister som skriver ledere og kommentarer.” (Gauslaa og Hauglid 1997:15) Dette er journalister som gjerne har vært i avisen en stund og som er godt kjent med redaksjonens politiske standpunkter og grunnsyn. Dermed vet de også hva de ”burde” mene på vegne av avisen. En annen forskjell mellom kommentar- og lederartikler er naturligvis lengden på artikkelen. Mens en lederartikkel som regel bare er en spalte, bruker en gjerne tre-fire spalter på en kommentarartikkel. Etter hvert har spaltene for lederkommentarene blitt utvidet i bredden, slik at de tilsvarer omtrent en dobbeltspalte. Likevel er lederartikler generelt en del kortere enn kommentarer. Dette gjør at kommentaren har muligheten til å gå mer i dybden og belyse flere sider av et tema. En leder må derimot være kort og spissformulert, noe som gjør at valg av tema blir begrenset. Det er derfor naturlig å anta at lederartiklene i undersøkelsen kommer til å være konsentrert om en sak eller et tema, mens kommentarartiklene kan komme til å omfatte flere aspekter ved valgkampen i en og samme artikkel.

1.3 Hypotese

I løpet av de siste 30 årene har partipressesystemet blitt avviklet her i landet. Avisene regner seg selv som uavhengige fra partiene. Likevel vil det være naturlig og anta at avisene ikke

har blitt historieløse selv om de har blitt uavhengige. Etter ca. 100 år med partipresse er det sannsynlig at det kan finnes politisk-ideologiske tilknytningspunkter mellom parti og avis. Selv om alle avisene i undersøkelsen i dag er selvuttalte uavhengige aviser, har alle avisene et politisk standpunkt og grunnsyn. Jeg vil gå ut i fra at dette grunnsynet ligger nært opp til det som historisk sett har vært avisenes politiske ståsted. Som nevnt over, er det først og fremst i leder og kommentarartikler redaksjonens meninger kommer til uttrykk, og det er her jeg forventer og finne eventuelle bindinger eller sympatier. I en valgkamp vil fokuset rundt partiene være mer fokusert enn ellers, og det er mulig at dette vil gjøre det lettere å finne mønstre i forhold til hvilke partier avisene støtter på lederplass.

Min hypotese for denne oppgaven er at avisenes grunnsyn vil ha en avgjørende innflytelse på hva avisen mener på leder og kommentarplass. Det politiske grunnsynet i en redaksjon vil være tett knyttet til avisens historie; hvem grunnla avisen og hvorfor, hvilket parti var avisen tilknyttet under perioden med partipresse osv. Lederskribentene er i stor grad kjent med avisens historie og er med på å forvalte avisens grunnsyn, selv om dette i ytterste instans er redaktørens jobb: "Redaktørplakaten fastslår at en redaktør fullt ut er ansvarlig for avisens innhold utseende og meninger ... redaktørens oppgave blir da å ivareta og forvalte formål og grunnsyn." (Gauslaa og Hauglid 1997:74-75)

2 Partipressens historie og journalistrollens utvikling

Jeg vil i dette kapittelet kort gå gjennom partipressens historie i Norge. Jeg vil også gi en presentasjon av hvordan journalistyrket og journalistrollen har utviklet seg i samme periode. Den generelle utviklingen i samfunnet, partiene og avisenes utvikling, og journalistrollens utvikling henger sammen og kan være med på å vise hvorfor partipressesystemet gikk i oppløsning. Jeg vil først gi en gjennomgang av partipressens opprettelse og fremvekst. Journalistrollens utvikling har jeg skilt ut i et eget avsnitt for å komplementere de generelle historiske begivenhetene.

2.1 1880-1920: Parlamentarismestrid og partienes fremvekst

I 1884 ble parlamentarismen innført i Norge. I prosessen som førte frem til parlamentarismen oppstod de første partiene, Høyre og Venstre, her i landet. I kjølevannet av dette oppstod også partipressen her i landet. Avisene som ble dannet fra 1850-tallet og utover, var i utgangspunktet partiavhengige, men de ble nærmest tvunget til å ta standpunkt i debatten om parlamentarismen. ”Partiene og partipressen ble etablert i den samme politiske prosessen.” (Ottosen et al. 2002:40)

Bakgrunnen for innføringen av parlamentarismen var spørsmålet om statsrådenes tilgang til Stortinget. I utgangspunktet var det statsrådene som ville slippe til på Stortinget for å tale til representantene og fortelle hva regjeringen ønsket. Etter at det ble innført årlig Storting i 1869, snudde debatten seg mer til å handle om Stortingets kontrollmuligheter i forhold til regjeringen. Stortingsrepresentantene hadde nå større mulighet til detaljstyre bevilgningene og til å kontrollere statsrådenes handlinger. Dette ønsket om sterkere innflytelse i politikken, kom på bakgrunn av den generelle sosiale situasjonen i Norge i andre del av det 19. århundre. En stor del av den norske befolkningen bestod av selveiende bønder i distriktene, og ”med et tynt lag av håndverkere, kjøpmenn og embetsmenn konsentrert rundt i byene og relativt isolert fra landsbefolkningen.” (Høyer 1995:268) Det var likevel dette fåtallet av embetsmenn og andre medlemmer av den norske overklassen som satt som ministre og i andre

maktposisjoner i samfunnet. Etter hvert dannet det seg en motstand mot denne skjeve maktfordelingen. Fra 1850-tallet og fremover ble en stadig økende andel bønder valgt inn på Stortinget, samtidig som andelen embetsmenn gikk tilbake. I årene med parlamentarisme-strid, utgjorde dermed bøndene en sterk gruppe på Stortinget. Samtidig dukket en ny type akademikere opp i byene, bondestudenten. Fra 1860-årene og utover, ble det stadig vanligere at sønner av bønder eller fiskere dro inn til byene og fikk seg en utdanning. Det økte antallet personer som tok en universitetsutdannelse, førte etter hvert til en overproduksjon av akademikere. (Høyer 1995:269) Dette resulterte igjen i at en stadig større gruppe av akademikere ikke fikk jobb innen embetsverket, og måtte ta seg jobber i næringslivet eller som selvstendig næringsdrivende. Her kom de i direkte kontakt med de lavere klassene i samfunnet som hadde det vanskelig under embetsstyret. Slik vokste det også her frem en motstand mot embetsmannsstyret. (Høyer 1995:269) En stadig voksende gruppe av akademikere og middelklasseborgere i byene krevde nå bedre vilkår for bøndene og arbeiderne, og ønsket at borgerskapet og embetsmennene skulle få mindre makt.

“Den koalisjonen av innbyrdes motstridende protestbevegelser som til slutt ble Venstre, er ganske usannsynlig, sett i ettertid: Her hadde man bøndene ... her hadde man den frittalende og utadrettete intelligentsiaen i de største byene som kjempet mot gamle fordommer ... og her fant man også de frireligiøse på Vestlandet...” (Høyer 1995:269)

Denne koalisjonen ønsket endringer og bedre vilkår for ”folket”, mens embetsmennene og de med tilhørighet i samfunnets øvre klasser ville beholde det eksisterende maktfordelingssystemet. Dette var den bakenforliggende årsaken til stortingets ønske om bedre kontroll over regjeringsmedlemmene og deres ressursbruk. Forslaget om statsrådenes tilgang til Stortinget var flere ganger oppe til votering, og fikk også et grunnlovsmessig flertall. Men i alle tilfellene la Kongen ned veto, og nektet og godta forslaget.

”Den konservative pressen oppfattet det absolutte veto fra Kongens side som en garanti for at maktdeelingen som forfatningsmessig prinsipp kunne bevares... Venstre satte folkeviljen, uttrykt gjennom Stortingets flertall, over maktfordelingen mellom statsmaktene. Etter tredje gangs nektelse fra Kongen erklærte Stortinget 9. juni 1880 at loven om statsrådenes adgang var gjeldende grunnlov. Man anså at Kongen bare hadde utsettende veto.” (Høyer 1995:266)

Det oppstod nå en meget spent situasjon mellom regjering og Storting. Etter valget i 1882, fikk de liberale på venstresiden totalt flertall i Lagtinget. Lagtinget gikk sammen med høyesterett til riksrett mot den sittende regjering. Resultatet av rettsaken ble at den sittende statsministeren i februar 1884 ble fradømt sitt embete. Kort tid etter ble resten av statsrådene også dømt. For å unngå ytterligere konflikter, valgte Kongen å innsette en statsminister fra venstresiden, Johan Sverdrup. (Høyer 1995:266-267) Med sitt flertall på Stortinget, fikk venstresiden innført parlamentarismen i 1884.

Etter at parlamentarismen ble innført, ble Høyre og Venstre opprettet som offisielle politiske partier. Avisene som hadde tatt standpunkt i kampen om parlamentarismen ble nå sterkere knyttet til hver sitt parti. "...foran valget i 1885, hadde 93 prosent av alle avisene erklært et fast politisk ståsted." (Høyer 1995:291) Avisene ble den viktigste kanalen for å nå ut til velgerne med sine politiske standpunkter. I følge Rune Ottosen var det i denne perioden lederartiklene ble etablert som sjanger. "Avisene tok tydelige standpunkt i politiske spørsmål, og lederplassen ble stedet der avisene viste hva de stod for." (Ottosen et. al 2002:43)

Med opprettelsen av Det norske Arbeiderparti (Ap) i 1887, ble bindingene mellom partiene og avisene enda sterkere. Selv om partiet ble dannet bare noen år etter Høyre og Venstre, var utgangspunktet et helt annet enn for de andre partiene. "Arbeiderpartiet kunne i starten verken støtte seg til den eksisterende pressen eller til andre institusjoner. Arbeiderbevegelsen måtte skape egen institusjoner for politikk, arbeidsliv, presse..." (Høyer 1995:346) I åpningsparagrafen i de første partilovene oppgir partiet som sine oppgaver at det skal bygge ut den lokale partiorganisasjonen, jobbe for opprettelsen av en egen arbeiderpresse, og stille kandidater ved kommune- og stortingsvalgene. (Høyer 1995:346) I denne prosessen, kom pressearbeidet før valgarbeidet. Før en kunne få representanter som kunne stille til valg, måtte en nå ut til folket med sine standpunkter. Det var først og fremst lokallagene i partiet som fikk i oppgave å starte og drive nye aviser. Det var et mål for partiet sentralt og utøve en sterk kontroll over partipressen, men partiets størrelse og svake økonomi vanskeliggjorde dette. "Manglende kontrollmidler og landspartiets kredittmuligheter hindret det i å forfølge en konsekvent politisk strategi i utbyggingen av arbeiderpressen." (Høyer 1995:351)

Selv om økonomien i partiet ikke var den beste, øker likevel antall Ap-aviser krattig frem mot 1920. I følge Sverre Høy, opprettes det 41 nye aviser i arbeiderpressen mellom 1904 og 1917. (Høyer 1995:353) Etter hvert ble det nødvendig å samkjøre de forskjellige delene av

partipressen. I 1912 ble Arbeidernes pressekontor opprettet, og hadde som oppgave å fordele nyhetsstoff i Ap-avisene. Kontoret skulle fungere som et nyhetsbyrå med utveksling av artikler avisene i mellom.

”Formålet er å yte avisene journalistiske tjenester med stoff direkte fra Social-Demokraten og korrespondanser fra utlandet. Dessuten leverer medlemsavisene nyheter til kontoret som sender dem ut igjen til alle medlemsavisene. Tjenesten er til å begynne med rent nyhetsorientert ... Først mot midten av 1920-årene kommer de politiske kommentarer regelmessig.” (Høyer 1995:354-355)

Mange av de nystartede avisene startet opp på steder der den borgerlige pressen allerede var etablert, og møtte derfor sterk konkurranse fra første dag. Avisene trengte tilskudd fra partiet for å etablere seg i konkurransen mot andre partiaviser, noe partiet ikke hadde økonomi til. Dette stadig økende behovet for økonomiske tilskudd, førte derfor til at LO kom på banen som deleier og kreditor i flere av avisene fra rundt 1910. LO's involvering i arbeiderpressen, varte helt frem til partipressen ble avskaffet.

Også avisene i høyrepressen ble nærmere knyttet til partiet i perioden 1890-1920. I 1892 ble Den konservative presses forening opprettet. Her ble det bestemt at den økonomiske driften skulle samordnes for Høyreavisene. Det ble også foreslått at ”det skulle opprettes en artikkeltjeneste som skulle fordele stoff til lokalavisene.” (Ottosen et al. 2002:62-63) Dette ble likevel ikke gjennomført, fordi lokalavisene mente maktkonsentrasjonen i Oslo ble for sterk. I motsetning til i arbeiderpressen, var Høyre ikke inne på eiersiden i de konservative avisene i denne perioden: ”Høyre satset på et omfattende subsidiesystem framfor å eie avisene selv.” (Ottosen et al. 2002:64) To år etter at Høyrepressen hadde fått sin presseforening, ble Venstres presseforening dannet i 1894. Selv om dette førte til en tettere knytting mellom parti og presse, var Venstre-avisene mindre direkte underlagt partiet enn de konservative avisene. Venstrepressen ble ikke organisert av partiet på samme måte som i høyre- og arbeiderpressen.

2.2 1920-1940: Økonomiske nedgangstider og politiske splittelser

Denne perioden var preget av økonomiske nedgangstider, og en skarp polarisering langs ideologiske skillelinjer. Høyresiden i norsk politikk forflyttet seg tildels langt mot høyre,

mens venstresiden i en periode ble dratt lenger mot venstre. I Arbeiderpartiet var man splittet i synet på kommunismen. Enkelte i partiet var for å forbli medlem av Komintern, den internasjonale sammenslåingen av kommunistvennlige partier som Ap hadde meldt seg inn i 1919. En annen fraksjon ønsket at partiet burde føre en mer sentrumsorientert, sosialdemokratisk linje. I 1921 brøt en gruppe på høyrefløyen ut og dannet Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti. To år etter gjorde partiets landsmøte et endelig brudd med Komintern og Moskva. Dette førte til at venstrefløyen brøt ut og dannet Norges Kommunistiske parti. (Høyer 1995:358-359) Disse to partisplittelsene førte til at arbeiderpressen ble kraftig svekket. I 1927 ble Norges Socialdemokratiske parti og Arbeiderpartiet slått sammen igjen. I følge Ottosen, ble 14 aviser tilbakeført til AP etter at de to partiene ble gjenforent. (Ottosen et al. 2002:62) Det var også i denne tiden med partisplittelse og uro at partiet sentralt begynte å kontrollere innholdet i partiavisene.

”Fram til 1918 var det ikke noen særlig interesse for sentralisert kontroll med innholdet i partiavisene. Det kom først med striden om tilknytning til Komintern og forholdet til NKP etter partisplittelsen. Som et resultat av denne striden ble det foretatt en vedtektsendring i partiprogrammet i 1923, der avisene ble underlagt partiledelsens kontroll.” (Ottosen et al. 2002:62)

Høyrepressen ble i perioden 1920-1940 knyttet enda sterkere til partiet sentralt enn tidligere. Det gikk fra å være ”en uformell kontroll i 1920-årene mot fast organiserte forbindelser mellom presse og parti.” (Høyer 1995:337) En av grunnene til det, var at mens Høyre sentralt sto sterkt, slet partiet i distriktene. Enkelte steder var det vanskelig å finne folk som kunne stille til valg på partiets landsmøter. ”Denne svakheten i det lokale partilivet, er en av grunnene til at partiet sentralt velger å satse på å styrke høyrepressen, som ofte er det eneste faste holdepunktet for partiet i lokalsamfunnet...” (Høyer 1995:338) En annen årsak til at bindingene mellom partiet og pressen var at partiet ønsket seg sterkere kontroll med innholdet i avisene. ”Avisene fikk penger som påskjønnelse for god innsats for Høyre ... Politisk oppfatter man pressestøtten som et middel for å fremtvinge lojalitet fra avisenes side.” (Høyer 1995:339) De konservative avisene ble med andre ord nærmest tvunget til å støtte Høyre dersom avisen skulle få økonomisk støtte fra partiet. Dette gjaldt det journalistiske innholdet i avisen, og også ved valg av redaktører. ”Enkelte avisstyrever søker råd hos sentralstyret ... Andre ganger henvender sentralstyret seg uoppfordret ... til et avisstyre og anbefaler en

kandidat eller fraråder ansettelsen av en annen søker.” (Høyer 1995:339) I 1925 opprettes Høyres Pressebyrå. Byrået blir drevet av partiet sentralt, og konsentrerer seg først og fremst om politisk journalistikk. ”Kontoret sender årlig ut 300-400 artikler, hovedsaklig med politisk agitasjon.” (Høyer 1995:340) Som vi ser la Høyre stor vekt på en oppegående partipresse, og den politiske og redaksjonelle kontrollen over avisene var sterk.

1930-tallet preges av tydelige ideologiske skiller, både i pressen og i politikken. Arbeiderpressens forhold til sosialismen i Sovjetunionen under Stalin preget innholdet i disse avisene. I den borgerlige pressen, var det mange som hadde et uavklart forhold til de høyreekstreme kreftene som vokste frem i Europa, som fascismen i Italia og nazismen i Tyskland. Venstresiden i norsk presse var tidlig ute og kritiserte Hitlers og Mussolinis fremgang i Tyskland og Italia. Allerede før Hitler kom til makten i 1933, ble det skrevet kritiske artikler om den nazistiske tenkemåten i aviser som Dagbladet og Arbeiderbladet. I den borgerlige pressen, var synet på Hitler og nazismen ikke like udelt negative. ”En analyse av den konservative hovedstadspressen dokumenterer hvordan Hitlers maktovertakelse og fascismens fremvekst ble omtalt... i positive eller nøytralt refererende ordelag.” (Ottosen et al. 2002:84) Tonen mellom de sosialistiske avisene på venstresiden, og de Hitler-vennlige avisene på høyresiden, var til tider krass og viste tydelig de store ideologiforskjellene i norsk presse.

Arbeiderpressen var gjennom hele mellomkrigstiden en klar motstander av fascismens og høyrekreftenes fremvekst i Europa. Samtidig fantes det fortsatt sterke sympatier til Sovjetunionen i deler av arbeiderpressen i begynnelsen av 30-årene. På tross av partisplittelse og uenighet om Moskva-tesene, ”...hadde sympatien vært stor for Sovjet-staten både i den sosialdemokratiske og den kommunistiske pressen. Fra midten av 1930-tallet skilte deres veier” (Ottosen et al. 2002:85) De kommunistiske avisene fortsatte å støtte det kommunistiske styret, mens AP-avisene var langt mer splittet i synet på det som skjedde i Sovjet. Etter at Sovjetunionen invaderte Finland i 1939 i den såkalte vinterkrigen, var det derimot slutt på sympatien hos de fleste AP-aviser. Kommunistpressen forsvarte Stalins metoder med at det var nødvendig for å gjennomføre ideene som vant frem under den russiske revolusjonen. ”For å ta avstand fra Sovjet-staten måtte kommunistpressen så å si ta avstand fra sin egen politikk.” (Ottosen et al. 2002:85)

2.3 2. Verdenskrig og årene etter: Oppgjør og gjenreisning

Under krigen ble alle partipolitiske hensyn satt til side. Etter okkupasjonen i 1940 ble den norske pressen kontrollert og sensurert av de tyske myndighetene i Norge. "Fra 9. april fikk avisene ikke skrive noe som motarbeidet den tyske militærmakten." (Ottosen et al. 2002:91) Samtidig tok tyskerne også kontroll over de viktigste medieinstitusjonene som NRK og NTB. Denne sensuren av norsk presse førte til fremveksten av de illegale avisene. Spesielt etter at radioapparatene ble inndratt høsten 1941, fikk disse avisene en viktig rolle. De ble en viktig kilde for å spre nytt fra de ulovlige radiosendingene fra London. Tyskerne innførte dødsstraff for å drive med illegale aviser. Likevel var det så mange som nærmere 20 000 nordmenn som var involvert i virksomheten på en eller annen måte. (Ottosen et al. 2002:96) Samtidig kom fortsatt en del av de gamle norske avisene ut under tysk kontroll. Disse ble brukt som en del av det tyske propaganda-apparatet her i landet. Blant de avisene som fikk fortsette driften, var flertallet borgerlig orientert. De fleste avisene til Ap og sentrumspartiene ble derimot stengt. Til sammen ble 110 aviser stanset etter tysk ordre. Andre aviser måtte gi seg p.g.a. krigshandlinger som bombing av avislokalet. Alle nedleggelsene skulle få mye å si for avismønsteret her i landet etter krigen. "Av 260 aviser som kom ut våren 1940, var berre litt over 100 i drift ved frigjeringa 8. mai 1945." (Ottosen et al. 2002:99)

Etter krigens slutt måtte de norske avisene forsøke å reetablere seg på markedet. For mange av avisene som hadde blitt stoppet under krigen, viste dette seg å være vanskelig. På grunn av vanskelige økonomiske forhold og problemer med å få tak i teknisk utstyr var det mange aviser som aldri kom i gang igjen. Men for de som klarte å gjenopprette driften, eller gikk tilbake til normal drift etter å ha vært under tysk kontroll, var historien en annen. I perioden rett etter krigen var det viktig for det norske folk å opprette en fri presse, og interessen for avisene som kom ut rett etter krigens slutt var enorm. "A-pressa fekk i gang 40 aviser før året 1945 var ute, og desse hadde eit samla opplag på 325 000, 50 % over det som hadde vore opplaget for dei 46 avisene før krigen." (Ottosen et al. 2002:100) Men også blant avisene som fikk startet opp driften igjen, var det noen som ikke klarte seg økonomisk. Annonseinntekter var en viktig inntektskilde, og de avisene som stod sterkt på annonsemarkedet var de som klarte seg best. Her hadde de avisene som kom ut under krigen et klart fortrinn.

Det politiske klimaet i Norge var betydelig annerledes etter krigen enn i årene før okkupasjonen. ”Den første tida etter krigen var prega av forbrødring på tvers av dei til dels skarpe politiske skillelinjene som hadde prega landet på 1930-tallet.” (Ottosen et al. 2002:111) Dette la grunnlag for en ny og mildere tone i den politiske journalistikken der retorikken ikke var like tilspisset som før krigen. I fellesskapsånden som hadde oppstått, var det vanskelig og komme med partipolitiske motsetninger til regjeringens politikk. ”Dessutan var det ei utfordring å gi ein del sentrale spørsmål ei objektiv journalistisk behandling, fordi det var så brei politisk semje om desse spørsmåla. Forsvars- og trygingspolitikken var eit slikt område.” (Ottosen et al. 2002:111)

2.4 50- og 60 tallet: Popularisering og tabloidjournalistikk

På begynnelsen av 50-tallet var den norske pressen gjenopprettet og gikk bra. ”Samla opplag auka, og talet på aviser heldt seg høgt. Journalistikken var i heile perioden prega av partipressa, men fram mot 1970 skjedde det ei viss oppmjuking.” (Ottosen et al. 2002:119) Eierstrukturen i partipressen var stort sett den samme som før krigen med lokale partiorganisasjoner som eide og drev avisene. Men fortsatt var avisene i stor grad avhengig av økonomisk støtte fra partiene. Dette gjaldt spesielt avisene i høyrepressen. I 1955 ”var berre 15 av 49 høgreviser sjølvhjelpete.” (Ottosen et al. 2002:122) Etter hvert ble kostnadene så store for Høyre, at enkelte aviser gikk inn fordi det ikke fantes midler for å hjelpe disse avisene. Likevel hadde Høyre den største partipressen i denne perioden. En tabell i boka ”Norsk pressehistorie”, viser at høyre-pressen ved valget i 1957 hadde 30 % av det samlede avisopplaget i Norge, mens Høyre bare fikk 16 % av stemmene. Den klare vinneren ved dette valget var Arbeiderpartiet med 48 % av stemmene. A-pressen hadde derimot bare 24 % av det samlede avisopplaget. (Ottosen et. al. 2002:120) Høyrepressen hadde dermed nesten dobbelt så høyt opplag som partiet hadde stemmer, mens for Ap og arbeiderpressen var forholdet det motsatte. Samtidig var konkurransen mellom avisene var stor.

”Den rekonstruerte partipressa i åra etter krigen innebar eit mønster der det gjerne kom ut to-tre, kanskje fire aviser på dei stadene som hadde avis. Avisene var knytte til kvart sitt parti. Mange stader fann ein eit mønster der Høgre, Venstre og Arbeidarpartiet hadde kvar si avis. Der Venstre- eller Høgre-avisa mangla, eller det var ei fjerde avis, kunne Bondepartiet vere representert i den lokale avisfloraen.” (Ottosen et al. 2002:120)

Innholdsmessig var det også en sterk kontroll på den politiske journalistikken fra partiene sentralt. Høyres Pressekontor (seinere Pressebyrå) leverte lederartikler som ble trykket i de fleste mindre Høyre-avisene. I A-pressen var kontrollen enda sterkere. Her ble lederartiklene sendt ut og vanligvis trykket i alle Ap-avisene. Arbeidernes Pressekontor sendte også ut annet politisk stoff til avisene. I Venstre-pressen var situasjonen en annen. Her var styringen av hva avisene skrev vesentlig svakere enn i høyre- og arbeiderpressen. Dette skyldes antagelig at venstrepressen som organisasjon var svakere enn hos både Høyre og Ap. Mange av avisene ble drevet og kontrollert av sterke Venstre-familier som også var politisk aktive. Innholdet i venstreavisene var derfor mer person- eller familieavhengige enn Høyre og Aps aviser. Dette førte til at det fantes visse motsetninger internt i venstrepressen. Den største venstre-avisen og partiets hovedorgan i mange år, Dagbladet, var en liberal og kulturradikal byavis. Mange av Venstres aviser på Vestlandet hadde derimot et mer konservativt grunnsyn, og var uenige i flere av Dagbladets standpunkter. ”Både partiet og pressa var splitta i viktige spørsmål, ofte langs ein dimensjon som blei kalla Vestlands-venstre versus Austlands- eller Dagblad-venstre.” (Ottosen et al. 2002:122)

Innen journalistikken oppstod det nye trender i takt med samfunnsutviklingen. Eksklusivitet ble viktigere for journalistene. For å få de eksklusive sakene måtte journalistene gå bort fra det partilagde stoffet og finne nye kilder som kunne gi en annen type innspill. Samtidig satser avisene stadig mer på det som kan kalles populærkulturelt eller ”tabloid” innhold. Her er Dagbladet en foregangsavis. Avisa var den første som satsa på ”dei tre k-ane: *krim*, *kvinner* og det *kuriøse*.” (Ottosen et al. 2002:136) Dette var også områder VG satset tungt på. I tillegg satset disse avisene stadig mer på ”kjendis”-stoff og ungdomskultur. Fjernsynet gjorde enkeltpersoner (programledere) til kjendiser på en helt annen måte enn tidligere, og de ble dermed interessante både for publikum og avisene. Stoff om internasjonale film- og popstjerner var også populært hos den nye ungdomsgenerasjonen. Det upolitiske stoffet ble stadig mer populært i etterkrigstiden og tok mer plass.

Popularisering og ”tabloidisering” er to generelle kjennetegn på avisenes innhold på 50- og 60-tallet. Fortsatt er avisene sterkt knyttet til partiene, og mottar lederartikler fra partienes pressekontorer. På nyhetsplass blir derimot journalistikken stadig mer egenprodusert i hele etterkrigsperioden. I en stadig mer konkurransepreget hverdag, er det avisene selv som må bestemme innholdet og definere sin egen profil.

2.5 70-og 80-tallet: Partipressen i oppløsning

I løpet av denne perioden var partipressesystemet i oppløsning. Avisene måtte i stadig økende grad bli økonomisk selvstendige for å overleve fremfor å regne med støtte fra partiet. Dette førte til at mange såkalte nr. 2-aviser gikk inn. Dette var de minste avisene på et utgiversted, både på lesermarkedet og annonsemarkedet. Samtidig ble det startet opp mange nye aviser på steder det tidligere ikke hadde kommet ut noen avis. For å hindre avisdød blant nr. 2-avisene, innførte man i 1969 statlig pressestøtte. Dette skulle kompensere for det økonomiske tapet nr. 2-avisene hadde på både leser- og annonsemarkedet i forhold til den største avisa på utgiverstedet. Dette var likevel ikke nok, og mange av nr. 2-avisene måtte gi seg. Det oppstod dermed en monopolsituasjon flere steder. Dette innebar også at det partiet som hadde nr. 2-avisa som måtte legges ned, mistet politisk fotfeste på dette stedet. ”Dei største avisene ekspanderte langt inn i det politiske kjerneområdet til dei konkurrerende avisene.” (Ottosen et al. 2002:152)

På midten av 70-tallet begynte de første av de tidligere partiavisene å bryte løs fra sine tidligere partier. Først ut var Dagbladet, som sa takk for seg i kjølevannet av striden om EF-medlemskap i 1972. Det var store interne uenigheter innad i Venstre i synet på deltagelse i EF. Uenigheten førte til at partiet ble splittet, og Det Liberale Folkeparti ble dannet. Denne striden skulle vise seg å være ødeleggende, både for partiet og partipressen. ”I årene etter 1972 gled de gamle venstreavisene fra partiet Venstre ... Fem år senere kom det endelige brudd. Foran valget i 1977 skrev Arve Solstad en artikkel hvor det endelig farvel med Venstre tas.” (Simensen 1999: 65) Selv om avisene etter hvert valgte å bryte med partiet, betydde ikke dette automatisk at de skiftet politisk standpunkt. Flesteparten av de tidligere venstreavisene omtaler i dag seg selv som ”uavhengig liberale» og er dermed i nærheten av sin gamle politiske sfære, rent idémessig.” (Simensen 1999: 65)

Også i høyrepressen begynte tankene om løsrivelse fra partiet å oppstå tidlig på 70-tallet. Båndene mellom presse og parti var derimot en del sterkere her enn for venstrepressen, og prosessen tok derfor noe lenger tid. Men på begynnelsen av 1980-tallet var det en klar tendens at disse båndene ble stadig svakere. Avisene ønsket ikke lenger å bli kalt høyreaviser, og formannen i Den Konservative Presses Forening skulle ikke lenger være fast medlem av Høyres sentralstyre. Dette hadde vært en fast ordning siden 1892, men tradisjonen ble brutt

etter 90 år. På tross av dette, brøt ikke avisene helt med partiet. På lederplass ga avisene fortsatt sin støtte til partiet. ”At høyreavisene sto for høyremeninger på lederplass, var en selvfølge. Det var aldri tvil om hvor disse partiene avisene partipolitisk hørte hjemme.” (Simensen 1999:58) De tidligere høyreavisene beskriver i dag seg selv stort sett som politisk uavhengige aviser med et konservativt grunnsyn.

Avisene i arbeiderpressen var den delen av partipressen som lengst opprettholdt båndene til partiet. Som nevnt tidligere ble arbeiderpressen grunnlagt i forbindelse med opprettelsen av Arbeiderpartiet, og har alltid vært den delen av partipressen som har hatt den tetteste forbindelsen til partiet. Selv om partiet sluttet å velge redaktør til Arbeiderbladet i 1975, var fortsatt bindingene tette gjennom hele 70- og 80-tallet. På 80-tallet fikk derimot flere av AP-avisene problemer, og sju av dem måtte legges ned. Også Arbeiderbladet slet ”trass mange innskrenkninger og sparetiltak, og trass i store overføringer av statlige støttemidler, LO-bidrag og partisubsidier.” (Høyer 1995:370) En grunn til at så mange av avisene i arbeiderpressen opplevde økonomiske problemer på denne tiden, kan være at de fremdeles var partiavhengige i en tid da partipressen var i oppløsning. En kan si at arbeiderpressen ikke hang helt med i tiden på 80-tallet, noe partiet etter hvert tok konsekvensen av.

”Våren 1989 besluttet styret i Norsk Arbeiderpresse å be avisene om medhold til å omdanne de lokale avisselskapene til ett konsern med Norsk Arbeiderpresse A/S som morselskapet. Dette ble gjennomført i 1990. Samtidig ble eierkontrollen definitivt konsentrert til Oslo.” (Høyer 1995:370)

Dermed var det ikke lenger partiet som stod for den direkte driften av avisene, selv om både LO og Arbeiderpartiet hadde aksjeposter i A-pressen. I løpet av 90-tallet økte derimot avstanden mellom parti og presse. Tilskuddene fra LO og AP stoppet opp, samtidig som avisene endret sine vedtekter for å bryte de offisielle båndene med partiet. Som i de tidligere Høyre-avisene finner vi likevel en sterk samhørighet med partiet fremdeles. Jens O. Simensen har gått igjennom formålsparagrafene til en del A-presse aviser, og oppsummerer med at det viktigste for avisene i dag er å drive en saklig og uavhengig journalistikk, men journalistikken skal ha utgangspunkt i arbeiderbevegelsens ideer om frihet, demokrati og likeverd. (Simensen 1999:70)

Hovedtrekk for denne perioden må sies å være løsrivelse og profesjonalisering innen avisdriften og journalistikken. Leserne står i fokus for avisene. ”Avisene tener lesarane, publikum, ikkje lenger parti eller andre særinteresser.” (Ottosen et al. 2002:171) Dette fører også til et stadig større fokus på økonomi og salgstall i redaksjonene. Tendensen i pressen går mot stadig sterkere tabloidisering og popularisering av innholdet. Dagbladet skifter til tabloid format i denne perioden (1983), og VG og Dagbladet etablerer seg som de to eneste landsdekkende riksavisene. Ved inngangen til 1990-årene, er partipressen så godt som død, og pressen må nå tilpasse seg den nye mediehverdagen med stadig økende konkurranse fra nye medier.

2.6 1990 til i dag: Konkurranse fra internett

Etter 1990 har pressen måtte tilpasse seg den nye mediehverdagen med store mediekonserner, og utvikling av stadig nye medier som kjemper om forbrukernes tid. På 90-tallet ble det utviklet flere nye medier, samtidig som tilbudet innen radio og fjernsyn ble utviklet enormt. Den sterkeste konkurrenten mot de tradisjonelle avishusene har derimot vist seg å være internett. Avisene var i utgangspunktet blant de første til å benytte seg av dette mediet. VG og Dagbladet var de avisene som var først ute med egne nettutgaver, en tjeneste som bare har blitt mer og mer populær de siste årene. Etter hvert har så godt som alle aviser og mediebedrifter her i landet fått egne nettsider i takt med at internettbruken har økt betraktelig de siste årene. Problemet for avisene har først og fremst vært av økonomisk karakter i konkurranse med internett. En kan nå få tak i nyheter og informasjon raskere enn tidligere, og fra stadig flere kilder. Dette har ført til at (papir)avisene mistet sin posisjon som den viktigste nyhetsformidleren. En annen ting er at nyheter på internett har vært en gratis tjeneste helt fra den kom. Kombinasjonen av raskere tilgang til nyheter som i tillegg er gratis, gjør at mange velger å bruke internett for å oppdatere seg fremfor å kjøpe en avis. Lavere opplag fører naturlig nok til tapte inntekter, og annonseinntekter fra nettavisene klarer ikke å dekke dette tapet. Dette går i første rekke ut over løssalgssavisene (VG og Dagbladet), men kan også føre til lavere abonnementstall for lokal og regionsaviser.

Den økende konkurransen fra andre medier har ført til en stagnasjon innen det norske avismarkedet. ”Det samla opplaget for aviser nådde ein topp i 1990, og sidan har det vore små endringar.” (Ottosen et al. 2002:195) Etter bruddet med de politiske partiene og i kampen

om leserne, har avisene måtte ta helt andre hensyn enn tidligere. Mens det tidligere var partiene som til en viss grad bestemte deler av innholdet i avisene, er det i dag markedet som er med på å bestemme innholdet i avisene. Avisene vil gi leserne det de vil ha, slik at de er interessert i å lese avisen. Leserne er dermed till en viss grad med på å bestemme hvilke saker avisene skal skrive om.

Etter partipressens oppløsning har den største debatten rundt avisene vært rundt forholdet til eierne. Der bindingene før var til et politisk parti, mener enkelte at avisene nå er like sterkt bundet til aksjeeierne. Her i Norge er de fleste avisene og mediebedriftene en del av store konserner som driver flere former for medievirksomhet. Det at avisene nå eies av store konserner, innebærer at avisens økonomiske resultat er det viktigste for eierne, ikke hva som skal være innholdet i avisen. Martin Eide kaller dette en ”maktforsyvning fra redaktør til direktør. Når tallene teller mer enn ordene, når de økonomiske resultater er viktigere enn idéene og meningene, øker den foretningsmessige ledelses makt.” (Eide 2000:261) Av denne grunn er det enkelte som hevder at eierforholdene i norsk presse gjør det vanskelig å føre en fri, uavhengig journalistikk fordi det er vanskelig å være kritisk til eierne eller deres interesser. Det er med andre ord helt andre utfordringer avisene står foran i dagens mediasamfunn en for noen tiår siden. Publikums forventninger er endret, det samme er eiernes forventninger.

2.7 Journalistrollens utvikling

På samme måte som partiene og avisene fra partipressesystemet har utviklet seg fra slutten av 1800-tallet, har også journalistrollen gjort det samme. I løpet av perioden fra 1880-tallet og frem til i dag, har journalistyrket gjennomgått store forandringer i takt med samfunnet rundt. Da de moderne avisene ble startet opp her i Norge i siste del av 1800-tallet, var det vanlig med små redaksjoner der en person hadde flere oppgaver. Avisens redaktør kunne samtidig fungere som både journalist og ansvarlig utgiver for avisen. Etter hvert som avisene ble større, ble også redaksjonene større, og journalistrollen ble etter hvert mer spesialisert. I begynnelsen av 1880-årene, samme periode som striden om parlamentarismen, hadde journalistene blitt en så stor gruppe at de hadde behov for å organisere seg. Den 24. januar 1883, ble Den norske Journalistforening dannet av en gruppe journalister i Christiania. Foreningens ledelse bestod av representanter for både høyre- og venstrepressen, samt fra den

upolitiske pressen. (Ottosen 1996:12-13) En av de mest konkrete sakene foreningen fikk gjennomslag for, var at pressen skulle få en egen losje for å kunne referere begivenhetene på Stortinget. Men foreningen var plaget av mange alvorlige interne stridigheter, noe som førte til at foreningens liv ble kortet ned til ni år. I juni 1892 ble det siste møtet i Den norske Journalistforening holdt.

Mens Den norske Journalistforening hadde hatt medlemmer fra alle deler av den politiske pressen, ble det etter denne foreningens oppløsning opprettet egne organisasjoner for de forskjellige retningene innen partipressen. Arbeiderpartiet hadde helt fra starten i 1887 forsøkt å organisere sin partipresse. På sensommeren 1892 ble Den konservative Presses Forening dannet, mens Venstres Presseforening kom to år seinere. Presseforeningene hadde tette bånd til hvert sitt parti, og f.o.m. 1893 hadde Den konservative presses forening tre representanter ved Høyres landsmøte. (Høyer 1995:300) Selv om de to foreningene representerte hvert sitt parti, samarbeidet de til tider om saker av faglig karakter. Dette gjaldt for eksempel ”statsstipender til journalister, en understøttelses- og hjelpeforening for journalister, forholdet til NTB, humbugannonser, bokanmeldelser fra forlagene, teletakstene, tekstreklame osv.” (Høyer 1995:300) Men selv om de to pressebyråene samarbeidet i saker som gjaldt det profesjonsmessige, var de fremdeles sterkt uenige i politiske anliggender. Etter modell fra arbeiderpressen, sendte de to byråene ut ledere og kommentarartikler til sine aviser. På nyhetsplass hadde derimot avisene større frihet til å prioritere egne saker. Dette på grunn av avisenes lokal profil.

2.8 Opprettelsen av Norsk Presseforbund

I 1910 blir en ny landsdekkende presseorganisasjon opprettet, Norsk Presseforbund. Forbundet var en blanding av ”interesseorganisasjon og bransjeforening for norske medier” da det ble stiftet. (Ottosen 1996:37) Etter hvert begynte forbundet å ta opp prinsipielle saker som gjaldt journalistyrket og journalistenes arbeidsforhold. I løpet av sine ti første leveår, utvikler forbundet seg til å bli den største og viktigste presseorganisasjonen. ”Norsk Presseforbund etablerte seg etter hvert som pressens viktigste bransjeorganisasjon og representerte pressens interesser i vid forstand. NP representerte stabilitet og kontinuitet og overlevde mislykkede forsøk på å danne egne fagorganisasjoner for journalister.” (Ottosen 1996:47) Det var likevel en konstant intern diskusjon om forholdet mellom de forskjellige arbeidsgruppene innen

avisen. Som medlemmer i NP var journalistene i den samme foreningen som redaktørene. Redaktørene var som oftest også arbeidsgivere, og dette kunne bli en problematisk situasjon ved en eventuell konflikt eller streik.

I 1917 ble fagbladet Journalisten opprettet. Bladet ble dannet for å fremme journalistenes interesser, og i bladet ble det bl.a. oppfordret til at journalistene burde danne sin egen organisasjon, uten innblanding fra eiere eller redaktører. Dette blir en realitet i februar 1918 da Norsk Journalistforbund blir stiftet. (Ottosen 1996:77) Men også denne journalistorganisasjonen hadde en relativt kort levetid. Allerede fra starten var foreningen plaget av indre stridigheter, først og fremst fordi forholdet mellom journalistene i arbeiderpressen og de i den konservative pressen var preget av mistillit for hverandres meninger og standpunkter. Uenighetene ble etter hvert for store, og ved årsmøtet i 1923 ble foreningen erklært oppløst.

Etter oppløsningen av NJ fortsatte en debatt gjennom resten av 20-tallet om hvordan journalistene kunne organisere seg på en best mulig måte. Denne debatten endte med en omorganisering av Norsk presseforbund der Norsk Presseforbunds Journalistgruppe (NPJ) ble opprettet i 1931. (Ottosen 1996:109) Som en konsekvens av dette opprettet redaktørene for osloavisene sin egen forening, Oslo Redaktørforening. I 1933 ble så Norsk redaktørforening opprettet for alle redaktørene utenfor Oslo. Både journalister og redaktører var nå organisert gjennom NP, men i hver sin organisasjon som fungerte som selvstendige enheter.

På 30-tallet fortsatte debatten rundt de faglige spørsmålene fra 20-tallet. De to viktigste temaene var forholdet til teknisk personale ved streik eller lockout, og å sikre bedre arbeidsforhold og lønn for journalistene. LO tilbød seg å megle mellom journalistene og arbeidsgiverne for å få frem en avtale. Etter harde forhandlinger ble det til slutt enighet om en avtale. I januar 1938 ble avtalen mellom arbeidsgiverne og journalistene i NPJ undertegnet. ”Her ble prinsippet om en avtalefestet minstegrønnlønn slått fast. Det ble innført sykelønnsordning, og det ble nedsatt en tvistnemd for å ordne opp i fremtidige konflikter.” (Ottosen 1996:119) Endelig hadde journalistene fått på plass en avtale som sikret deres rettigheter på arbeidsplassen.

2.9 Vær Varsom-plakaten

På 1930-tallet kom også de første skrevne regler for pressen, i form av den første "Vær Varsom"-plakaten som kom i 1936. Den ble til som følge av en del etiske problemstillinger som hadde oppstått på 20-tallet. Dette gjaldt blant annet stofftyveri, og i tillegg en del sensasjonsoppslag som satte pressen i et dårlig ry. I 1928 satte styret i Norsk Presseforbund ned et utvalg av fagfolk som skulle vurdere klager mot pressen, både fra andre deler av pressen, og senere også fra befolkningen generelt. Dette utvalget eksisterer fremdeles, og er i dag kjent som Pressens Faglige Utvalg (PFU). Da, som nå, var utvalgets oppgave å tolke regelverket for å finne ut om en av partene hadde brutt med reglene eller med god presseskikk. Et av de feltene pressen 20- og 30-tallet ble sterkest kritisert for, var kriminaljournalistikken. Her ble det begått en rekke overtramp, blant annet ved å antyde skyld, ukritisk offentliggjøring av offer eller tiltalt osv. Derfor var det også dette feltet som ble omfattet i den første Vær Varsom-plakaten. "Den første Vær Varsom-plakaten var stort sett en ren kriminalreportasje-plakat. Det var dette feltet som var mest utsatt for kritikk utenfra, og det var her man tok fatt på å utarbeide etiske retningslinjer." (Ottosen et al. 2002:81) Selv om pressen nå hadde fått et eget regelverk, var det få klager forbundet med Vær Varsom plakaten i utvalgets første periode. På grunn av de politiske uenighetene mellom avisene, som bare ble tilspisset utover 30-tallet, var det ofte på grunnlag av den politiske journalistikken at aviser ble klaget inn til utvalget. Her var det ingen klare retningslinjer og gå etter, og medlemmene i utvalget måtte i de fleste saker bruke skjønn for å avgjøre en sak. Vær varsom plakaten har siden blitt revidert åtte ganger, senest i 2005. Plakatene består i dag av mer allmenne regler for pressen når det gjelder publisering og pressens samfunnsoppgaver og formål.

2.10 Eget journalistforbund og bedre arbeidsvilkår

Under 2. verdenskrig endret forholdene seg for norsk presse betraktelig. Mange aviser ble stoppet, eller la ned driften for ikke å komme under tysk kontroll. De gjenværende avisene ble derimot lagt under streng kontroll fra den tyske okkupasjonsmakten, og alle kritiske artikler ble sensurert. Det fantes med andre ord ingen samlet norsk pressefront under 2. verdenskrig.

Som følge av de mange nedleggelsene og forfølgelsen av journalister, var det en del norske journalister som valgte å rømme landet. Som mange andre nordmenn, flyktet de enten til Stockholm eller London, og det oppstod etter hvert egne norske journalistmiljøer i disse byene. Her jobbet de med å lage illegale aviser som siden ble smuglet inn i Norge. I London begynte også journalistene og organisere seg, og i mars 1943 dannet de Norsk Journalistlag. (Ottosen 1996:184) I 1944 ble det også dannet en egen avdeling av NJ i Stockholm etter modell fra gruppen i London, men denne gruppen ble oppløst ved frigjøringen i mai 1945. Disse gruppene er likevel forløperne til etableringen av et felles NJ etter krigen. I 1946 blir foreningen stiftet på det siste årsmøtet i det som frem til da hadde vært Norsk Presseforbunds Journalistgruppe. Samme året fikk foreningen i stand en egen journalistavtale med arbeidsgiverne der det ble fastsatt en minstelønn for journalistene etter ansiennitet. I de første etterkrigsårene, gjenoppstod også ideen om en egen journalistutdanning, helst i samarbeid med en høyskole eller et universitet. I 1951 ble Journalistakademiet åpnet i Oslo. Akademiet var en ”delvis privatdrevet institusjon basert på grunnbevilgninger fra presse- og eierorganisasjonene med et lite årlig statlig tilskudd og en egenandel fra studentene ... I perioden 1951-64 ble det uteksaminert 212 journalister fra Journalistakademiet...” (Ottosen 1996:263) Året etter kom opprettelsen av Norsk Journalistiskole som tok over for Journalistakademiet. Til forskjell fra akademiet skulle journalistiskolen være statlig drevet og finansiert.

Mot slutten av 70-tallet hadde journalistyrket kommet inn i relativt faste rammer. Faste arbeidsvilkår hadde kommet på plass gjennom avtalene NJ hadde forhandlet frem, og et bedret utdanningstilbud sørget for at det faglige nivået blant journalistene begynte å øke. Samtidig begynte partipressesystemet å gå i oppløsning, noe som førte til at journalistenes identitet ble sterkere knyttet til det faglige, og mindre til partitilhørighet. Et tydelig tegn på denne utviklingen med svakere partitilhørighet og økt profesjonalisering, var at journalister nå begynte å bytte jobber på tvers av partipressegrensene. ”Tidligere var det uvanlig at journalister som for eksempel hadde arbeidet i A-pressen, meldte overgang til en konservativ eller liberal avis ... Etter hvert ble slike overganger nærmest en regel.” (Allern 2001:19)

I løpet av 80- og 90-årene utviklet journalistrollen seg til å bli slik vi kjenner i dag. Pressen omtales i dag som ”den fjerde statsmakt”. Denne rollen innebærer at pressen ser på seg selv som en ”vaktbikkje” som har som jobb å overvåke maktinstansene i samfunnet, og å avsløre eventuell maktmisbruk eller regelbrudd. Et annet mål for dagens journalister er å sette

dagsorden, ”dvs. å publisere noe som vekker oppsikt, fører til debatt, som følges opp av andre medier og av beslutningstakerne.” (Allern 2001:22) Dette er langt unna den rollen journalistene hadde i perioden med partipresse. Da skulle journalisten først og fremst være en anonym referent av begivenhetene, ofte med et partipolitisk preg på vinklingen av artiklene. I dag er journalisten i fokus i mye større grad enn tidligere. Alle artikler har byline, både for journalister og fotografer, og et journalistisk scoop kan ha større betydning for journalistens rykte enn for avisen som trykker saken. Journalistikk har i dag blitt et populært yrke med en viss status.

2.11 Partitilhørighet i dag?

Som vist over har de store samfunnsendringene de siste i løpet av 1900-tallet kraftig endret grunnlaget for avisdrift og journalistikk her i landet. Vi har fått en ny mediehverdag med andre typer avisredaksjoner, og en journaliststand med høy utdanning og sterk bevissthet rundt sitt eget yrke. Likevel var partipressesystemet en del av norsk pressehistorie i nærmere hundre år. Det er derfor naturlig og anta at avisene ikke har snudd historien ryggen, selv om alle avisene i dag har erklært seg uavhengige fra sine tidligere partier. Utgangspunktet for denne oppgaven var at det fremdeles finnes bånd mellom tidligere partiaviser og partiene i større eller mindre grad. Dette er også utgangspunktet for Paul Bjerkes forskningsrapport ”Fortsatt partipresse?” fra 2001. Her analyserer han leder- og kommentartikler i forbindelse med regjeringsskrisen i 2000 som førte til at Bondeviks sentrumsregjering måtte gå av. Bjerke ser på artiklene med utgangspunkt i fem faktorer han mener kan avgjøre avisenes politiske profil: Partihistorie, konkurransesituasjon, lesermarked, konserntilknytning, og journalister/redaktører i avisene. Av disse finner han at ”effekten av partihistorien er sterkere enn effekten av de andre variablene.” (Bjerke 2001:99) Når han kontrollerer mot de andre faktorene, viser det seg at disse ”har betydning for *styrken* i den partipolitiske profilen, men ikke for *retningen*.” (Bjerke 2001:99) Dette indikerer at avisenes historie og politiske tilknytning til en viss grad ”sitter i veggene” i redaksjonen. Jeg har i min undersøkelse ikke kontrollert for noen av de andre faktorene Bjerke gjør rede for, men hans konklusjon burde styrke min hypotese om at avisenes historie og tidligere partitilknytning er med på å bestemme hvilke standpunkter avisene fremmer på lederplass i dag. Bjerke nevner to årsaker som kan forklare disse funnene. For det første hevder han at selve organisasjonsformen

avisene fikk under fremveksten av partipressen, ikke har forandret seg så mye selv om samfunnet og det politiske miljøet har endret seg dramatisk.

”Den organisasjonsform av et medium som eksisterer når vekstfasen starter, vil være avgjørende for mediets organisasjonsform i lang tid fremover ... når det bygges opp en organisasjon, vil organisasjonsstrukturen avspeile den samhandling og de måter å se fenomener på som de tidligere aktørene hadde.” (Bjerke 2001:101)

Med andre ord blir rammevilkårene for avisen bygd opp i den første vekstperioden, og disse blir en referanseramme også i den moderne avisdriften. I følge Bjerke gjelder dette også politisk standpunkt og grunnsyn. Den andre årsaken Bjerke mener kan være grunnlag for å beholde den tidligere politiske profilen, er forholdet til leserne. Han mener at et forsøk på å endre den politiske profilen, kan føre til at lojaliteten mellom leser og avis svekkes:

”Dessuten er det grunn til å tro at selv en langsam og forsiktig endring av den politiske profilen ... kan rukke ved lojaliteten mellom leser og avis ... Det tryggeste er derfor åpenbart å la den politiske profilen bestå som før.” (Bjerke 2001:107) Dersom tilliten til avisen blir brutt, vil dette resultere i lavere salgstall, noe som vil være negativt for konsernene og eierne.

”Derfor kan man faktisk – ironisk nok – si at den politiske profilen blir opprettholdt av økonomiske mer enn politiske årsaker.” (Bjerke 2001:107)

Også Sigurd Allern finner i en artikkel i *Nordicom Review* at de partihistoriske båndene fortsatt finnes til en viss grad. Han har analysert en tidligere høyreavis (*Adresseavisen*) og en tidligere arbeiderpresse-avis (*Namdalsavisa*) sin dekning av valgkampene i 1981 og i 2005 for å undersøke om avisene tar andre markedsmessige hensyn som uavhengige aviser enn de gjorde under perioden med partipresse. Han finner at avisene i 1981 gjorde jobben sin som partiaviser.

”In their editorials, both newspapers were outspoken about their political sympathies. Adresseavisen criticized the Labour Party government, and praised the election manifesto of the Conservatives ... In Namdalsavisa, editorials defended the Labour Party government and argued polemically against the Conservatives” (Allern i *Nordicom Review* nr. 17, 2007:71)

Ved valget i 2005, finner han at avisene fortsatt støttet det politiske alternativet som deres tidligere parti hadde tilhørt. Støtten var derimot svakere enn i 1981, og viste seg heller som kritikk av det andre alternativet fremfor støtte til “sitt” alternativ.

“Most of the editorials in Namdalsavisa were positive to the red-green alternative and critical to the conservative-liberal coalition – the opposite of that found in Adresseavisen’s editorials and commentaries ... A qualitative reading of the editorials in Adresseavisen indicates that the newspaper found it preferable to attack the red-green alternative ... than openly embrace the Conservatives.” (Allern i Nordicom Review nr. 17, 2007:75)

Allern påpeker at det i 2005 er lettere for avisene å støtte et av alternativene, fremfor å støtte et av partiene. Med tanke på at partiene har blitt mindre og velgerne mindre trofaste, er det lettere å gi sin støtte til et alternativ som består av flere av partiene enn kun å støtte et av partiene: “... it was clearly much easier, considering their readership interests, for both papers to support different coalition alternatives in 2005, than it would have been to support pure one-party government alternatives.” (Allern i Nordicom Review nr. 17, 2007:75) Dette er et poeng som også gjelder avisene i min egen undersøkelse.

I sin hovedoppgave i medievitenskap fra 2003, “Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse”, gjennomfører Lars Henie Barstad en analyse av både nyhetsartikler og leder- og kommentar artikler i fire norske aviser før valget i 2001. Her finner han at det er vanskelig å finne noen klare partisympatier på nyhetsplass, men mener å finne tydelige spor av avisenes politiske grunnsyn i avisenes ledere og kommentarer:

“...partitilknytningen er svak på nyhetsplass. Dette må forstås i lys av avpartifiseringen av pressen og de senere års profesjonalisering av journalistikken ... På leder- og kommentarplass ... mener jeg imidlertid å ha funnet ulike politiske grunnsyn: Dagsavisen gir eksplisitt uttrykk for sine sympatier for politikkens venstreside, og Bergens Tidende forsøker ikke å skjule sin positive holdning til sentrumspartiene og sin uvilje mot Arbeiderpartiet. VG og Aftenposten er langt mindre eksplisitte, men i sin betoning av politisk langsiktighet og stabilitet, gir de uttrykk for en favorisering av Høyre og Arbeiderpartiet. VG uttrykker dette noe klarere enn Aftenposten.” (Barstad 2003:125)

Dette kan være med på å støtte Bjerkes påstand om at partihistorie er en viktig faktor for hvilke politiske grunnsyn avisene har i dag. Dagsavisen er som kjent en tidligere Arbeiderpartiavis, mens Bergens Tidende er en tidligere Venstre-avis, og Aftenposten en tidligere Høyre-avis. VG er i utgangspunktet en partiuavhengig avis og faller derfor litt utenfor i denne sammenhengen.

3 Avisene

Jeg vil nå gi en nærmere presentasjon av avisene jeg har valgt ut til undersøkelsen. Jeg vil gå gjennom avisenes historie fra opprettelsen frem til i dag. Dette for å vise under hvilke politiske forhold avisen ble opprettet, avisenes tilhørighet under tiden med partipresse, og deres utvikling frem til i dag. Avisene jeg har valgt å konsentrere meg om er som tidligere nevnt Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen og Dagens Næringsliv. Disse er valgt av ulike grunner. De tre første representerer de viktigste avisene i de tre hovedretningene innen norsk partipresse de siste 100 årene. Aftenposten har lenge vært blant Norges tre største aviser, og var i perioden med partipresse sterkt knyttet til Høyre. Dagbladet ble helt siden striden om parlamentarismen og opprettelsen av partiet blitt oppfattet som Venstres hovedorgan. Etter hvert ble derimot avstanden mellom avisen og partiet større, og Dagbladet ble til slutt den første av partiavisene som offisielt brøt alle bånd til partiet. Dagsavisen var Arbeiderpartiets offisielle organ i en årrekke, og avisen ble eid og drevet av partiet sentralt. Dagens Næringsliv er den eneste av avisene som ikke kan regnes som en typisk partiavis. Avisen ble i utgangspunktet opprettet som en avis for norsk shipping- og rederivirksomhet under navnet Norsk Sjøfartstidende. Etter hvert utvidet avisen den innholdsmessige profilen til også å gjelde handelsstanden, og skiftet navn til Norges Handel og Sjøfartstidende. Først mot slutten av 1980-tallet endret avisen navn til Dagens Næringsliv, og begynte å fokusere på næringslivsstoff generelt. Trass i at avisen ikke har vært noen partiavis i klassisk forstand, er den kjent for å støtte markedsøkonomiske løsninger som gjerne ligger tett opptil Høyres politikk. Dermed har vi tre tidligere partiaviser, i tillegg til en i utgangspunktet partiuavhengig avis med et konservativt grunnsyn. En annen begrunnelse for å velge disse avisene i en analyse, er at alle er Oslo-aviser som profilerer seg som riksavis. Dette gir grunn til å tro at prioriteringene i de forskjellige redaksjonene er relativt like i forbindelse med en valgkamp. Spesielt på lederplass vil dette være et tema alle avisene vil være opptatt av i den siste måneden før valget.

3.1 Dagbladet – fra Venstre-organ til kultur-radikal uavhengighet

Dagbladet ble startet av Anthon Bang og H.E. Berner i 1868. Berner ble også den første redaktøren i avisen som kom med sitt første nummer 2. januar 1869. Avisen skulle være et

organ for en mer systematisk opposisjonspolitikk. I avisens programartikkel som ble trykket i det første nummeret heter det:

”Vort Folks Saga er den fremadskridende Folkefrihed, og Folkefriheden vil altid kræve Selvstyrelse i videre og videre Omfang; dermed er Udviklingens Karakter given. Vi imødeser med fuld Fortrøstning denne Udvikling; thi efter vor Overbevisning ligger den frie Statsstyrelses største Velsignelse og Kilden til dens styrke netop deri, at den ved at aabne en vid Adgang for Deltagelse i det offentlige Liv udbreder Oplysning og Almenaand ogsaa i Samfundets dybeste Lag, og lader Enhver føle sig som ansvarligt Led af det Hele, som Borger og Landsmand.” (gjengitt i Dahl et. al (red.) 1993:55)

Som vi ser av programartikkelen, er folkefrihet og folkets deltagelse i offentlige anliggender viktige prinsipper for avisen. Dette stemmer godt overens med venstresidens politikk på denne tiden. Likevel var ikke interessen stor for den nye avisen i begynnelsen. De første ti årene var vanskelige for Dagbladet med dårlig økonomi og lavt opplag. I 1879 ble avisen kjøpt opp av en gruppe venstremenn som ville bruke avisen til å fremme venstresidens synspunkter. I de kommende årene blir Dagbladet Venstres viktigste organ i vetostriden som førte til riksrettssak og innføring av parlamentarismen, og blir jevnlig sitert i andre Venstre-aviser. I årene frem mot 1920 opplevde avisen en jevn vekst i opplaget, samtidig som økonomien stabiliserte seg. I perioden fra 1890-1920 var det derimot store interne stridigheter innad i Venstre om hvilken retning partiet skulle gå videre. Spesielt gjaldt dette etter unionsoppløsningen i 1905, som hadde vært partiets fanesak frem til da. Det at Venstres velgere kom fra så vidt forskjellige grupper som bønder i distriktene og de intellektuelle i byene, ble tydeliggjort når partiet ikke lenger hadde en felles sak å kjempe for. Partiet mistet etter hvert oppslutning både i byene og blant bøndene, og i perioden 1912-1921 ”...minka Venstre frå 40 til 20 prosent...” (Grepestad & Nerbøvik (red.) 1984:37) Etter dette beveget Venstre seg stadig mot sentrum av norsk politikk. Dagbladet beholdt derimot sin mer politisk venstreorienterte profil. Andre, mer konservative venstre-aviser på Vestlandet, støttet opp om den politiske retningsendringen til partiet. Dette var bakgrunnen for at det i etterkrigstiden oppstod to retninger innen venstrepressen: Den liberale retningen Dagbladet stod for som gjerne blir kalt ”Dagbladet-venstre”, og den mer konservative retningen ofte kalt ”Vestlands-Venstre”.

I 1930-årene fikk avisen et oppsving, og opplagstallene økte. Fra et opplag på i underkant av 10 000 i 1927, økte dette til nesten 42 000 i 1939. (Dahl et. al (red.) 1993:29) Denne fremgangen kom under redaktør Einar Skavlan, som er en av de viktigste redaktørene i avisens historie. Med unntak av to år på slutten av 1920-tallet, og under krigsårene, var Skavlan redaktør for avisen fra 1915 til sin død i 1954. Under hans ledelse begynte Dagbladet på 1930-tallet å satse sterkere på krim og kuriosas, stoff som var populært blant leserne. Dette var sannsynligvis en medvirkende faktor til avisens suksess i årene før 2. verdenskrig.

Under 2. verdenskrig kom Dagbladet ut stort sett sammenhengende frem til 1943, men under sterk sensur. Da ble avisen stoppet frem til krigens slutt. (Dahl et. al (red.) 1993:134) Selv om avisen ikke lenger kom ut, ble avisens trykkeri holdt gående gjennom hele krigen. I perioden fra Dagbladet ble stoppet, og frem til krigens slutt tjente trykkeriet penger på å trykke andre publikasjoner. Dette ga avisen et stort fortrinn da den skulle starte opp igjen etter krigen. I motsetning til flere av sine konkurrenter som hadde fått sitt tekniske utstyr ødelagt i løpet av krigen, hadde Dagbladet et trykkeri som var i god stand, og klar til drift.

”Dagbladet fikk økonomisk vinning ved hjelp av kontrakter som krevde viktige politiske og moralske avveininger ... Men – ved utgangen av femårsperioden var resultatet uten tvil – Dagbladets presse var nysmurt og trimmet, klar til å erobre friheten.” (Dahl et. al (red.) 1993:172)

Avisen kom fort i gang igjen etter krigens slutt, og klarte å beholde den posisjonen avisen hadde hatt før krigen. På grunn av at avisen hadde kommet ut under store deler av krigen, klarte den å opprettholde omtrent den samme posisjonen på annonsemarkedet som før den tyske okkupasjonen. At trykkeriet med Dagbladets ansatte hadde holdt det gående, og også trykket publikasjoner for nazistene fikk derimot konsekvenser etter krigen. Dagbladet ble trukket inn i det norske avisoppgjøret etter 2. verdenskrig. Etter flere års etterforskning og saksbehandling ble avisen og alle dens ansatte til slutt frifunnet på alle punkter. ”12. desember 1950 henla Erstatningsdirektoratet saken.” (Dahl et. al (red.) 1993:164)

I perioden rett etter krigen opplevde avisen et stadig økende opplag. Fra 1945-1955 hadde Dagbladet en jevn fremgang, og avisen ble i denne perioden landets nest største, med et opplag på i underkant av 90 000 i 1954. (Henriksen (red.) 2006, Dahl et. al (red.) 1993:402) Fra rundt 1960 og frem til midten på 80-tallet opplevde avisen derimot en stagnasjon med

dårligere opplagstall og dårlig økonomi. Dette skyldes først og fremst den stadig skarpere konkurransen fra VG. VG ble startet i 1945, og hadde i Dagbladets oppgangsperiode på 40- og 50-tallet slitt med økonomi og opplag. På 60-tallet gjorde derimot VG store grep for å imøtekomme konkurransen. I 1962 inngikk VG en avtale med Aftenposten om å dele trykkeri. Året etter endret avisen til tabloid format, og i 1966 ble avisen en del av Schibsted-gruppen som også eier Aftenposten.(Eide 1995) Samtidig med endringen i formatet, ble også den journalistiske stilen i VG stadig mer ”tabloid”. Dette førte til en kraftig økning i salg og opplag for VG. Mens avisen i 1960 bare hadde 1/3 av opplaget til Dagbladet, gikk VG forbi Dagbladet i 1972, og ble Norges nest største avis. (Dahl et. al (red.) 1993:39) VG har siden også gått forbi Aftenposten i opplag og blitt landets største avis. I denne konkurransesituasjonen måtte Dagbladet tilpasse seg. Mye av innholdet og journalistikken ble liggende tett opp mot VG-stilen: ”...VGs suksess angir ... stadig mer påtrengende retningen for Dagbladets egen utvikling.” (Dahl et. al (red.) 1993:40) I 1983 la Dagbladet om til tabloidformat, noe som førte til en økning i opplaget. Dette utlignet noe av forspranget til VG, men siden fortsatte VGs opplag å vokse i et høyere tempo enn Dagbladet. ”Ved overgangen til tabloid, var forskjellen i opplag 100 000 ... Trass i Dagbladets senere opplagsvekst ... er forskjellen til VG i dag økt til 150 000.” (Dahl et. al (red.) 1993:45)

Båndene mellom Dagbladet og Venstre har alltid vært preget av en viss uavhengighet og opposisjon mot hverandre. Det er derfor ingen stor overraskelse at Dagbladet var den første partiavisen som offisielt brøt alle bånd til sitt parti. Mens Venstre gjennom store deler av 1900-tallet hadde beveget seg mot det politiske høyre, beholdt Dagbladet et liberalt og mer venstreorientert grunnsyn. De politiske uenighetene kom tydelig frem under striden om EF-medlemskap i 1972. Partiet var splittet i synet om medlemskap, mens Dagbladet stod for et klart nei-synspunkt. Venstres partileder og tidligere Dagbladet-redaktør Helge Seip, ”marsjerte ut av Venstres landsmøte... og startet Det nye folkepartiet. Dagbladet besluttet kort tid etter landsmøtet, at avisens medarbeidere ikke lenger skulle være til stede på gruppemøtene i stortingsgruppen.” (Simensen 1999:64) I 1977 kom det endelige bruddet med Venstre. Under valgkampen dette året skrev daværende redaktør Arve Solstad en leder der han erklærte Dagbladet for en uavhengig avis som ikke ”ønsker... noen bestemt partietikett eller karakteristikk knyttet til vårt navn.” (Dahl et. al (red.) 1993:92) I dag regner Dagbladet seg som en uavhengig, liberal og kultur-radikal avis. Den var i 2007 Norges tredje største avis med et opplag på 135 611 (www.mediebedriftene.no). Dagbladet eies av Avishuset Dagbladet og har i dag ingen tilknytning til partiet Venstre.

3.2 Aftenposten – konservative tradisjoner

Aftenposten ble grunnlagt i 1860 av boktrykker Christian Schibsted under navnet Christiania Adresseblad, men skiftet navn til Aftenposten allerede fra 1. januar 1861. Avisen var i utgangspunktet upolitisk, men med et konservativt grunnsyn. Det er derfor ingen overraskelse at Aftenposten endte opp med å støtte Høyre i striden om parlamentarismen. Avisen slet de første årene med dårlig økonomi og lavt opplag, men rundt 1880 fikk avisen et oppsving. Det var to grunner til dette. For det første begynte den politiske situasjonen og tilspisse seg, og Aftenposten ble etter hvert et viktig organ for høyresidens agitasjon. Den andre grunnen var at Amandus Schibsted i 1879 arvet avisen etter sin far Christian, og samtidig tok over som redaktør. Han innførte en ny type journalistikk i avisen med mer nyhets- og reportasjestoff. Dette gjorde avisen mer folkelig og samtidig mer populær. I 1880 hadde Aftenposten ca. 5000 abonnenter, mens i 1885 hadde dette tallet steget til nærmere 8500. (Wasberg 1960:67) I 1892 ble avisen en del av Den Konservative Presses Forening som Amandus Schibsted var med på å starte. Arbeiderpressen hadde på denne tiden begynt å etablere seg med sterke bånd mellom presse og parti. Også i den konservative pressen, begynte avisene nå å knytte seg nærmere til partiet. ”Høyrepressen ble ganske lik Arbeiderpressen i sin oppbygging... Høyre kopierte bevisst A-pressens organisasjonsformer i pressen.” (Simensen 1999:64) I 1914 døde Amandus Schibsted, men Aftenpostens fremgang fortsatte videre gjennom 1. verdenskrig og i mellomkrigstiden. Avisen hadde godt fotfeste på annonsemarkedet, og opplaget økte jevnt. Før 2. verdenskrig brøt ut, hadde avisen et opplag på i underkant av 100 000, og var landets ledende avis.

30-tallet ble som tidligere nevnt preget av skarpe politiske skillelinjer i norsk presse. Aftenposten var blant de første avisene som uttalte støtte til fascismen i Italia og nazismen i Tyskland. Under 2. verdenskrig var Aftenposten en av de få norske aviser som kom ut i alle krigsårene. De konservative og høyreorienterte avisene ble drevet videre under tysk kontroll og sensur. Spesielt viktig var det å fortsette driften av Aftenposten: ”Aftenpostens enestående styrke og posisjon var av stor betydning for okkupasjonsmakten: Dette viktige informasjonsorganet måtte sikres utgivelse...” (Hjeltnes 1990:323) Dette førte til at Aftenposten ble en stor og viktig avis under krigen. Det førte også til at avisen styrket sin konkurranseposisjon etter krigen. ”Aftenposten vant terreng i Stor-Oslo i løpet av okkupasjonsårene.” (Hjeltnes 1990:323) Mens mange andre aviser hadde fått teknisk utstyr ødelagt, og deler av staben

arrestert i løpet av krigen, var Aftenpostens kontorer og stab fremdeles inntakt i 1945. Dette ga avisen et enormt konkurransefortrinn i forhold til avisene som ble stoppet. Også på annonsemarkedet fikk Aftenposten store fordeler av å ha vært utgitt gjennom hele krigsperioden. Alt dette førte til at avisen klart styrket sin posisjon i løpet av krigsårene, og hadde et opplag på nærmere 150 000 i 1945.

Det at avisen hadde kommet ut i alle krigsårene, fikk derimot konsekvenser i avisoppgjøret etter krigen. Avisene som hadde vært stoppet under krigen, ”mente dei hadde krav på kompensasjon frå dei avisene som hadde kome ut, og som tildels hadde tent gode pengar då konkurransen blei mindre.” (Ottosen et. al. 2002:103) Avisoppgjøret endte med at alle avisene som hadde kommet ut under hele krigen, til sammen måtte betale nærmere 1,5 millioner kroner. Av disse måtte Aftenposten betale 100 000 kroner. (Hjeltnes 1990:199-201) Dette var en relativt liten sum i forhold til Aftenpostens posisjon i avismarkedet. Mindre aviser som Adresseavisen og Morgenposten måtte betale henholdsvis 600 000 og 170 000 kroner. (Hjeltnes 1990:206) Grunnen til at Aftenposten slapp så billig unna, var sannsynligvis fordi summene avisene måtte betale ble holdt konfidensielle. Dermed var det umulig for andre aviser å klage på Aftenpostens oppgjør, ettersom de ikke visste hvor mye avisen måtte betale. Hundre tusen kroner var en relativt liten sum for Aftenposten, som i løpet av krigen oppnådde overskudd på nærmere 3,5 millioner kroner. (Hjeltnes 1990:201).

I årene etter krigen var Aftenposten Norges største avis. Samtidig var avisen fremdeles en lojal Høyre-avis, og ble kalt ”den konservative tanta i Akersgata.” (Ottosen et. al. 2002:146) Avisen var i etterkrigstiden sterkt anti-kommunistisk og for NATO-medlemskap. Aftenposten beholdt sin stilling som landets største avis helt frem til 1981 da VG gikk forbi. (Eide 1995:248)

På 70- og 80-tallet begynte norske partiaviser å løsrive seg fra sine tidligere partier. For den konservative pressen var båndene mellom parti og presse noe sterkere enn tilfellet var for Venstre-avisene. Prosessen med å løsrive seg tok derfor lengre tid for avisene på høyresiden. Rundt 1980 var det fremdeles klare bindinger mellom Høyre og Aftenposten. ”I perioder hvor Høyre satt med makten, var den (Aftenposten) å betrakte som regjeringsorgan.” (Simensen 1999:57) I løpet av 1980-tallet, begynte derimot bindingene til partiet å bli noe løsere. I 1982 vedtok Den Konservative Presses Forening (DKPF) at foreningens formann ikke lenger skulle være ”fast medlem av Høyres Sentralstyre. En 90 år gammel tradisjon var

brutt.” (Simensen 1999:58) I 1987 foreslo formannen i DKPF at høyrepressen måtte slutte å bruke betegnelsen ”høyreavis”: ”Han mente at også Norsk Høyrepress nå burde kutte alle formelle bånd til partiet.” (Simensen 1999:59) Det tidligere Høyres Pressebyrå endret i 1983 navn til Norpress som et ledd i løsrivelsen. Ved inngangen til 1990-tallet, var de fleste tidligere høyre-aviser å regne som uavhengige, selv om de fleste har beholdt sitt konservative grunnsyn.

Aftenposten er i dag en uavhengig, konservativ avis som skal ”fremme demokrati og likeverd”. (Aftenpostens nettsider) Avisen er Norges nest største, og hadde i 2007 et opplag på 250 179 (www.mediebedriftene.no) Aftenposten eies fremdeles av Schibsted-gruppen, som i dag er omgjort til aksjeselskap og heter Schibsted ASA. Avisen var en av de siste store, norske avisene som gikk over til tabloidformat. Dette skjedde i januar 2005. Frem til da hadde avisen kommet i fullformat, og også innholdsmessig har Aftenposten blitt regnet som en kvalitets-avis (i motsetning til tabloid som VG og Dagbladet).

3.3 Dagsavisen – offisielt partiorgan i 90 år

Avisen ble etablert i 1884 av Christian Holtermann Knudsen under navnet Vort Arbeide. Bladet skulle være et organ for fagforeningene i Oslo. I 1886 endret avisen navn til Social-Demokraten. I 1887 ble Det norske Arbeiderparti stiftet, og Social-Demokraten ble innlemmet i partiets pressesystem. Selv om Social-Demokraten var et av hovedorganene for Arbeiderpartiet, slet avisen tungt de første årene. Opplaget var lavt og avisen gikk årlig med store underskudd som måtte dekkes av partiet. Underskuddene i avisen fortsetter til over århundreskiftet. På grunn av den dårlige økonomien og den lave oppslutningen rundt avisen, kom den i begynnelsen med ujevne mellomrom. Først i 1894 blir avisen dagsavis.

Helt mot slutten av 1800-tallet la Social-Demokraten kraftig om journalistisk: ”Nyhetsstoffet utvides kraftig, særlig fra utlandet, sammen med underholdningsstoffet. Formatet øker fra seks til sju spalter.” (Høyer 1995:349) Dette fører til at opplaget øker fra 2000 i 1898 til nærmere 7000 i 1899. Likevel tok det enda noen år før avisen unngikk røde tall. ”I 1904 gikk Social-Demokraten for første gang i balanse, og landsmøtet samme år vedtok at avisen skulle være partiets hovedorgan.” (Simensen 1999:35) Arbeiderpartiets sentralstyre fungerer etter dette som avisens styre. Sentralstyret blir ansvarlig for avisens økonomi, og skal samtidig

”ansette ledelsen, samt folk i redaksjonen og ekspedisjonen.” (Høyer 1995:350) Denne ordningen varte helt frem til 1958.

I årene frem til 1920, er arbeiderpressen generelt i sterk vekst. Dette gjaldt også for Social-Demokraten som i 1912 passerte 20 000 i opplag (Høyer 1995:354) I 1912 ble også Arbeidernes pressekontor opprettet. Dette var et kontor som skulle samkjøre innholdet i Ap-avisene. ”De lokale arbeiderpartiavisene fikk Social-Demokratens stoff fritt mot å levere sine egne nyheter i bytte, foruten at pressekontoret abonnerte på NTBs tjenester for alle sine medlemsaviser.” (Høyer 1995:354)

De første årene på 1920-tallet, er for Arbeiderpartiet preget av partisplittelse og uenighet om forholdet til det kommunistiske styret i Sovjetunionen. I 1919 gikk Ap inn som en del av det kommunistiske samlingsorganet Komintern. Dette innebar at partiet måtte rette seg etter retningslinjer fra Moskva, de såkalte Moskva-tesene. Dette var en ordning som fungerte dårlig i praksis, og førte til store interne uenigheter i partiet. Striden førte til at det etter hvert ble en fløy til høyre, og en til venstre i partiet. Den moderate fløyen gikk i 1921 ut av partiet og dannet Norges Socialdemokratiske parti. I 1923 gikk den kommunist-vennlige fløyen ut av partiet og dannet Norges kommunistiske parti etter at Arbeiderpartiet meldte seg ut av Komintern. Disse splittelsene førte samtidig til en krattig svekkelse av arbeiderpressen. ”Fire aviser følger Socialdemokratene i 1921, mens kommunistenes utmarsj i 1923 truer selve partifundamentet i pressen. En tid sto to tredjedeler av avisene i fare for å falle fra.” (Høyer 1995:359) Ca. en fjerdedel av de opprinnelige arbeideravisene blir igjen hos Ap, og partiet må bruke store summer på å opprettholde den gjenværende partipressen. Dette gikk hardt utover økonomien til Social-Demokraten, som i 1923 byttet navn til Arbeiderbladet. Så godt som alt overskudd avisen hadde spart opp de siste 15 årene, gikk med på å opprettholde driften av partiavisene.

I 1921 overtok Martin Tranmæl som redaktør for avisen. Han var avisens redaktør helt frem til krigens utbrudd i 1940, og var også redaktør i årene etter krigen, frem til 1949. Det var under Tranmæls ledelse at Arbeiderbladet fikk en oppsving mot slutten av 20-tallet, og utover på 30-tallet. I 1927 blir Norges Socialdemokratiske Parti innlemmet som en del av Arbeiderpartiet igjen. Partiet får med dette igjen de avisene som hadde forsvunnet ved bruddet i 1921. Etter denne sammenslåingen begynner Arbeiderpartiet å få en stadig større velgeroppslutning. Ved valget i 1930 har partiet en oppslutning på 31,9 %, mens dette tallet

har steget til 42,5 % i 1936. (Høyer 1995:361) Denne fremgangen ga partiet flere medlemmer, som igjen ga større inntekter. Disse pengene var med på å gjenreise partipressen på 1930-tallet. I løpet av dette tiåret hadde også Arbeiderbladet en sterk fremgang, og var blant landets nest største avis ved inngangen til 2. verdenskrig. (Hjeltnes 1990:323)

Etter at den tyske okkupantmakten tok kontroll over pressen her i Norge, var de sosialistiske og kommunistiske avisene blant de første som ble stoppet. Arbeiderbladet ble stoppet i august 1940, og kom ikke ut under hele 2. verdenskrig. Okkupasjonen gikk hardt utover arbeiderpressen. ”Etter okkupasjonen lå partipressen i ruiner. Men med investeringer på fem millioner kroner ... lyktes det å få i gang 42 aviser til 1948.” (Høyer 1995:367) Selv om arbeiderpressen sakte begynte å reise seg, slet Arbeiderbladet med å gjenvinne sin posisjon fra før krigen. ”Den avis som tapte mest i hovedstaden og områdene omkring, var Arbeiderbladet.” (Hjeltnes 1990:323) I Oslo og flere av de andre større byene hadde ”den dominerande borgarlege avisa kome ut gjennom heile krigen og fått ein meir dominerande posisjon.” (Ottosen et. al. 2002:102) De borgerlige avisene hadde tatt over deler av abonnentene til Ap-avisene, og kanskje enda verre, en stor del av det tidligere annonsemarkedet til arbeiderpressen. I tillegg hadde folks lesevaner blitt endret i løpet av krigsårene. Alt dette gjorde det vanskelig for avisen å gjenerobre sin posisjon i avismarkedet.

I den Ap-dominerte etterkrigsperioden, ble Arbeiderbladet offisielt regjeringsorgan. Dette innebar at ingen deler av Arbeiderpartiets politikk ble kritisert i avisen så lenge partiet satt i regjering. Da Ap kom i regjeringsposisjon etter krigen ble ”makten flyttet fra avisene og over til regjeringsbygget og partikontoret.” (Simensen 1999:42) Tidligere leder i A-pressen, Einar Olsen mener ”det var først etter 1945 at avisene ble instrumenter for partiet ... uten noen egen makt hos redaktørene. ...avisene var ikke noe mål i seg selv – bare et middel til politiske mål.” (Einar Olsen sitert i Simensen 1999:42) Denne formen for selvsensur og ukritiske holdninger til regjeringens politikk, førte til at Arbeiderbladet ikke hadde noen særlig oppslutning utenfor Arbeiderparti-kretser, og hadde dermed også lite potensial for økonomisk og opplagsmessig vekst i de første etterkrigsårene. Einar Olsen oppsummerer arbeiderpressen i etterkrigstiden slik: ”Min konklusjon er at A-pressen disse årene var grå, selvsensurert og kjedelig.” (Einar Olsen sitert i Simensen 1999:42) Den sterke kontrollen av avisene i A-pressen ble noe lettere da partiet kom i opposisjon i 1965, men fortsatt kontrollerte partiet deler av innholdet i de fleste partiaviser helt til siste halvdel av 1980-tallet.

Først på midten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet begynte det å komme en debatt i arbeiderpressen om løsrivning fra partiet. Det første tydelige tegnet på at forbindelsen mellom Ap og Arbeiderbladet begynte å bli svakere, kom i 1974. Da ble den nye redaktøren, Einar Olsen, for første gang ansatt av styret i avisen, fremfor å bli valgt av partiets landsstyre slik tradisjonen hadde vært siden avisen ble innlemmet som en del av partipressen i 1894. Samtidig var journalistikken som yrke i utvikling, og det oppstod en debatt blant journalister og redaktører i A-pressen om hva deres rolle skulle være i forhold til partiet. Men båndene mellom parti og presse var fortsatt meget sterke. Total løsrivelse var derfor ikke aktuelt allerede på midten av 70-tallet, men debatten fortsatte inn i 80-årene.

Mot slutten av 80-tallet var derimot løsrivelsen fra partiet godt i gang, og i 1989 ble A-pressen opprettet. Selv om avisene fremdeles hørte inn under Arbeiderpartiets sfære, var de nå del av et mediekonsern, der fokus var på å tjene penger, ikke drive politisk agitasjon. ”Fra 1989 hadde A-pressen forlatt partiet, men er fortsatt i sympati med sitt gamle parti.” (Høyer 1995:370-371)

Arbeiderbladet ble en del av A-pressen i 1991, og har siden den gang prøvd å distansere seg fra det forholdet avisen hadde til partiet i tiden som regjeringsorgan. I 1997 byttet avisen navn fra Arbeiderbladet til Dagsavisen, og i 1999 gikk avisen ut av A-pressen. Dagsavisen betegner seg i dag som en ”moderne, uavhengig og samfunnskritisk kvalitetsavis.” (Dagsavisens nettesider) Selskapet Mediehuset som også gir ut Vårt Land, eier i dag 2/3 av aksjene i avisen. Selv om avisen nå er uavhengig, og ikke lenger en del av partipressen, har den slitt med å få nye lesere fra 1990-tallet og utover. Avisen er i dag en klar nummer-to avis i Oslo etter Aftenposten. Avisen har derfor slitt økonomisk de siste årene, og er avhengig av pressestøtten fra staten for å overleve. I 2007 hadde avisen et opplag på litt over 31400. (www.mediebedriftene.no)

3.4 Dagens Næringsliv – næringslivets beskytter

Avisen ble stiftet i 1889 som et organ for shipping-bransjen under navnet Norsk Sjøfartstidende. Første nummer av avisen kom ut 1.1.1890, med sjøkaptein Magnus Andersen som første redaktør. Andersen ville at avisen skulle stå på sjøfolkenes side for å bedre sikkerheten til sjøs. I 1894 ble avisen overtatt av et aksjeselskap under ledelse av

hoffjegermester Thomas Fearnley. De nye eierne hadde et annet syn på hvilke standpunkter avisen skulle innta. Disse mente at Norske Sjøfartstidende skulle være et organ for rederne, i stedet for å stå på sjømennenes side. Dette førte til en konflikt med Magnus Andersen og hans synspunkter, som endte med at Andersen gikk av som redaktør. (Dagens Næringslivs hjemmesider)

I 1912 slo avisen seg sammen med den andre store sjøfartsavisen på denne tiden, Kysten, og endret navn til Norges Handel og Sjøfartstidende. Avisen skulle nå også dekke nyheter innen handelsstanden, i tillegg til rederstanden. Dette ble gjort først og fremst som et forsøk på å utvide den potensielle leserkretsen, men var også en naturlig utvidelse siden de to næringene (handel og sjøfart) er nært relatert.

Norges Handels og Sjøfartstidenede har aldri vært knyttet til et bestemt parti som de ”vanlige” partiavisene, men har på grunn av sin målgruppe alltid hatt et markedsliberalistisk grunnsyn. Dette innebærer at avisen ofte forsvarer markedsøkonomiske tiltak fremfor politiske løsninger. Politisk ligner denne tankegangen mest på de konservative ideene på høyresiden, og avisen har derfor opp gjennom årene ofte anbefalt sine lesere om å stemme Høyre ved stortingsvalg. På grunn av sin høyreorienterte profil var også Norges Handel og Sjøfartstidende en av de avisene som fikk komme ut under hele den tyske okkupasjonen. I en periode kom den bare ut som ukeavis, men den ble aldri helt stoppet som de venstreorienterte og sosialistiske avisene. (Hjeltnes 1990:55) Dette førte til at avisen klarte seg bra gjennom 2. verdenskrig, og hadde et relativt stabilt opplag på 50-, 60-, og 70-tallet på ca. 15000. (Ottosen et. al. 2002:179)

I første halvdel av 1980-årene begynte opplaget å øke noe. Dette kan være en følge av at avisen la om til tabloid format i 1980. I 1985 ble Kåre Valebrokk utnevnt til ny redaktør, og under hans ledelse fikk avisen et kraftig oppsving. Mens opplaget fra 1980 til 1985 økte med snaue 7000, økte opplaget fra de fem neste årene fra ca. 20 000 til over 45 000 eksemplarer. (Allern 1996:337) Avisen satset i sterkere grad på en kritisk dekning av næringslivet, og i 1987 byttet avisen navn til Dagens Næringsliv. Fra 1989 har avisen blitt trykket på rosa papir, etter mønster av Financial Times. Utover på 90-tallet etablerte avisen seg som en av Norges viktigste aviser. Den har blitt den ledende avisen innen finans- og økonominyheter, med Trygve Hegnars Finansavisen som eneste reelle konkurrent. Avisen har også utvidet med en egen featuredel i lørdagsavisen, DNLørdag. Avisen har fra begynnelsen av 1990-

tallet hatt en fortsatt jevn økning i opplaget, og hadde i 2007 et opplag på ca 83 400.
(www.mediebedriftene.no)

4 Metodisk tilnærming

Det metodiske opplegget for analysen vil bestå av kvalitative og kvantitative innholdsanalyser av leder- og kommentar artiklene. Jeg vil først benytte meg av argumentasjonsanalyse for si noe om hvilke meninger avisene ytrer i artiklene. ”I argumentationsanalys intresserar man sig i första hand för texters innebörds-aspekter.” (Bergström og Boreus 2000:90) Etter den kvalitative analysen, vil jeg gjennomføre en mer kvantitativt basert analyse av meningsutsagnene i artiklene. Dette er for å kunne si noe om tendensen i omtalen av partiene og regjeringsalternativene. I den kvantitative analysen vil jeg benytte meg av en målemetode som kalles AB-indeksen som Asp benytter seg av (i Asp et. al. 1982) for å beregne hvordan svenske medier dekket valgkampen i Sverige i 1979. Konkret hvordan denne indeksen fungerer vil jeg komme tilbake til noe seinere.

4.1 Argumentasjonsanalyse

I argumentasjonsanalysen forsøker en å analysere både de uttalte og de uuttalte meningene i en tekst. Som nevnt over er ene interessert i tekstens ”innebördsaspekter”, hva avsenderen prøver å kommunisere. Siden det aldri kan være helt klart for oss nøyaktig hva avsenderen prøver å kommunisere, vil alltid en kvalitativ tekstanalyse som argumentasjonsanalysen ha et visst innslag av subjektiv tolkning av den eller de som gjennomfører undersøkelsen.

Argumentasjonsanalysen kan benyttes på flere måter. For det første kan den brukes i et forsøk på å gjenfortelle eller rekonstruere meningen i en tekst.

”För det första finns ett deskriptivt syfte: från befintliga sammanhang där argumentation förekommit söker man rekonstruera argumentationen... Detta gäller även i specifikt argumenterande sammanhang som debattinlägg i tidningar, politiska partiers valprogram eller riksdagsdebatter ” (Bergström og Boreus 2000:91)

Det er denne anvendelsen som er mest aktuell i denne sammenheng. Jeg vil forsøke å finne argumentasjonen i artiklene for å beskrive avisenes syn på politikere og partier.

En annen anvendelsesmetode for argumentasjonsanalysen er å bedømme i hvilken grad argumentasjonen lever opp til visse normer. ”En typ av sådana normer handlar om saklighet och rationalitet.” (Bergström og Boreus 2000:91) Den tredje anvendelsesmetoden for argumentasjonsanalyse er i bestemme argumentasjonens beviskraft, ”dvs. i vilken mån de anförda argumenten verkligen stärker (eller undergräver) en bestämd standpunkt.” (Bergström og Boreus 2000:91) Ingen av disse funksjonene er derimot nyttig for min analyse. Jeg skal ikke finne ut av om argumentasjonen følger normer for saklighet og rasjonalitet, eller om argumentet styrker eller svekker et standpunkt. Min bruk av argumentasjonsanalyse vil kun benyttes for å finne hvilke argumenter som har blitt fremsatt, for så å kunne avgjøre om disse er positive, negative eller nøytrale i forhold til et parti eller en politiker.

Det er enkelte ting som kan gjøre det vanskelig å benytte seg av argumentasjonsanalyse. Et av problemene er at det er et innslag av egen tolkning fra forskerens side. Det er derfor viktig at ”påståenden tolkas tydligt, inklusive underförstådda påståenden.” (Bergström og Boreus 2000:141) Med andre ord er det viktig med høy intersubjektivitet i undersøkelsen. Med intersubjektivitet menes at ”observasjonene og slutningene... skal i prinsippet kunne etterpröves av alle.” (Østbye et. al. 2002:32) Det er derfor viktig å være nøyaktig i strukturering og gjennomføring av analysen. ”Som vid all texttolkning finns det problem med intersubjektivitet... Som vid all tolkning gäller det då att ge argument för och motivera sin lösning” (Bergström og Boreus 2000:142) Dette er et ganske vanlig problem i forbindelse med kvalitative analyser.

4.2 AB-indeksen

Etter å ha gjennomført den kvalitative analysen, vil jeg deretter kvantifisere meningsutsagnene i artiklene. Dette vil jeg gjøre ved å benytte meg av Asps AB-index. Dette vil si noe om hvilke avsier som er mest positive/negative til forskjellige partier og politikere. Det kan også vise i hvor sterk grad avisen er for eller mot et parti eller regjeringsalternativ. AB-indeksen er en form for kvantitativ innholdsanalyse. Svennik Høyer har skrevet at ”innholdsanalyse (...) består først og fremst av en oppdeling av teksten i meningsenheter og en opptelling av disse etter bestemte kriterier.” (Høyer sitert i Østbye et. al. 2002:219) I mitt tilfelle, vil meningsenhetene være leder- og kommentarartikler i de fire avisene, mens opptellingskriteriene vil være om artiklene er positive, negative eller nøytrale til partier,

politikere eller regjeringsalternativer. For å gjennomføre dette vil jeg som tidligere nevnt benytte Asps aktørbehandlingsindeks (AB-indeksen). I AB-indeksen registreres det hvor ofte en aktør kommer til i avisene, og om omtalen er positiv, negativ eller nøytral.

”AB-indexet bygger på følgende komponenter: (1) antalet ganger man får komma til tals som agerande aktör, (2) antalet gånger man som omtalad aktör får beröm, (3) antalet gånger man som omtalad aktör får kritik, och (4) antalet gånger man blir omtalad utan att någon värdering görs.” (Asp et. al 1982:155-156)

Etter som jeg i min analyse kun kommer til å analysere leder- og kommentarartikler, er ikke punkt nummer en aktuelt i denne sammenhengen siden det her ikke er snakk om en agerende aktør. ”Den grundläggande skillnaden mellan en kommenterande text och en nyhetstext gör dock att någon agerande aktör inte registreras i ledarna” (Asp et. al 1982:161) Dermed er det bare punkt 2-4 i beskrivelsen over som vil være aktuelle i min analyse. Selve utregningen av indeksen foregår ved at en finner forskjellen mellom antall positive omtaler av en aktør og antall negative omtaler av en aktør, og dividerer dette tallet på det totale antall omtale av en aktør. Dette multipliseres til slutt med den totale omtalen av den aktuelle aktøren i hele materialet. ”Ett indexvärde på +100 innebär således att en aktör enbart omtalas i positiva termer och att det är den enda aktör som tidningen tar upp till behandling. En tidning som enbart skriver om det egna partiet och då alltid i positiva ordalag skulle således få et värde på +100” (Asp et. al 1982:161) Dersom en avis kun omtaler en aktør, og kun i negative ordlag, vil verdien bli -100. For å regne ut tallene i indeksen, brukes følgende formel:

$$\frac{(P - N) \cdot 100}{T} \cdot PA$$

Måten denne formelen brukes, er at en tar for seg hvert enkelt meningsutsagn i artiklene og vurderer hvorvidt de er positive, negative eller nøytrale. Alle positive (P) meningsutsagn trekkes fra antall negative (N) utsagn. Disse deles deretter på det totale (T) antall meningsytringer i artikkelen (positive, negative og nøytrale). Dette tallet multipliseres så med den prosentandelen (PA) av oppmerksomhet som hvert parti blir tildelt i ledermaterialet. Tallet en til slutt ender opp med, skal da ligge mellom +100 og -100, der 0 er nøytralt.

Dersom for eksempel et av alternativene kun omtales negativt, og får 50 % av oppmerksomheten i artiklene, kan vi få følgende regnestykke:

$$\frac{(0-5) \cdot 100}{5} \cdot 0,50 = -50$$

Jeg vil i denne analysen ikke gå inn og finne indeksen for hver enkelt artikkel, men for omtalen i hver enkelt avis som helhet. Dette innebærer at utregningene for et parti vil bli gjennomført ut fra den totale omtalen av dette partiet i en avis (f.eks. hvor ofte Arbeiderpartiet totalt omtales i Dagbladet). Prosentandelen det multipliseres med vil regnes ut fra avisens totale omtale av alle partier. Dersom Ap får 40 % av all omtalen i hele materialet for Dagbladet, er det denne summen omtalen skal vektes mot. Tilsvarende vil jeg gjennomføre same utregning for behandlingen av alle partier i alle aviser.

Denne typen innholdsanalyse skiller seg fra andre kvantitative analyser. Det er her større rom for subjektive tolkninger av materialet. Det kan derfor oppstå problemer i forhold til reliabilitet, validitet og intersubjektivitet. ”Validitet vil si gyldighet ... og det går ... på relevansen av data og analyse i forhold til problemstilling ... Reliabilitet betyr pålitelighet og gjelder kvaliteten i innsamlingen, bearbeidingen og analysen av data.” (Østbye et. al. 2002:39-40) Det er viktig at enheter, variabler og verdier er nøyaktig beskrevet slik at analysen kan etterprøves av andre. Samtidig må enhetene som undersøkes være med på å gi svar på problemstillingen på en tilfredsstillende måte. I og med at analyseenheter i mitt tilfelle består av et begrenset antall tekster, kan dette også føre til problemer med generalisering av funnene. Generalisering innebærer ”at vi slutter fra noe vi vet til noe vi ikke vet.” (Østbye et. al. 2002:239) Selv om det i artiklene i undersøkelsen finnes et mønster i en spesiell retning, betyr ikke dette at mønsteret er allmenngyldig og kan sies og finnes til en hver tid. En innholdsanalyse kan likevel være med på å skaffe et bilde av hvordan situasjonen var i det tidsrommet da artiklene ble skrevet. Et siste problem som gjelder både kvalitativ og kvantitativ tekstanalyse, er at det er innholdet i en kommunikasjon som analyseres. ”Innholdsanalysen er primært en analyse av budskapet i en kommunikasjonsprosess.” (Østbye et. al. 2002:236) Det er derfor mulig at avsenderens budskap tolkes på en annen måte av mottakeren enn det som var hensikten.

4.3 Kategorisering av artiklene og meningsutsagnene

Etter å ha brukt argumentasjonsanalysen for å finne avisenes holdninger på lederplass, vil jeg forsøke å si noe om tendensene i artiklene. Dette for å si noe om hvor sterkt avisene uttrykker sine politiske standpunkter på leder- og kommentarplass. For å kunne kategorisere artiklene i undersøkelsen som enten positive, negative eller nøytrale, vil jeg benytte meg av de samme definisjonene som Gunnhild Rui bruker i sin hovedfagsoppgave ”Fra partipresse til en uavhengig nyhetspresse” (1999) Rui undersøker også nyhetsartikler i sin undersøkelse, og hennes definisjoner omfatter derfor også inndelingen av disse artiklene. Denne delen av definisjonene er irrelevant for denne undersøkelsen. Ruis inndeling av hvilke artikler som er nøytrale, positive eller negative er som følger (Rui 1999:40):

1. *Nøytralt* vil si at artikkelen refererer saklig, ikke villedende, ikke tillegger noen meninger de ikke har, ikke gi et skjevt bilde av saken, ikke gi fordeler til en av regjeringalternativene eller at regjeringalternativene ikke omtales i artikkelen.
2. *Positivt* vil si at regjeringalternativene benevnes med ord og uttrykk i artikkelen, som gir et positivt bilde av alternativene; regjeringalternativene gis spesielle fordeler eller at meningsmotstandere ikke er intervjuet, dvs. gir et ensidig bilde av saken.
3. *Negativt* vil si at regjeringalternativene benevnes med ord og uttrykk i artikkelen som gir et negativt bilde av regjeringalternativene; regjeringalternativene slipper ikke til for å forsvare seg, eller blir tillagt meninger eller holdninger de ikke har.

Disse kategoriene er gjensidig utelukkende, det vil si at de ikke overlapper hverandre. Så lenge det er tekster som skal tolkes, vil det derimot fortsatt være innslag av subjektiv tolkning med rom for skjønn. Spesielt gjelder dette de artiklene der flere partier nevnes og omtales positivt eller negativt om hverandre. Et eksempel kan være fra en artikkel i Dagsavisen der innsatsen til Jens Stoltenberg og Kjell Magne Bondevik i en TV-debatt dagen i forveien blir analysert. Artikkelen er stort sett en oppsummering av hva debatten handlet om, men mot slutten av artikkelen sier avisen sin mening om de to debattantenes innsats:

”Stoltenberg virker mer pigg og pågående enn det han gjorde i debatter før sommerferien. Han har nok innsett at forsøket på å legge om stilen for å fremstå mer «statsministeraktig»,

ikke var særlig klokt ... Bondevik er også i god form. Han oppfører seg på ingen måte som om valget allerede er tapt...” (Spill og kiledemokrati, Dagsavisen 19.8.2005)

Her får begge statsministerkandidatene skryt, og en kan derfor hevde at artikkelen er positiv til begge regjeringsalternativene. I slike tilfeller vil det i den kvalitative analysen være vanskelig å kategorisere artiklene ut fra slike meningsutsagn. Jeg vil i disse tilfellene gjøre en totalvurdering av hele teksten for å se hvilket inntrykk denne gir. Dersom den er overveiende positiv eller negativ i en eller annen retning, vil den bli kategorisert deretter. Dersom teksten som helhet derimot fremstår som nøytral vil den bli kategorisert slik. Artikkelen det er referert til over, er kodet som nøytral. Det er enklere og kategorisere de positive eller negative artiklene. Meningen i teksten er her som regel klart uttrykt, uten noen tvil om hvilken side artikkelen favoriserer. Et annet eksempel fra Dagsavisen illustrerer dette tydelig:

”Arbeiderpartiet har en enestående posisjon i norsk historie som et parti som tar ansvar. En rødgrønn regjeringsdannelse med Ap som tyngdepunkt garanterer at det historiske prosjektet ikke ender i kaos uten en politikk basert på økonomiske realiteter.” (Stem for en rødgrønn regjering, Dagsavisen 12.09.2005)

De negative artiklene er som regel like klare i sin kritikk av partier eller regjeringsalternativ. En leder i Dagens Næringsliv viser tydelig skepsisen ovenfor de rød-grønne:

”Den litt uklare skolematmenyen er det minste problemet med de rødgrønne partienes skolepolitikk. Det er mer alvorlig at de heller ikke når det gjelder innholdet i skolen, klarer og servere velgerne klar beskjed om hva de vil ha.” (Rødgrønn suppe om skolemat, DN 27.08.2005)

For analysen av meningsutsagnene vil jeg som nevnt gå gjennom hvert meningsutsagn i alle artiklene og kategorisere disse som enten positive, negative eller nøytrale. I stedet for å vurdere artikkelen i sin helhet, vil jeg her gå mer detaljert inn i tekstene. Jeg vil i denne analysen bruke de samme kriteriene for kategorisering som nevnt over. Et positivt utsagn er et utsagn som gir et positivt bilde av partiene eller regjeringsalternativene, mens det motsatte gjelder for de negative utsagnene. De nøytrale utsagnene i AB-indeksen omtaler et av partiene eller alternativene uten å ta noe klart standpunkt for eller i mot. Dagsavisens utsagn over om at *”Arbeiderpartiet har en enestående posisjon i norsk historie som et parti som tar*

ansvar”, vil regnes som et positivt utsagn (+1) for Ap. ”Det er mer alvorlig at de heller ikke når det gjelder innholdet i skolen, klarer og servere velgerne klar beskjed om hva de vil ha” fra eksempelet i Dagens Næringsliv, vil bli regnet som et negativt utsagn (-1) om de rød-grønne. Et eksempel på et nøytralt utsagn, kan være Dagsavisens omtale av SVs valgkamp: ”SV, som vant forrige valgkamp, har snublet denne gang. Partiet bør være svært fornøyd med en tilslutning på linje med forrige gang.” (Kamp til siste minutt, Dagsavisen, 10.09.2005) Her konstateres det at partiet bør være fornøyd med tilsvarende oppslutning som i 2001, uten at avisen tar standpunkt for eller i mot partiet. I mange av artiklene omtales ikke partiet direkte, men omtaler sentrale politikere i partiene. I disse tilfellene har jeg latt omtale av politikeren tilsvare omtale av partiet. Det vil si at hvis f. eks Jens Stoltenberg omtales positivt, regnes dette som positiv omtale av Arbeiderpartiet.

5 Kommentarstoffets politiske tendens

Jeg vil nå gjennomgå leder- og kommentar artiklene i de fire avisene, og forsøke å analysere dem. Jeg vil først se på artiklene for den enkelte avis og kommentere funnene for disse. Jeg vil deretter ta funnene fra de forskjellige avisene og sette de opp mot hverandre for å kunne si noe om tendensene i avisenes valgkampdekning. Til slutt vil jeg kvantifisere funnene ved å bruke den tidligere nevnte AB-indeksen. Ettersom det ved valget i 2005 var to klare regjeringsalternativer, er det interessant å se hvilket av disse avisene var positive eller negative til, i tillegg til å finne ut hvilke partier som fikk mest støtte. Jeg vil derfor bruke AB-indeksen til å undersøke begge disse aspektene.

Alle artiklene benyttet i analysen er hentet fra tekstarkivet Retriever ATEKST, og hentet ut via UiOs abonnement på denne tjenesten. Artiklene er fra perioden 1. august frem til valgdagen den 12. september i 2005. For å finne frem til artiklene, har jeg brukt søkeordene *valgkamp*, *regjeringsalternativer*, *stortingsvalg*, *regjering*, og *valg 2005*. Jeg har foretatt felles søk med alle de fire avisene, og i tillegg søk med en og en avis. Jeg har deretter sortert ut alle artiklene på leder- og kommentarplass, mens ingen nyhetssaker er med i analysen. Artiklene som er med i analysen er kun de som er merket som en leder, eller en kommentar som har byline av en av avisens journalister. Kronikker og innlegg skrevet av personer utenfor avisens redaksjon, er ikke tatt med i analysen selv om den står på kommentarplass og omhandler valget. Ut fra disse kriteriene har jeg funnet frem til 75 artikler i de fire avisene. 17 fra Dagsavisen, 13 fra Dagbladet, 24 fra Aftenposten, og 21 fra Dagen Næringsliv. Jeg vil nå gå gjennom disse artiklene, avis for avis, og starter med Dagsavisen.

5.1 Dagsavisens leder- og kommentarartikler

Som tidligere nevnt er arbeiderpressen den delen av den tidligere partipressen som sist ble offisielt oppløst. I og med at Dagsavisen/Arbeiderbladet i tillegg var hovedorgan for Arbeiderpartiet i nærmere 100 år, kan en forvente at det er her en finner de sterkeste båndene mellom avis og parti. Eller som tilfellet var ved dette valget, mellom avisen og det rød-grønne regjeringsalternativet. Avisen legger heller ikke skjul på at den ønsker en ny regjering. I følge en av kommentarartiklene, ønsket Dagsavisen at de tre partiene i på rød-

grønn side skulle slå seg sammen allerede før valget i 2001: ”Foran stortingsvalget i 2001 skrev vi på lederplass: «Vi ønsker at Ap, SV og Sp til sammen får flertall på Stortinget. Dermed er grunnlaget til stede for etableringen av en historisk sentrum-venstre-koalisjon i Norge.»” (”Stem for en rødgrønn regjering”, 12.09.2005)

Allerede en måned før valget, har avisen begynt å legge regjeringsskabelen for en eventuell ny rød-grønn regjering. En kommentarartikkel skrevet 8/8 slår i tittelen fast at ”SV vil neppe få utenriksministeren”. Selve tittelen gir klare signaler om at avisen venter et regjeringsskifte etter valget. Noe som må nevnes i denne sammenheng er at partiene i det rød-grønne alternativet hadde hatt et klart flertall på de fleste målinger i over et år før valgkampen startet. Det er derfor ikke helt unaturlig at en avis som åpent støtter det ene regjeringsskiftet begynner å si sin mening om hvem som burde sitte i en eventuell regjering. I artikkelen argumenteres det for at SV ikke kan få utenriksministeren etter som det er partiet med den mest avvikende utenrikspolitikken av koalisjonspartnerne. Den argumenterer videre for at tidligere utenriksminister Thorbjørn Jagland er den som er best kvalifisert for stillingen. Dette kan tolkes som at avisen først og fremst støtter ”moderpartiet” og dets kandidater.

Selv om avisen er klar i sine standpunkter, er tonen i kommentarene relativt nøytral de første par ukene av valgkampen. Faktisk er Dagsavisen mest kritisk til SV i starten av valgkampen. I en kommentar publisert 13/8 får partiet, og spesielt partileder Kristin Halvorsen, gjennomgå for måten de har startet valgkampen på. Om Halvorsen står det: ”Hennes plumpe angrep på KrF-leder Dagfinn Høybråten torsdag er og blir et personangrep uansett hvor mye Halvorsen påstår det motsatte.” (Hold fjøslukta unna, 13.08.2005) Artikkelen sier videre at dette ikke er den eneste tabben SV har gjort i valgkampinnledningen, og at partiet må få orden på sin egen politikk. ”SVs hang til å lage surr av sin egen politikk er først og fremst SVs problem.” (Hold fjøslukta unna, 13.08.2005)

Først uken etter begynner avisen å komme med kritiske kommentarer til Bondevik-regjeringen og partiene på borgerlig side. I en leder fra 17/8 går avisen hardt ut mot Fremskrittspartiet, mens en kommentar dagen etter har tittelen ”Bondevikalternativet slår sprekker”. Lederartikkelen om FrP omhandler partiets innvandringspolitikk, og er relativt krass i kritikken. Under tittelen ”FrP med ny drittkasting”, blir en valgkampbrosjyre fra partiet beskrives på denne måten: ”Seriøse partier kan ikke blande seg med politikere som slenger politisk søppel på det norske folk.” (FrP med ny drittkasting, 17.08.2005) Artikkelen

beskriver videre disse ytringene som ”... det intolerante og anti-humanitære budskapet fra Fremskrittspartiet.” Dette er den av Dagsavisens artikler med det klart skarpeste språket, og den tydeligste kritikken mot et parti eller en politiker. Selv om også de andre partiene på borgerlig side får en del kritikk fra Dagsavisen, er denne av en mye mer moderat art. Et godt eksempel på dette er Arne Strands kommentar dagen etter. Under tittelen ”Bondevikalternativet slår sprekker” (18.08.2005), slår han fast at det ”... etter knapt en uke med valgkamp slår det borgerlige regjeringsalternativet dype sprekker.” Artikkelen kommenterer videre hvilke regjerings-sammensetninger som er mulige ved et eventuelt borgerlig flertall, og hva som er kriseløsningene til de forskjellige partiene. Et av de største problemene til det borgerlige regjeringsalternativet i 2005, var Carl I. Hagen og hans knallharde motstand mot en ny periode med Bondevik som statsminister. Hagen hadde allerede før sommerferien sagt klart i fra at FrP ikke ville støtte en ny borgerlig regjering med Bondevik som leder. Samtidig var det akkurat dette de borgerlige gikk til valg på, nemlig en fortsatt regjering bestående av KrF, Høyre, og Venstre, med Bondevik som statsministerkandidat. Arne Strand kommenterer at Hagens kjøp mot Bondevik ikke bare gjør ting vanskelig for KrF, men også for Erna Solberg og Høyre som må komme opp med en plan B. Poenget til Strand er at dersom Høyre og Erna Solberg begynner å tenke høyt om en plan B, ”... undergraver hun troverdigheten til regjeringsalternativet og statsminister Bondevik.” (Bondevikalternativet slår sprekker, 18.08.2005) Tonen er som vi ser ikke like skarp her som overfor FrP, men er likevel negativ til det borgerlige alternativet. Dagsavisens fremstilling av de borgerlige partiene er stort sett av dette slaget gjennom hele valgkampen. Mens de tre regjeringspartiene er ansvarlige partier, men ikke et like godt alternativ som de rød-grønne, er FrP og Carl I. Hagen den store stygge ulven som ødelegger for de andre partiene på borgerlig side.

Etter hvert ble det klart at Høyre slet både i valgkampen og på meningsmålingene. Dette hadde flere årsaker. Den viktigste var sannsynligvis at valgkampen i stor grad handlet om regjeringsalternativene og hvem som skulle bli statsminister. Da var det ikke positivt for Høyre at de ikke hadde en egen statsministerkandidat, men hadde en KrF-politiker som sin kandidat. En annen grunn til Høyres svake innsats, var at de ikke ”eide” de viktige sakene på samme måte som partiet hadde gjort under valgkampen i 2001. I boken ”I valgkampens hete”, viser forfatterne at Høyre ble den klare vinneren i medievalgkampen før dette valget. To av de tre viktigste sakene i valgkampen i 2001, var skatter og avgifter, og skolepolitikk. I begge disse sakene var Høyre et av de mest omtalte partiene i valgkampen. Arbeiderpartiet

ble nevnt noe oftere i forbindelse med skolepolitikken, mens i skatte- og avgiftsspørsmål, var Høyre størst. (Aardal et. al. (red.) 2004:187-191) Ved valget i 2005 var ikke disse sakene fremme i media på samme måte som de hadde vært i forrige valgkamp, og da hjalp det lite at det var disse sakene Høyre satset på også nå. Erna Solberg kom i bakgrunnen av de to statsministerkandidatene Bondevik og Stoltenberg. I en kommentar til et folkemøte, spør derfor Dagsavisen 20/8 om ”Hvor er Erna?”. Her konstaterer avisen at valgkampen har begynt dårlig for Høyre, og at det kan bli vanskelig å snu trenden.

Høyre er det partiet på borgerlig side som får mest negativ omtale på leder- og kommentarplass i Dagsavisen. Selv om kritikken ikke var like sterk som den som ble rettet mot FrP, er det Høyre som oftest omtales negativt. I en kommentar til en debatt mellom Jens Stoltenberg og Erna Solberg den 1/9, konstaterer Arne Strand igjen at det går dårlig for Høyre, og at dette skyldes mangel på statsministerkandidat og mangel på sakseierskap. Strand mener at ”Motvinden har rystet Solberg. Den tidligere tryggheten og folkeligheten er borte.” I forbindelse med regjeringsspørsmålet mener han at ”Det sittende regjeringsalternativet har blitt en tvegstrøye (for Høyre).” (Vinneren og taperen, 01.09.2005)

Det er kun en av artiklene som omtaler Høyre som faktisk omhandler politikk fremfor partiets valgkampinnsats. I kommentaren ”Uetterrettelige Erna” beskyldes Solberg for å komme med feilinformasjon om hvordan den økonomiske situasjonen vil bli med en rød-grønn regjering. Artikkelen er basert på en prognose fra Statistisk Sentralbyrå, og gir fordelaktige tall for en rød-grønn regjering. Erna Solberg gikk ut for å motsi disse tallene, men Solbergs påstander blir i Dagsavisen tilbakevist en etter en. Artikkelen avslutter relativt krast: ”Noe av det mest spennende ved valget ... blir å se om Høyres uredelige og uetterrettelige valgkamp gir fremgang i stemmer. I så fall kan vi grue oss til kommende valgkamper ...” (Uetterrettelige Erna, 05.09.2005)

Selv om det er klart at Dagsavisen støtter de rød-grønne, blir dette ikke eksplisitt uttrykt på leder- eller kommentarplass i særlig grad. Omtalen av Jens Stoltenberg og Arbeiderpartiet er gjennomgående positiv, men denne støtten er sjelden hovedpoenget i artiklene. Den blir ofte nevnt i en bisetning eller et eget avsnitt, gjerne som en kontrast til det negative ved de borgerlige partiene. For eksempel i kommentaren ”Vinneren og taperen” (01.09.2005) der det blir slått fast at ”Jens Stoltenberg er ... valgkampens vinner.”, mens Erna Solberg blir karakterisert som valgkampens taper. Det er bare i én artikkel Dagsavisen går klart og tydelig

ut og støtter en rød-grønn regjering, men da gjør de det til gjengjeld så tydelig at det er umulig å ta feil av budskapet. På valgdagen 12/9 har avisen en kommentarartikkel med tittelen ”Stem for en rødgrønn regjering”. Dermed fjerner avisen all eventuell tvil om sin politiske tilhørighet. I artikkelen står det blant annet at ”Norge trenger en ny regjering. Bondevik-regjeringen har i fire år ført en markedsliberalistisk politikk som undergraver samfunnssolidariteten og underminerer innarbeidede velferdsgoder.” (Dagsavisen 12.09.2005) Artikkelen fortsetter med ytterligere kritikk av regjeringen, samt å påpeke at FrP vil få økt makt dersom det blir borgerlig flertall. Dagsavisen mener dette ikke er ønskelig, ettersom de mener FrP fører en ”usolidarisk, egoistisk og populistisk politikk.” (Stem for en rødgrønn regjering, 12.09.2005) Deretter brukes resten av artikkelen til å skryte av de rødgrønne. Først og fremst er det naturlig nok Arbeiderpartiet som blir beskrevet i positive ordlag. Avisen mener partiet ”har en enestående posisjon i norsk historie som et parti som tar ansvar. En rødgrønn regjeringsdannelse med Ap som tyngdepunkt garanterer at det ... ikke ender i kaos uten en politikk basert på økonomiske realiteter.” (Stem for en rødgrønn regjering, 12.09.2005) Også SV og Senterpartiet får positiv omtale, om enn noe mer beskjeden enn for Ap:

”Sv vil som regjeringspartner kunne tilføre sosialdemokratiet en kontinuerlig og viktig fornyelse. Partiet har en framtidsrettet miljøpolitikk som nå vil få større politisk gjennomslag. ... Sp har synspunkter på det lokale demokratiet som vi deler, og kan tilføre en ny regjering en god politikk for distriktene i Norge. (Stem for en rødgrønn regjering, 12.09.2005)

Artikkelen avslutter med å konkludere med at selv om avisen er klar i sin støtte til det rødgrønne alternativet, kommer dette ikke til å hindre avisen i å ha føre en kritisk og uavhengig journalistikk overfor en eventuell ny regjering.

Som vi har sett har Dagsavisen klare meninger om regjeringsspørsmålet og de enkelte partiene. Dette fører til at Dagsavisen er den avisen i analysen med den laveste prosentvise andelen av nøytrale artikler. De nøytrale artiklene omtaler som regel meningsmålinger eller kommenterer et debattprogram på fjernsynet. Som tidligere nevnt lå de rød-grønne an til en klar valgseier tidlig i valgkampen, men forspranget på meningsmålingene utjevnet seg utover i valgkampen. Denne utviklingen gjenspeiles også i artiklenes titler. Den 2/9 har avisen en kommentarartikkel med tittelen ”Spakere vind fra venstre”. Her blir det slått fast at ”Valgvinden blåser fortsatt i rødgrønn retning, selv om den ikke blåser like friskt.” (Spakere

vind fra venstre, 02.09.2005). At denne tendensen ble ytterligere forsterket den siste uka før valgkampen, kan vi se i titlene på de siste artiklene som omtaler meningsmålinger. En leder den 9/9 har tittelen ”Løpet er ikke kjørt”, mens en kommentarartikkel dagen etter melder om ”Kamp til siste minutt”.

Dagsavisen har klare politiske standpunkter, og ønsker seg en rød-grønn regjering ledet av Arbeiderpartiet. Dette er i tråd med det en kunne anta med tanke på den historiske tilknytningen mellom avisen og partiet. Dagsavisen har fortsatt sterke røtter til Aps politikk, men hevder samtidig at den kan føre en kritisk og uavhengig politisk journalistikk. I artikkelen ”Stem for en rødgrønn regjering”, erklærer avisen at den er en ”uavhengig, radikal og kritisk avis med ståsted på venstresiden i norsk politikk.” Dagsavisen lover at den ikke vil ”føle seg forpliktet til å være noe talerør for regjeringen”, men kommer til å ”etterprøve regjeringens politikk på en kritisk og uavhengig måte.” (Stem for en rødgrønn regjering, 12.09.2005) Hvor vidt dette stemmer overens med virkeligheten, er et interessant spørsmål. Dagsavisen er uansett den avisen i undersøkelsen med tydeligst politisk profil, og det beste eksempelet på at båndene fra partipressen til en viss grad fortsatt er synlige.

5.2 Aftenpostens leder- og kommentarartikler

Aftenposten er en av de mest tradisjonsrike partiavisene på høyresiden i norsk presse. Helt fra starten i 1860 har avisen hatt et konservativt grunnsyn, og avisen støttet partiet Høyre helt fra det ble opprettet i 1884. Det er derfor naturlig å anta at avisen fremdeles kommer til å ha et grunnsyn som er forenelig med politikken til Høyre og partiene på borgerlig side i valgkampen. Det første som slår en etter å ha gått gjennom leder- og kommentarartiklene avisen skrev i løpet av valgkampen i 2005, er derimot hvor mange av artiklene som må kategoriseres som nøytrale. Hele 16 av 24 artikler har jeg i min analyse kategorisert som nøytrale. Mulige grunner til dette vil jeg komme tilbake til senere, men jeg vil nå først se på de artiklene som ”skiller seg ut” ved å være enten positive eller negative.

Aftenposten begynner valgkampen med å kritisere Carl I. Hagen og hans utspill om at Bondevik må gå av som statsminister. I kommentarartikkelen ”Veteranenes maktspill” (11.08.2005), skriver Håvard Narum at Carl I. Hagen ”vil få de største problemene ved en eventuell ikke-sosialistisk valgseier ... Hagen står i alvorlig fare for å bli offer for sin egen dramaturgi.” Narum mener at Hagen med sitt utspill har begrenset både sine egne og de

borgerlige regjeringspartienes alternativer dersom de rød-grønne ikke skulle vinne valget. ”Det eneste som kan avblåse spillet, er ... et flertall for de rød-grønne. Da taper Bondevik en redelig kamp mot Stoltenberg, mens Hagen kan trekke seg ut ... forholdsvis uskadd...” (Veteranenes maktspill, 11.08.2005) Artikkelen konkluderer med at det er et ”grunnleggende problem at den politiske avstand mellom de ikke-sosialistiske partiene er for stor til at de kan utgjøre en troverdig regjeringblokk.”

En ting alle avisene har til felles er kritikken av FrP. Alle avisene har minst en leder- eller kommentarartikkel som er negativ til et aspekt ved FrPs politikk, eller Hagens utspill om å kaste Bondevik. Dagsavisen er som vi har sett meget kritisk til FrP, mens Aftenposten nøyer seg med denne kritikken av Hagens utspill. Etter dette begynner Aftenposten å fokusere mer på partiene i de to regjeringalternativene, og i første rekke Høyre. Den 23/8 har avisen en kommentar til en fjernsynsdebatt mellom Erna Solberg og Jens Stoltenberg. Håvard Narum melder at ”Erna Solberg var på hjemmebane i store deler av duellen med Jens Stoltenberg.” (Stortingsvalg, 23.08.2005) Også her konstateres det at Høyre har hatt en dårlig start på valgkampen, og at dette først og fremst skyldes at partiet ikke går til valg med en egen statsministerkandidat. Så lenge regjeringsspørsmålet er tema, blir derfor Høyre og Solberg stilt i skyggen. Narum mener at partiets ”eneste mulighet til å komme ut av denne skyggedalen er at debatten handler om politiske saker.” Det er dette som er Erna Solbergs styrke, og under debatten med Stoltenberg fikk hun i følge artikkelen vist seg fra sin beste side. Debatten blir omtalt som en ”duell av gammelt godt merke mellom ... de klassiske hovedmotstanderne i norsk politikk, Arbeiderpartiet og Høyre.” (Stortingsvalg, 23.08.2005) Konklusjonen på artikkelen er at Solberg var minst like bra som Stoltenberg på alle punkter, bortsett fra i de fem siste minuttene som handlet om regjeringsspørsmålet. Mens Stoltenberg er leder for et klart alternativ, må Erna Solberg forsvare et alternativ som er meget usikkert på grunn av Carl I. Hagens utspill mot Bondevik.

Videre i valgkampen fortsetter avisen å støtte Høyre. I en kommentarartikkel fra 1/9, får partiet skryt for skattepolitikken sin. Bakgrunnen for artikkelen er at Erna Solberg i en debatt med Jens Stoltenberg dagen i forveien hadde foreslått å øke bunnfradraget til 70 000 kroner. I følge Håvard Narum gir dette ”Høyres skattepolitikk et nytt ansikt.” (Ikke bare til de rikeste, 01.09.2005) Som tittelen sier, er dette ikke bare for de rikeste, men også en ”skattelettelse som vil slå forholdsvis best ut for dem med lavest inntekt...” Det konkluderes med at

”Forslaget ... hjalp godt for Erna Solberg i hennes forsøk på å komme på offensiven ... i en valgkamp der det har vært lite handlingsrom for Høyre.” (Ikke bare til de rikeste, 01.09.2005)

I valgkampens siste uke begynner Aftenposten også og komme med kritikk av det rød-grønne alternativet, og da i første rekke SV. I en leder den 6/9 får SV-leder Kristin Halvorsen kritikk for sin oppførsel i valgkampen, og klar beskjed om å feie for sin egen dør:

”Kristin Halvorsen klager over at SVs motstandere med Høyre i spissen lager et skremmebilde av SVs politikk og bombarderer velgerne med påstander om hvor galt det vil gå dersom SV kommer i regjeringsposisjon. ... Likevel vil vi anbefale Halvorsen å feie for egen dør før hun fortsetter å gjøre et stort nummer av hvordan konkurrentene omtaler SV.” (Fei for egen dør, 06.09.2005)

SV-lederen kritiseres for å ha kalt statsminister Kjell Magne Bondevik en ”Unge Høyre-spirrevipp” etter at Bondevik hadde kommet med uttalelser om at det ville bli vanskelig for SV å få gjennomført sin politikk som minste parti i en rød-grønn regjering. Aftenposten mener dette er respektløst av Halvorsen, og viser til at hun ikke har lært av en episode tidlig i valgkampen der hun ble beskyldt for personangrep på KrF-leder Dagfinn Høybråten. Artikkelen konkluderer med at ”SV-lederen fortsetter med å være i fremste rekke til å karikere andres oppfatninger og motiver. Klagene over hennes motstanderes debattnivå vitner ikke om en spesielt velutviklet selvinnsikt på dette punktet.” (Fei for egen dør, 06.09.2005)

En kommentarartikkel fra dagen før, er også kritisk til SV. Tonen her derimot ikke er like skarp. Artikkelen, som er skrevet av Harald Stanghelle, kommenterer SVs tilbakegang på meningsmålingene og delvis mislykkede valgkamp. Artikkelen begynner med å slå fast at det ”er ikke det minste merkelig at SV sliter. Det rare er at vi ikke spådde at slik måtte det gå.” (Fra angrep til forsvar, 05.09.2005) SV blir omtalt som ”selve inkarnasjonen av et opposisjonsparti.” Partiet har hatt en tradisjon for å ha vært ”for det gode og mot det onde”. Dette innebærer at SV som opposisjonsparti har kunnet ta standpunkter som er populære blant velgerne på venstresiden i norsk politikk. På denne måten har partiet bygd seg opp en sterk oppslutning blant velgerne. Når partiet nå søker regjeringsmakt, blir derimot realitetene forandret. Partiet må vise at de har en ansvarlig og gjennomførbar politikk, spesielt i en koalisjonsregjering der en er avhengig av å samarbeide med andre partier. I følge Stanghelle har derfor ”SVs valgkamp fått stadig mer preg av en forsvarskamp. Partiet blir stadig

konfrontert med gjennomføringsmuligheten for den politikk det står for.” (Fra angrep til forsvar, 05.09.2005) Han mener videre at denne situasjonen ”medfører ... at den klarhet SV tidligere har hatt som varemerke blekner betraktelig.” Det påpekes at SV ved tidligere valg har skaffet seg stemmer ved å angripe Arbeiderpartiet. Samarbeidet mellom partiene gjør at dette ikke er noe alternativ denne gangen. At Ap i perioden før valget hadde en venstre-vridning i retorikken hjalp heller ikke SV som samtidig måtte bevege seg inn mot sentrum politisk. Stanghelle påpeker at konsekvensen av disse bevegelsene kan være at partiene blir for like, og mange vil da sannsynligvis velge Ap som det ledende og mest stabile partiet i koalisjonen. Dette er selvsagt ingen gunstig situasjon for SV, og artikkelen konkluderer da også at ”En uke før valget er det mange piler som ikke peker SVs vei.” (Fra angrep til forsvar, 05.09.2005)

Selv om Aftenposten har en relativt positiv holdning til Høyre og den sittende regjeringen, blir regjeringens politikk kritisert på et punkt. I en kommentarartikkel som omhandler fattigdomsproblematikken, blir det slått fast at ”Regjeringen har foretatt innstramninger som også rammer mange av dem man ønsker å hjelpe og dem som har det nest verst.” (Den vanskelige fattigdommen, 27.08.2005) Dette er den eneste artikkelen jeg har funnet der avisen kommer med en kritisk bemerkning til den sittende regjeringen. Ellers er kritikken rettet mot partiene på venstresiden, og språkbruken er mye tøffere i beskrivelsen av de rød-grønnes politikk. For eksempel er avisen på lederplass den 10/9 kritisk til de rød-grønnes forslag til et kulturløft som ble lagt frem under valgkampen. Kulturløftet var en garanti for at en prosent av statsbudsjettet skulle gå til kultur innen 2014. Men i følge Aftenposten har de rød-grønne partiene ”...greid å så alvorlig tvil om hva de egentlig mener med sitt kulturløft...” (Tvil om kultur, 10.09.2005) Artikkelen sår tvil om utredningsmetodene til dette forslaget, og mener at partilederne på venstresiden ikke er samstemte i dette forslaget. Avisen mener derfor ”...det er påfallende at partirepresentanter på høyeste nivå er så lite samkjørte ... Mest av alt forteller det oss at heller ikke de har kultur og kultursatsing så langt fremme i bevisstheten som de selv ønsker å gi inntrykk av.” (Tvil om kultur, 10.09.2005)

Aftenposten tar som en kan se stilling i en del saker på kommentar- og lederplass. Likevel er en overveiende del av artiklene nøytrale. Hovedvekten av disse artiklene er kommentarer til meningsmålinger eller analyser av politikernes innsats i TV-debatter. Avisen begynner den 14/8 med å slå fast at det kommer til å bli ”Fire spennende uker”. Her vises det til en meningsmåling som gir nærmest dødt løp mellom de to blokkene dersom det hadde blitt

valgresultatet. Denne typen artikler kommer det flere av i løpet av valgkampen, og stort sett alltid i den samme nøytrale tonen. Bare av og til er artiklene vinklet på en måte som kan tolkes den ene eller den andre veien. I lederartikkelen ”Tydelig Oslo-måling”, prøver avisen å finne en positiv vinkling for Høyre:

”Det kan hevdes at Oslo er et av lyspunktene for Høyre i en trist valgkamp. Partiet sliter i motbakke de fleste steder, men kan også i august notere seg en viss fremgang i hovedstaden. Denne iakttakelse er imidlertid basert på en sannhet med betydelige modifikasjoner.”
(Tydelig Oslo-måling, 30.08.2005)

Målingen det refereres til viser nemlig at selv om Høyre har gått fram med 1,9 prosent, har Ap hatt en fremgang på 4,5 prosentpoeng. Artikkelen konstaterer videre at Høyre tradisjonelt sett har vært Oslos største parti, men er to uker før valget blitt forbigått av Arbeiderpartiet i hovedstaden. Selv om Aftenposten prøver å vinkle artikkelen positivt for Høyre, vil jeg påstå at denne artikkelen er nøytral siden den kun refererer resultater fra en meningsmåling, og at den går delvis tilbake på påstanden om at det er en god måling for Høyre.

Som jeg har nevnt før viste meningsmålingene de siste dagene før valget at det rød-grønne forspranget minket, og det ble stadig jevnere mellom de to blokkene. Dette er noe Aftenposten kommenterer i dagene før valget, men igjen i en veldig nøytral tone. I de siste artiklene før valget, nevnes ikke Høyres posisjon i det hele tatt. I stedet spekuleres det i ha som vil skje dersom RV eller Kystpartiet kommer på vippen. I en kommentar fra 9/9 med tittelen ”Mobiliseringen vil avgjøre” påpekes det at valget kommer til å bli historisk jevnt, og at det er flere utfall og konstellasjoner som er teoretisk mulig. Noe som var med på gjøre valget ekstra spennende de siste dagene, var Venstres sterke fremgang på meningsmålingene. Venstre hadde ligget under sperregrensa på 4 % gjennom store deler av valgkampen. Dette førte til at enkelte Høyre-velgere gikk ut og anbefalte andre Høyre-velgere om å stemme på Venstre, slik at partiet skulle komme over sperregrensen. Dersom Venstre kom over denne grensen ville partiet få en del av de såkalte utjevningsmandatene etter valget, og dermed vil de borgerlige partiene få en større andel av stortingsrepresentantene. Denne støtteaksjonen fra Høyres velgere hadde den ønskede effekten, og de siste dagene før valget ble det klart at Venstre kom til å komme seg over sperregrensen. Samtidig hadde SV en jevn tilbakegang gjennom hele valgkampen, og det tidligere solide forspranget til de rød-grønne var derfor nærmest utlignet i dagene før valget. Med dette som utgangspunkt skriver Håvard Narum en

kommentar dagen før valget med tittelen ”Hver stemme teller”. Her slår han fast at det er så jevnt at det er ”fire omtrent like sannsynlige valgutfall som vil kunne få ulike konsekvenser for hvilken regjering vi får etter valget.” (Hver stemme teller, 11.09.2005) Tonen i artikkelen er nøytral og oppsummerende og gir ingen råd, verken den ene veien eller den andre. Den konstaterer bare at utfallet av valget er helt uvisst. Dette står i skarp kontrast til Dagsavisen som på kommentarplass på valgdagen gikk ut og ba folk stemme for en rød-grønn regjering.

Aftenposten har også en del analyser av politikernes innsats i diverse TV-debatter, men også her er tonene nøytral og rund i kantene. De blir ofte mer en oppsummering av debatten enn en analyse der det kåres en vinner. Det vises også til at temperaturen i debattene ikke er så høy som en kanskje kunne forvente når to så klare alternativer står i mot hverandre. En grunn til dette kan være at begge alternativene består av koalisjoner med flere partier. Politikerne må da være mer forsiktige med hvilke utspill de kommer med for ikke å svekke sitt eget alternativ, eller motsi en av sine egne partnere. En annen grunn til den relativt lave temperaturen i debattene kan være at økonomien her i landet hadde vært i sterk vekst i en lengre periode, og når ting går så bra er det lite å debattere om. Dette er et poeng Harald Stanghelle nevner i en kommentar den 24/8:

”Det er ikke økonomi som skaper temperatur i valgkampen. Til det går det for godt her i landet ... Klarere kan det knapt illustreres enn når SVs Øystein Djupedal konstaterte at det går veldig bra i næringslivet, og forsikret om at det ikke blir noen brå forandringer med en rød-grønn regjering.” (Lavmælt kritikk, 24.08.2005)

Artikkelen referer også til en undersøkelse som viser at folk ikke ser store forskjeller på den økonomiske politikken til de to regjeringalternativene, og at de fleste ikke tror det har så mye å si for egen økonomi hvem som vinner valget.

Hva er så grunnen til at Aftenposten opptrer så nøytralt på kommentar- og lederplass som de fremstår i denne analysen? Det kan være et forsøk på å fremstå som mest mulig uavhengig i forhold til situasjonen under partipresseperioden, men som vist over er det stort sett Erna Solberg og Høyre som får positiv omtale av avisen. Samtidig er det de rød-grønne, først og fremst representert ved SV, som omtales i negative termer. Dette kan tyde på at Aftenpostens politiske grunnsyn fremdeles samsvarer best med den politikken Høyre står for. Mye av forklaringen på Aftenpostens nøytrale linje er sannsynlig vis å finne i en kommentarartikkel

skrevet 24/7, ca. halvannen måned før valget, der avisenes politiske standpunkter som diskuteres. Bakgrunnen for artikkelen var at daværende nyhetsredaktør i NRK, Gro Holm, hadde uttalt at hun ikke hadde noe i mot et regjeringsskifte etter valget. Dette førte til en debatt om hvorvidt avisene og deres redaktører burde ta standpunkt og gi leserne anbefalinger i valgkampen. I artikkelen hevdes det at uavhengighet fra politiske partier er et kriterium for en kritisk og uavhengig journalistikk.

”Aftenposten har ikke gitt velgerne ... råd siden stortingsvalget i 1989. Vi kommer heller ikke til å gjøre det i år ... At en avis i et moderne samfunn er fristilt i forhold til mektige politiske aktører, er avgjørende for at den kan utøve en troverdig kritisk og uavhengig journalistikk både på reportasje- og kommentarplass.” (Avisene og valget, 24.07.2005)

Dette utsagnet viser tydelig hva som er Aftenpostens standpunkt i inngangen til valgkampen, og det gjør antall nøytrale artikler i avisens materiale mindre oppsiktsvekkende. Men selv om Aftenposten ønsker å være politisk fristilt, er det som vist over fremdeles mulig å finne enkelte spor av gammel tilhørighet til Høyre. I debatten om hva avisene burde og ikke burde mene på lederplass, hadde ikke overraskende Dagsavisen et helt annet syn på saken enn Aftenposten. Arne Strand i Dagsavisen kommenterer dette i en artikkel fra 22/7:

”Etter min mening er det ... et større problem at Aftenposten i likhet med flere andre norske aviser, ikke tør fortelle leserne hvilket regjeringalternativ avisen mener er best for landet ... Moderne politisk avisjournalistikk har tre hovedoppgaver: Informere og bringe de politiske nyhetene, kommentere og analysere nyhetene, og å ta standpunkt. Hvis en avis lar være å ta standpunkt, si fra på lederplass om hva den mener om valg og politikk, gjør den ikke jobben sin.” (Meningsløse redaktører, Dagsavisen, 22.07.2005)

Som vi ser har de to avisene et grunnleggende forskjellig standpunkt i synet på meningsinnholdet i sine kommentar- og lederartikler. Derfor burde det heller ikke være så overraskende at den ene avisen uttaler sin støtte klart og tydelig, mens den andre ikke vil gi sine lesere noen anbefalinger.

5.3 Dagbladets leder- og kommentarartikler

Dagbladet var i flere tiår den ledende Venstre-avisen, og i en periode også partiets offisielle hovedorgan. Men som jeg har nevnt tidligere var det venstrepressen som hadde de løseste båndene mellom parti og presse, og Dagbladet var den første av de tidligere partiavisene som gikk ut og offisielt erklærte at den ikke lenger var tilknyttet noe parti. Fra slutten av 2. verdenskrig og frem mot 1970-tallet økte Dagbladet opplaget sitt, samtidig som Venstre oppnådde stadig lavere oppslutning. Etter hvert ble avisen en sterkere maktfaktor enn det partiet var, og løsrivelse var mot midten av 70-tallet nærmest uunngåelig. En annen ting som må nevnes er at Venstre i løpet av en periode på i overkant av 120 år har gått fra å være et parti på venstresiden i norsk politikk, til å bli et borgerlig sentrumparti. Fra 2001 var partiet også for første gang del av en borgerlig regjering. Dagbladet har derimot bevart en mer liberal, kulturradikal profil med støtte til den politiske venstresiden. Med tanke på hvor forskjellig avisen og partiet har utviklet seg, er det derfor naturlig å anta at Dagbladets sympatier med Venstre på leder- og kommentarplass kommer til å være meget svake, om det finnes noen sympatier i det hele tatt.

En gjennomgang av artiklene, viser da også at Venstre eller Venstres politikk ikke er tema for noen av artiklene. Som de andre avisene er Dagbladet mest opptatt av regjeringalternativene og mulige valgutfall. Som Aftenposten har også Dagbladet mange nøytrale artikler, selv om andelen av slike artikler ikke er like høy. Det kan virke som avisen er positivt innstilt til et regjeringsskifte, selv om dette ikke kommer like sterkt til uttrykk som hos Dagsavisen. Dette innebærer at Dagbladet ønsker å bli kvitt den sittende regjeringen som Venstre er en del av. Mens avisen en gang i tiden var partiets hovedorgan, ønsker den nå altså at en borgerlig regjering der Venstre er med, skal erstattes av en regjering bestående av SV, Senterpartiet og Ap. Dette er en god illustrasjon på at Venstre har beveget seg stadig lenger mot høyre politisk, mens Dagbladet har beholdt en mer venstreorientert profil.

Som Dagsavisen er også Dagbladet kritiske til Høyres valgkampstrategi. I en kommentar fra 26/8, slår Marie Simonsen fast at Erna Solberg har hatt en dårlig valgkampstart der hun har kommet helt i skyggen av de to statsministerkandidatene. ”Etter to ukers valgkamp har Solberg ennå ikke slått til i TV-debattene” (Kalkulert risiko, 26.08.2005) Skylden for dette blir lagt på de samme to tingene som vi har sett i både Aftenposten og Dagsavisen: Partiet

stiller til valg uten egen statsministerkandidat, og Carl I. Hagens utspill mot Bondevik har gjort at hele det borgerlige alternativet er i ferd med å slå sprekker. I følge artikkelen lå det før valgkampen startet an til en ”durabelig fight mellom tungvektene Jens og Erna, mellom de røde og de blå ... I stedet har Solberg overlatt ringen til Bondevik og inntatt rollen som sjefens promotør og regnskapsfører.” (Kalkulert risiko, 26.08.2005) Artikkelen konkluderer med at for at Høyre skal komme på offensiven igjen må ”Erna Solberg ... først trå ut av Bondeviks skygge.” (Kalkulert risiko, 26.08.2005)

I en kommentarartikkel skrevet 3/9, får Høyre gjennomgå for sine metoder i valgkampen. I artikkelen med tittelen ”Drittsslengerne”, blir partiet beskyldt for å føre en ”skitten” valgkamp, i første rekke rettet mot SV. Bakgrunnen for artikkelen var at VG tidlig i valgkampen hadde fått tak i et internt strategidokument fra Høyres valgkampapparat. Dette dokumentet forklarte hvordan velgerne skulle skremmes vekk fra SV ved å gi konnotasjoner mellom sosialismen og kommunismen. ”Rødfargen skulle hentes frem og brukes for hva den er verd.” (Drittsslengerne, 03.09.2005) I følge artikkelen ble det blant annet laget en videosnutt med dette budskapet som ble publisert på Høyres hjemmesider. Artikkelforfatter Halvor Elvik mener videoen er ”...noe av det mest politisk grisete sammenkok jeg har sett utenfor USA.” Selv om videosnutten ikke fikk noen spredning eller gjennomslagskraft, mener Elvik at ”...som symptom på noe av det som er gått alvorlig galt i Høyres valgkamp, er den instruktiv.” (Drittsslengerne, 03.09.2005) Artikkelen sier videre at Høyre burde holdt seg for god til å drive denne typen valgkamp, og at partiet har ”«oversolgt» budskapet om den røde fare ved det rødgrønne regjeringalternativet ... Negativ valgkamp er både slitsomt, enerverende og ganske nedverdiggende for dem som driver med det.” (Drittsslengerne, 03.09.2005)

Det er ikke bare metodene til Høyre som blir kritisert i Dagbladet, men også selve strategien med å ha SV som hovedmotstander i valgkampen blir kritisert på kommentarplass. En artikkel med tittelen ”Det svakeste ledd” starter slik: ”Høyre valgte feil motstander. Du skal ikke slå dem som er mindre enn deg.” (Det svakeste ledd, 07.09.2005) Artikkelen påpeker at Høyre gjorde en tabbe da de valgte SV som hovedmotstander i valgkampen. Høyre hadde identifisert SV som det svakeste ledd i den rød-grønne koalisjonen, og skulle angripe partiets politikk gjennom hele valgkampen. Tabben lå i at en ikke forutså at SV uansett ville komme i forsvarsposisjon, og bli utsatt for kritikk fra flere hold. Etter å ha vært opposisjonsparti i flere tiår, måtte SV nå forsvare gjennomførbarheten av partiets politikk dersom det skulle komme i regjering. Resultatet av dette var at SV måtte gi slipp på store deler av sin egen politikk, og

mistet en stor del av oppslutningen i valgkampen. En konsekvens av denne tabben fra Høyres side, var at det ga Jens Stoltenberg friere spillerom.

”Selvfølgelig må SV tåle juling når de søker regjeringsmakt, men for Høyre slo det tilbake. Bombardementet tok fokus bort fra egen politikk, samtidig som Jens Stoltenberg fikk relativt fritt spillerom i sentrum.” (Det svakeste ledd, 07.09.2005)

Artikkelen hevder at Høyre heller burde valgt Arbeiderpartiet og Jens Stoltenberg som sin hovedmotstander i valgkampen. ”Som ved tidligere valg, var det selvfølgelig Ap som var hovedmotstander ... I kraft av historien, størrelse og ideologi vil Ap alltid være hovedfienden.” (Det svakeste ledd, 07.09.2005) Dette begrunnes videre med at det er Arbeiderpartiet som kommer til å bli det ledende partiet i en eventuell rød-grønn regjering, og dermed det partiet som kommer til å legge føringer i politikken. I følge artikkelen hadde Høyre derfor tjent på slåss om saker med Ap, i stedet for å drive skittkasting mot SV. ”Når du skal sette deg i respekt, går du ikke løs på den minste i flokken. Du tar lederen. Det er en primitiv, men anerkjent strategi.” Artikkelen konkluderer med at det tok for lang tid før en ”innså ... at det kler Høyre bedre å ta en real fight med Ap enn å ta gjørmebad med SV.” (Det svakeste ledd, 07.09.2005)

I tillegg til disse artiklene der Høyre får mye negativ omtale, har Dagbladet en artikkel som viser tydeligere enn noen andre hvilke synspunkter avisen har i valgkampen. En artikkel skrevet to dager før valget har tittelen ”Tid for skifte”. Som tittelen innebærer, ønsker Dagbladet seg en ny regjering. Dette begrunnes delvis med at avisen er uenig i den sittende regjeringens politikk, men det viktigste argumentet for en ny regjering er at dette vil føre til at FrP vil få mindre makt.

”Foran forrige stortingsvalg advarte vi mot å gi FrP innflytelse på norsk politikk. Den advarselen er like gyldig i dag ... Den mest effektive motgiften er en rødgrønn flertallsregjering ... Det er tid for et skifte som bidrar til å plassere FrP på et sidespor i norsk politikk.” (Tid for skifte, 10.09.2005)

Om Bondevik-regjeringens politikk sier artikkelen at selv om det har vært gode økonomiske tider i perioden fra forrige valg, har glansbildet likevel en bakside.

”Norge har blitt en markedsstat der de sosiale og økonomiske forskjellene øker. Privatisering av velferdsordningene er overordnet tjenestenes kvalitet og bredde. Landet mangler troverdige strategier for forskning og næringsutvikling.” (Tid for skifte, 10.09.2005)

Som vi ser er Dagbladet ikke fornøyd med politikken regjeringen har ført siden valget i 2001. Men selv om avisen ønsker seg et regjeringsskifte, er den ikke utelukkende positiv til de rød-grønne. ”I dag er det høyst uklart hva en rød-grønn regjering egentlig vil. Mangelen på et synbart politisk prosjekt er påfallende” (Tid for skifte, 10.09.2005) Likevel mener altså avisen at det vil være bedre med en rød-grønn regjering, så lenge det innebærer at FrP blir skjøvet ut på sidelinjen i norsk politikk.

Selv om Dagbladet viser på leder- og kommentarplass hvilket regjeringsalternativ avisen ønsker vinner valget, er som nevnt en stor andel av artiklene nøytrale. Ikke overraskende er en stor del av disse artiklene kommentarer til meningsmålinger eller analyser av hva som vil skje ved et gitt valgutfall. I en artikkel skrevet av Marie Simonsen, blir det påpekt at all oppmerksomheten rundt alle de mulige valgresultatene, paradoksalt nok kan ha gjort det vanskeligere for velgerne. ”Det skulle bli det enkleste valget på år og dag. Valget skulle stå mellom to klare blokker og to klare veivalg ... Denne gangen fantes det ingen plan B, forsikret begge sider. Men med ei uke til valget har vi snart vært gjennom hele alfabetet.” (Nerdenes valg, 06.09.2005) Simonsen mener denne usikkerheten gjør valget spennende for eksperter og valgkommentatorer, men fører til at velgerne blir usikre på om det er vits i å stemme, siden utfallet likevel er så usikkert. Artikkelen slår derfor fast at dette har blitt et ”nerdenes” valg, og ikke det enkle valget velgerne hadde blitt lovt på forhånd.

”Det som skulle tydeliggjøre forskjellene i norsk politikk mellom de to blokkene, har i stedet bidratt til å utviske partienes profil og hindret dem i å drive valgkamp på eget partiprogram ... Kanskje føles ikke valget så dramatisk som den lange valgkampen la opp til. Forventningene har vært urealistisk høye til et skjebnevalg for land og folk.” (Nerdenes valg, 06.09.2005)

Dette er et poeng som blir gjentatt i en artikkel dagen før valget. Det kan virke som om et valg med to klare *regjeringsalternativer* ironisk nok gjorde det vanskeligere for folk å vite hvilket *parti* de skulle stemme på, ettersom fokus ble flyttet bort fra partienes politikk og over på de to alternativene. ”Det skulle være et valg mellom to klare alternativer. Det ble i stedet

et målings- og medieassistert kappløp mellom to uklare. Det ene mer uklart enn det andre.” (Vinnerne kan tape, 11.09.2005) På tross av denne utviklingen i valgkampen, kan en hevde at det var med utgangspunkt i de klare alternativene at media hadde et såpass stort fokus på valgkampen. Det at valgkampen startet med to tydelige alternativer gjorde det sannsynligvis også lettere for avisene å uttrykke støtte til et av alternativene enn det hadde vært å gi støtte til et av partiene.

Jeg har ikke funnet spor til historiske bindinger eller røtter mellom Dagbladet og Venstre. Tvert i mot gir Dagbladet uttrykk for at de ønsker seg en ny regjering, uten Venstre. Dette kan tyde på at Dagbladet har frigjort seg fra alle partibindinger. Avisen gir riktig nok uttrykk for at den ønsker en regjering bestående av Ap, SV, og Sp, men begrunner ikke dette med sin sympati til noen av partiene i det rød-grønne alternativet. Dagbladet mener det er uklart hva en eventuell rød-grønn regjering vil, men tror en slik regjering vil føre en bedre politikk enn den sittende Bondevik-regjeringen. I tillegg vil et regjeringsskifte føre til at FrP vil miste mye av sin maktposisjon i norsk politikk. Dette er i følge Dagbladet sterkt ønskelig, og den beste grunnen for å stemme for en rød-grønn regjering.

5.4 Dagens Næringslivs leder- og kommentarartikler

Som nevnt tidligere er Dagens Næringsliv (DN) ikke noen partiavis på samme måte som de andre avisene i undersøkelsen har vært. Likevel har avisen blitt kjent for å ha konservative og markedsliberalistiske verdier. Bakgrunnen for dette er at avisens målgruppe gjennom flere tiår var den norske handelsstanden og rederinæringen. Dermed har avisen stått for mange av de samme verdier som Høyre har hatt i sin skatte- og næringspolitikk, og avisen har også anbefalt sine lesere å stemme Høyre ved tidligere valg. Det er derfor naturlig og anta at DN på leder/kommentarplass kommer til å støtte høyresiden også denne gang, og dermed ønsker en fortsatt borgerlig regjering.

En gjennomgang av Dagens Næringslivs artikler viser tydelig at avisen ønsker at Bondevik-regjeringen blir sittende. Dette vises først og fremst gjennom en rekke artikler som er kritiske til det rød-grønne alternativet og partiene på venstresiden. I en kommentarartikkel skrevet 4/8, fem uker før valget, snakkes det om ”Aps uvaner”. Artikkelen viser til utspill fra de forskjellige partiene i den rød-grønne koalisjonen som viser hvor uenige partiene er i enkelte

saker. Artikkelen nevner eksempler fra både utenriks- og helsepolitikken hvor representanter for Ap har sagt klart nei til å føre SV eller Sps politikk i en eventuell ny regjering. DN mener det er slik det kommer til å bli dersom de rød-grønne kommer til makten, med Ap som kontrollerer de andre partienes politikk. ”Dette er sannsynligvis et godt uttrykk for hvordan mange i Ap oppfatter ordet ”samarbeid”. SV og Sp kan få innflytelse hvis de er enige med Ap.” (Aps uvaner, 04.08.2005) Artikkelen påpeker videre at selv om partiene er enige på en del punkter, er det også mange saker der avstanden mellom de rød-grønne er stor. Dagens Næringsliv mener Ap med bakgrunn i sin størrelse og politiske historie, kommer til å trumfe gjennom sin politikk i disse sakene. ”Utspillene de siste ukene kan tyde på at Ap ser for seg at løsningen på strid mellom de rødgrønne skal være en klausul nederst i regjeringsdokumentet: ”Ved uenighet, se Arbeiderpartiets partiprogram.”” (Aps uvaner, 04.08.2005)

Dette setter tonen i mange av DN's leder- og kommentarartikler den neste måneden. Flere sider ved de rød-grønnes politikk blir utsatt for en kritisk gjennomgang, og det er lite rosende omtale av partienes politikk. Blant sidene ved de rød-grønnes politikk som avisen er kritisk til, er skolepolitikken og spørsmål i forbindelse med fornyelse av offentlig sektor. I artikkelen ”Rødgrønn suppe som skolemat”, er det igjen uenigheter mellom de tre partiene som er tema. Artikkelen viser til at de rød-grønne er uenige om hva som skal innføres som gratis skolemat, og setter samtidig spørsmålstegn ved hele skolepolitikken til koalisjonspartiene. ”Den litt uklare skolematmenyen er det minste problemet med de rødgrønne partienes skole politikk. Det er mer alvorlig at de heller ikke når det gjelder innholdet i skolen, klarer og servere velgerne klar beskjed om hva de vil ha.” (Rødgrønn suppe om skolemat, 27.08.2005) Videre blir det listet opp flere punkter der partiene har forskjellige standpunkter, blant annet diskusjon om omorganisering av det faglige innholdet i grunnskolen, opptakskrav ved lærerutdanningen og de nasjonale kunnskapsprøvene. I en artikkel om økonomisk politikk, påpekes viktigheten av å ha en fungerende velferdsstat og en fornuftig økonomisk politikk. ”Selv om verdens økonomier ikke kan deles i røde og blå land etter økonomisk vellykkethet, er det ikke likegyldig hvilken økonomisk politikk som føres.” (Spiller en rolle, 31.08.2005) DN mener helt tydelig at en borgerlig regjering vil føre en bedre og mer forsvarlig politikk på dette området enn de rød-grønne: ”Men det spørs hvor stor vekt det blir lagt på modernisering og effektivisering av offentlig sektor hvis en rødgrønn regjering får makten og skal styre med LO i baksetet. Eller førerisetet. Eller hvordan det nå blir.” (Spiller en rolle, 31.08.2005) Som

vi ser har Dagen Næringsliv en klart negativ innstilling til politikken de rød-grønne vil føre ved en eventuell valgseier.

Også de forskjellige partiene i den rød-grønne koalisjonen får kritikk på leder- og kommentarplass, spesielt SV. I en lederartikkel med tittelen ”Maktkåte SV” blir SV beskyldt for å ofre hele sin politiske profil for å komme i regjeringssposisjon.

”Vinner de rødgrønne stortingsvalget, vil forhandlingene mellom Arbeiderpartiet og SV om politikk og personer trolig gå svært glatt. Grunnen er at SV nå er så ivrig etter å komme i regjering, at partiet ikke profilerer andre saker enn de Ap også støtter ... Selve makten kan synes viktigere enn sakene.” (Maktkåte SV, 22.08.2005)

Artikkelen konstaterer at alle kontroversielle spørsmål er lagt til side, og alt virker klart for et samarbeid mellom de to partiene. Samtidig settes det spørsmålstegn ved hvor mye av det ”gamle” SV som kommer til å bli igjen i en rød-grønn regjering.

”SV fremstår i valgkampen som et forsiktig sosialdemokratisk parti, et underbruk av Ap ... Spørsmålet er om SVs kjernevelgere ... svelger denne lette SV-versjonen, eller om de like gjerne hopper til Ap. Det er et stort spørsmål hvor mye av SVs politiske fanesaker som vil overleve i en rødgrønn regjering.” (Maktkåte SV, 22.08.2005)

Siden denne artikkelen er skrevet en god stund før valget 12. september, kan en si at den er godt forutseende i forhold til SVs velgertap til Ap. Det er likevel ikke noe tvil om at den er ment som en kritikk av SV og partiets profil i valgkampen.

Dagens Næringsliv er også kritiske til SVs økonomisk politikk, og partiets syn på fattigdommen i Norge. I en lederartikkel publisert 30/8, raljerer avisen med en rapport SV la fram med tittelen ”Forskjells-Norge 2005”. I rapporten konkluderer SV med at ”regjeringen (Bondevik) har tatt seks milliarder kroner fra de fattigste i Norge, mens den gir 19 milliarder kroner til de rikeste.” (Alle vi fattige, 30.08.2005) Avisen er ikke overrasket at SV har kommet frem til denne konklusjonen, men mener grunnlaget for utregningene er helt feil. ”Det som vil overraske mange, er at de ved å lese SV-rapporten finner ut at de egentlig er fattige.” (Alle vi fattige, 30.08.2005) Deretter lister artikkelen opp alle som må regnes som fattige i følge rapporten, alt i en relativt ironisk tone.

”SV mener regjeringen har tatt 2,3 milliarder kroner fra de fattige ved å fjerne småbarnstillegget i barnetrygden og ikke prisjustere barnetrygden. Alle barnefamilier er altså fattige i SVs regnestykke. Tilskuddet til skolefritidsordninger er kuttet med 217 millioner kroner. Det er også å ta fra de fattige, ifølge SV. Familier som både mottar barnetrygd og har barn på SFO, er virkelig ille ute ... SV har også tatt med at egenandelene på helsetjenester er økt med en milliard kroner. Vips er alle som går til lege, også fattige. Da begynner det virkelig å bli mange fattige i Norge.” (Alle vi fattige, 30.08.2005)

Som en kan lese ut av tonen i artikkelen, er ikke DN spesielt imponert av SVs rapport og regnestykker. Den konklusjonen en kan trekke ut fra denne artikkelen er at Dagens næringsliv og SV står langt fra hverandre når det gjelder økonomi og fordeling av velferdsgoder. DN uttrykker også skepsis til å få en finansminister fra SV i en eventuell ny regjering. I følge en kommentar skrevet av avisens sjefsredaktør Amund Djuve, er det umulig å vite hva som kommer til å skje med renten med den politikken en rød-grønn regjering vil føre: ”Om noen få dager risikerer vi å våkne opp med SVs Øystein Djupedal som finansminister. Da er det ikke godt å si hva som skjer med renten.” (Fastrente mot Djupedal?, 09.09.2005) Resten av artikkelen er en analyse av hva som kan skje med renten dersom de rød-grønne vinner valget. Djuve innrømmer at oljeprisen og de internasjonale finansmarkedene kan ha like mye å si for renten som hvem som sitter i regjering, men mener likevel det er fare for økte renter dersom de rød-grønne vinner valget. ”Det såkalte rødgrønne regjeringsalternativet vil prioritere vekst i offentlige utgifter fremfor skattelette ... I så fall øker sannsynligheten for at Norge Bank vil sette opp renten.” (Fastrente mot Djupedal?, 09.09.2005) Denne skepsisen til de rød-grønne, og spesielt SVs økonomiske politikk er ikke overraskende. Dagens Næringsliv har mange av de samme standpunktene som Høyre i den økonomiske politikken. Høyre og SV er blant de partiene som ligger lengst fra hverandre i slike spørsmål, og som nevnt tidligere utnevnte Høyre SV som sin hovedmotstander i valgkampen. At DN derfor er kritisk til SVs økonomiske politikk, og skeptiske til en finansminister fra SV, er derfor som forventet.

Avisen har også en artikkel som er negativ til Sp og deres forslag om en egen minister for nordområdene dersom de rød-grønne vinner valget (Drømmeminister, 24.08.2005), men tonen her er langt mildere enn i kritikken av SV. Det er derimot vanskelig å finne artikler i Dagens Næringsliv som er kritiske til regjeringspartiene. Jeg har kun funnet en artikkel der det blir

fremsatt noen negative utsagn om partiene i regjeringen. Dette er en artikkel om Høyres strategi og innsats i valgkampen, men kritikken som blir rettet mot partiet er veldig mild. Artikkelen slår fast at Høyre har gjort en dårlig valgkamp, men legger skylden for dette på Carl I. Hagen, ikke på partiets valgkampstrategi. ”Det er uten tvil Fremskrittspartiets formann, Carl I. Hagen, som har ødelagt mest for Høyre i denne valgkampen.” (Høyres trøbbel, 26.08.2005) Mangel på egen statsministerkandidat og mangel på sakseierskap nevnes som andre viktige grunner til Høyres svake valgkamp. Spesielt nevnes det som problematisk at skattepolitikken ikke er like viktig i denne valgkampen som den var i 2001.

”Et problem for Høyre i denne valgkampen er ... at skattedebatten er snudd. I forrige valgkamp var det næringslivets og folks misnøye med høye skatter og avgifter som var tema ... Nå har Ap og SV klart å snu skattedebatten. De rødgrønne advarer mot å gi nye skattelettelser til de rike. Det de egentlig advarer mot, er et rettferdig skattesystem, der det ikke lenger er høyere skatt på penger folk tjener ved å jobbe enn på penger fra aksjeutbytte.” (Høyres trøbbel, 26.08.2005)

Som vi ser klarer avisen å få inn ganske skarp kritikk av de rød-grønnes skattepolitikk i en artikkel som egentlig handler om Høyres svake valgkamp. Dette sier litt om motstanden mot de rød-grønne hos Dagens Næringsliv. Den eneste kritikken som er rettet mot Høyre i artikkelen, er at partiet har vært for dårlige på å selge budskapet i skattepolitikken sin til velgerne: ”Et parti som lover 23 milliarder kroner i skattelette de neste fire årene, burde ha lagt en strategi for hvordan et slik løfte skulle selges til velgerne.” (Høyres trøbbel, 26.08.2005) Dette er som nevnt den eneste gangen jeg har funnet at et av regjeringspartiene blir omtalt negativt i DN. Kritikken mot de rød-grønne er gjennomgående mye skarpere. Det eneste partiet på borgerlig side avisen er kritisk til, er FrP. Dette handler ikke overraskende om Carl I Hagen og hans utspill mot Bondevik, og problemene dette har resultert i for partiene på høyresiden. I en kommentarartikkel som heter ”Uten antenner”, blir Hagen beskrevet i negative ordlag.

”Etter over 25 år i politikken er Carl I. Hagen fortsatt uten sosiale antenner ... Gang på gang viser ... Hagen hvor lite han legger vekt på tillitskapende arbeid ... Carl I. Hagen følger samme gamle oppskrift ... Uten blikk for at han igjen kan ødelegge for seg selv.” (Uten antenner, 12.08.2005)

Med unntak av FrP, er Dagens Næringsliv nærmest utelukkende positive i sin omtale av partiene på borgerlig side. I en leder fra 2/9, blir det konstatert at Venstre er et viktig parti i en eventuell ny borgerlig regjering, og at det derfor er viktig at partiet kommer seg over sperregrensen. "Uten Venstre på Stortinget er sjansen for en borgerlig regjering mye mindre. Dessuten er Venstre nødvendig for dagens regjering ... Med bare Høyre og KrF blir balansen forrykket." (Søt redningsaksjon, 02.09.2005) Artikkelen konkluderer med det derfor er både riktig og forståelig at flere Høyre-velgere vil stemme Venstre ved valget for å få partiet over sperregrensen. "Venstre er et søtt og sjarmerende parti som det er lett å forstå at mange høyrefolk vil hjelpe." (Søt redningsaksjon, 02.09.2005) Også KrF får positiv omtale i DN. Dagfinn Høybråten får ros for jobben han har gjort som statsråd i Bondevik-regjeringen, mens partiet får skryt for å ha gjort en god valgkamp. "Mens det blir stilt spørsmål ved Solbergs innsats i tv-valgkampen, har KrF med Bondevik og Høybråten i spissen overrasket positivt." (Taper ble vinner, 09.09.2005)

På valgdagen fjerner Dagens Næringsliv all tvil om hvilket regjeringsalternativ avisen ønsker seg. Kommentartikkelen denne dagen har tittelen "Regjeringen bør fortsette". Artikkelen går ikke inn på hva de positive sidene ved en fortsatt borgerlig regjering vil være, men konsentrerer seg i stedet om å liste opp alle de negative konsekvensene som kan komme ved et eventuelt regjeringsskifte. Punktene som blir nevnt dreier seg ikke overraskende om den økonomiske politikken og næringspolitikken.

"En rødgrønn regjering vil ...øke skatten på aksjeutbytte, og ...reglene for midlertidig arbeid og overtid vil bli strammet inn. Det vil si mindre frihet for landets næringsutvikling ... På samme vis som det ... snakkes om at staten skal kjøpe tilbake aksjer i Statoil, vil den positive holdningen til friskoler forsvinne. Sannsynligvis vil også anbudssetting av omsorgstjenester bli sterkt redusert. De som taper, er brukerne, velgerne, skoleelever og eldre." (Regjeringen bør fortsette, 12.09.2005)

Som vi ser har DN liten tiltro til politikken en rød-grønn regjering vil føre, og mener norsk økonomi og næringsliv vil være bedre tjent med en borgerlig regjering. Avisen holder dermed sine tradisjonelle verdier ved like. Avisen har støttet Høyre tidligere, og støtter nå en koalisjon der Høyre er en viktig del. DNs målgruppe er den norske handelsstand og rederinæringen, og avisen bruker næringspolitiske argumenter for å forsvare en fortsatt borgerlig regjering.

Etter Dagsavisen er Dagens Næringsliv den avisen med prosentvis lavest andel nøytrale artikler. Som for de andre avisene omhandler disse artiklene i DN kommentarer til meningsmålinger, og spekulasjoner om mulige regjerings-kabaler. Også i de nøytrale artiklene er det ofte økonomi som er tema med titler som "Mye eller lite" (29.08.2005) og "Økonomien rår" (07.09.2005). Den førstnevnte er en lederartikkel som slår fast at det er gode tider i Norge, og at det derfor ikke er så stor uenighet om den økonomiske politikken. Alle partiene er inneforstått med at det går bra, og at det ikke kommer til å bli drastiske endringer uansett hvem som vinner valget. "Økonomien rår" er en kommentarartikkel som viser at det historisk sett, har vært en sammenheng mellom størrelsen på veksten i privat forbruk og regjeringers sjanse for gjenvalg.

"En vekst på over fire prosent i privat forbruk i valgåret, har alltid gitt gjenvalg. Mens en vekst i privat forbruk på under to prosent, alltid har gitt regjeringsskifte ... I år ventes veksten å bli mellom 4,1 og 4,25. Det skulle dermed være duket for gjenvalg, men statsminister Kjell Magne Bondevik bør ikke føle seg trygg på det. Det er uhyre liten margin ned til fire. Og i området mellom to og fire prosent, er farvannet atskillig mer urent. Her er det mest regjeringsskifter..." (Økonomien rår, 07.09.2005)

Dagens Næringsliv har også en interessant oppsummering av valgkampen i kommentaren "Desperadoen og stripperen", skrevet to dager før valget. Artikkelen åpner med følgende påstand: "Det skulle være en valgkamp med to klare alternativer. I stedet ble det en valgkamp med et strippeshow og et gisseldrama." (Desperadoen og stripperen, 10.09.2005)

Desperadoen er her Carl I. Hagen, mens gisselet hans er Kjell Magne Bondevik. Kristin Halvorsen er stripperen, mens Erna Solberg blir omtalt som lettvekteren, og Jens Stoltenberg som comeback-kid. Carl I. Hagens oppførsel i valgkampen blir karakterisert på følgende måte:

"20. juni tok en desperat mann seg inn i den borgerlige blokken. Med seg hadde han høy oppslutning på partimålingene, og en sekk med sprengstoff. Bombemannen truet med å sprengre hele blokken hvis ikke Bondevik hopper ut av 15.etasje." (Desperadoen og stripperen, 10.09.2005)

Kristin Halvorsens "striptease" innebærer at hun har gitt slipp SVs kjernesaker en etter en, for at SV skal kunne fremstå som et ansvarlig regjeringsparti. "SV-leder Kristin Halvorsen har brukt valgkampen til flau politisk striptease ... Showet har blitt mer og mer pinlig ettersom hun har latt det ene standpunktet etter det andre falle." (Desperadoen og stripperen, 10.09.2005) Videre i artikkelen blir Erna Solberg beskyldt for å ha vært "for snill" i valgkampen, og dermed blitt en lettvekt i konkurranse med Stoltenberg, Bondevik og Hagen. Jens Stoltenberg får derimot skryt for å ha vært "den suverene retoriker" i valgkampen, og for måten Arbeiderpartiet har reist seg siden valgnederlaget i 2001. Artikkelen konkluderer med at så mye usikkerhet rundt utfallet, kan det fort ende med kaos etter valget.

Som nevnt er Dagens Næringsliv en sterk tilhenger av partiene på borgerlig side (med unntak av FrP). Selv om jeg antok at avisen ville støtte de borgerlige på leder- og kommentarplass, var støtten noe sterkere enn jeg først antok. Ved siden av Dagsavisen er Dagens Næringsliv den avisen som tar klarestandpunkt for et av alternativene. Dette er noe oppsiktsvekkende i og med at avisen i utgangspunktet ikke er noen partiavis. DN er for eksempel mye tydeligere i sin støtte enn det den gamle Høyre-avisen Aftenposten er.

5.5 Nøytrale artikler – kritiske aviser

Undersøkelsen over viser at Dagsavisen og Dagens Næringsliv er de avisene som tar klarestandpunkt for hvert av alternativene. Aftenposten og Dagbladet har en mer nøytral tone i sine artikler. Dagbladet ønsker seg riktignok en rød-grønn regjering, men begrunner dette med at det vil gi FrP mindre makt. Aftenposten forteller ikke sine lesere hvilket regjeringalternativ avisen ønsker seg i det hele tatt. Det eneste en kan lese ut av Aftenpostens artikler er en viss støtte til Høyre og Erna Solberg, og tilsvarende motstand mot de rød-grønne (i første rekke SV). Det er mulig å tolke dette som at avisen ønsker en fortsatt borgerlig regjering, men dette blir ikke eksplisitt uttrykt. Felles for alle avisene er at de først og fremst omtaler et av alternativene negativt. Aftenposten og Dagens Næringsliv er i overveiende grad negative til de rød-grønne, mens det samme gjelder Dagsavisen og Dagbladets omtale av det borgerlige alternativet. Det eneste alle avisene har felles, er at de er negative til Carl I. Hagen og FrP.

Noe av det mest overraskende er å se hvor stor andel av artiklene som er nøytrale til et av partiene eller et av regjeringsalternativene. Det er tross alt på leder- eller kommentarplass en kan forvente å finne avisens meninger og holdninger. I stedet virker det som om avisene ikke ønsker eller tør å ta for sterke standpunkt på leder/kommentarplass. Dette kan være ubevisst, eller det kan være av økonomiske og markedsmessige årsaker. Flertallet av artiklene i analysen er i alle fall nøytrale.

Tabell 5.1 Leder- og kommentarartiklenes tendens. Holdning til partiene og regjeringsalternativene.

	Positiv	Nøytral	Negativ	
Aftenposten	2	16	6	24
Dagbladet	1	7	5	13
Dagsavisen	4	5	8	17
Dagens Næringsliv	4	7	10	21
Alle aviser	11	35	29	N=75

I tabell 5.1 har jeg talt opp hvor mange av artiklene som har en klar tendens ved enten å være positiv, negativ eller nøytral til et parti eller regjeringsalternativ. Som en kan lese av tabellen, er de fleste av artiklene enten nøytrale eller negative. Bare et fåtall av artiklene omtaler parti eller regjeringsalternativer på en positiv måte. Det kan virke som om avisene på leder- og kommentarplass i valgkampen var mer opptatt av å kritisere enn å gi ros. Det er derimot noe overraskende at ikke flere av artiklene var utelukkende positive i sin omtale av partiene og regjeringsalternativene. Som nevnt over valgte tre av fire aviser å si fra til leserne om hvilken regjering avisen ønsket seg etter valget. Det vil derfor være naturlig å anta at dette alternativet eller partiene i dette alternativet ville fått en sterkere støtte på leder- eller kommentarplass.

At Dagsavisen er en av avisene som skriver flest artikler med positiv vinkling, kan ha den enkle forklaringen at Ap var et av partiene som gjorde det best i valgkampen, og de rød-grønne ledet på meningsmålingene gjennom store deler av valgkampen. De av Dagsavisens artikler med positiv vinkling, omtaler i overveiende grad Ap eller de rød-grønne. Det var derfor naturlig for avisen å gi rosende omtale til valgkampens og til slutt valgets vinnere. Dagens Næringsliv er i analysen klar i sin støtte av de borgerlige og enda klarere i sin kritikk

av de rød-grønne. Dette viser muligens at avisens historie fremdeles har en viss påvirkning på hvilke standpunkter avisen har i dag. Selv om avisen aldri har vært en partiavis, har DN alltid vært en tilhenger av høyresiden i norsk politikk p.g.a. den historiske tilknytningen til den norske handelsstanden. De standpunktene avisen har hatt tidligere, ser ut til å eksistere fremdeles. Avisen vil ha en høyreorientert regjering ettersom avisen mener dette er det beste for norsk handel og industri. Ellers ser vi at Aftenposten er meget forsiktig i sine uttalelser på leder- og kommentarplass. Som nevnt tidligere oppstod det en debatt før valgkampen om hvorvidt avisene skulle gi leserne råd om hvem de burde stemme på. Aftenpostens syn i denne debatten, var at en avis må holde seg nøytral og uavhengig for å kunne føre en god og kritisk journalistikk. Dette prinsippet følges i stor grad under selve valgkampen, selv om det er mulig å lese noe ut av avisens ikke-nøytrale artikler. Den positive omtalen i artiklene omhandler Erna Solberg og Høyre, mens den negative omtalen stort sett går ut over de rød-grønne. Også i Dagbladets artikler kan en lese noe ut av de få artiklene som er positive eller negative. Alle de negative artiklene handler om partier eller politikere på borgerlig side, mens den ene positive Dagbladet-artikkelen i analysen er lederen med tittelen ”Tid for skifte”, som er positiv til en ny rød-grønn regjering.

En annen ting en kan lese ut av tabellen over, er at de avisene med høyest opplag (Aftenposten og Dagbladet), også har størst andel nøytrale artikler. Dette kan være et resultat av økonomiske og markedsmessige hensyn. Aftenposten er landets største abonnementsavis, mens Dagbladet er landets nest største løssalgsavis. Dette innebærer at avisene når en stor del av befolkningen, og leserne deres befinner seg over store deler av det politiske spekteret. Det kan derfor være problematisk for redaksjonene å ta for bastante standpunkter, da dette kan føre til at lesere faller fra på grunn av uenigheter med avisens politiske standpunkter. Sigurd Allern påpeker medienes dobbeltrolle i boka ”Flokkdyr på løvebakken”:

”På den ene side er presse og kringkasting en sentral samfunnsmessig institusjon som ... skal gi et positivt bidrag til det politiske demokratiet. På den annen side er nyhetsbedriftene aktører på et kapitalistisk varemarked ... Nyhetsmediene representerer på samme tid det frie og det kjøpte ord.” (Allern 2001:301)

En innvending mot denne teorien kan være at leserne i dag ikke er spesielt trofaste mot et parti slik tilfellet ofte var under partipresseperioden. Dermed er det ikke like viktig hvilke meninger avisen uttrykker på lederplass. Folks medievaner vil være mer avgjørende for

hvilke aviser en leser, enn hvilket parti avisene støtter på lederplass. Likevel kan det virke som om de største avisene har en ”mykere” profil for å nå så mange som mulig. De minste avisene (Dagsavisen og DN) har en mye klarere profil i sine politiske ytringer.

5.6 Avisenes holdning til partiene

Jeg vil nå gjøre et forsøk på å kvantifisere alle de positive, negative eller nøytrale utsagnene i artiklene som omtaler et av partiene eller en politiker. Deretter vil jeg bruke indeks-verdiene i den tidligere nevnte aktørbehandlingsindeksen (AB-indeksen) for å vise hvordan avisene omtaler aktørene i valgkampen. Tallene i denne indeksen er basert utelukkende på utsagn der et parti eller en politiker omtales på en positiv, negativ eller nøytral måte. Det er ikke tatt hensyn til konteksten eller hvordan artikkelen i sin helhet vurderes. Det er kun meningsutsagn om partier og politikere som er tatt med. Dette innebærer at artikler som ikke inneholder meningsutsagn av denne typen ikke er tatt med i utregningene. Dette fordi disse ikke kan hjelpe med å si noe om avisenes sympatier eller kritiske holdninger. Dette fører til at totalt 14 av artiklene blir utelatt, og det er dermed 61 artikler som er med i analysen. Kategoriseringen av utsagnene blir forklart i kapittel 4.3. Dersom meningsutsagnene kun omfatter en politiker, og ikke et parti, vil utsagnet bli knyttet til det partiet politikeren tilhører (f. eks. vil alle utsagn om Kristin Halvorsen bli regnet som utsagn om SV)

Tabell 5.2 Behandlingen av partiene på leder- og kommentar plass (AB-indeksen)

	Aftenposten	Dagsavisen	Dagbladet	DN
SV	-22,3	-1,9	-4	-19,2
Ap	-9	16	4	-5,6
Sp	-	8	-	-2,8
V	-	0	0	3
KrF	-4,5	3,9	-8,7	0
H	11,3	-16	-25,3	-8
FrP	-24,9	-8,4	-12,6	-10,7

Etter å ha gått gjennom alle artiklene som inneholder meningsutsagn og registrert disse, er dette resultatene jeg har fått. Noen forbehold må nevnes i forhold til tabellen. Som tidligere nevnt, er materialet noe begrenset, men det kan likevel være med på å gi et inntrykk av

avisenes holdninger til de forskjellige partiene. Noen av partiene er ikke nevnt i det hele tatt i avisenes leder- og kommentarartikler. Det må også nevnes at dette kun er en indeksverdi for utsagn i artiklene, og kriterier som spalteplass, overskrifter o.l. er utelatt fra utregningene. Det mest slående i tabellen er de mange lave tallene. Med noen få unntak er tallene så små at det er vanskelig å tolke dette som støtte til eller motstand mot partiene. Likevel vil jeg prøve å bruke tallene for å si noe om hvordan avisene forholdt seg til de forskjellige partiene i valgkampen.

Som vi ser av tabellen, utsettes partiene i overveiende grad for negativ omtale fra avisene. FrP og SV har en samlet negativ omtale i samtlige aviser. FrP blir i artiklene angrepet på flere fronter. Partiets politikk blir negativt omtalt i alle aviser, samtidig som Carl I. Hagen kritiseres sterkt for sitt angrep på Kjell Magne Bondevik. FrP er det partiet som gjennomgående får den mest negative omtalen. Jeg har kun funnet ett positivt utsagn om FrP eller Carl I. Hagen i hele undersøkelsen. At SV omtales negativt i både Aftenposten og Dagens Næringsliv er ingen stor overraskelse. Begge disse avisene kan en forvente at vil støtte de borgerlige, og dermed være kritisk til partiene i den rød-grønne koalisjonen. SVs negative verdier i Dagsavisen og Dagbladet, kommer først og fremst av den svake valgkampen SV gjennomførte. Partiet ble beskyldt for å miste sin egen profil, og for å ha ofret store deler av sin egen politikk i jakten på regjeringsmakt. I tillegg ble Kristin Halvorsen kritisert for et utspill mot Dagfinn Høybråten i starten av valgkampen. Dagsavisen og Dagbladet er derimot ikke spesielt kritisk til SVs politikk, slik vi finner i Aftenposten og Dagens Næringsliv. Som vi ser er verdien i begge disse avisene i nærheten av null, noe som tilsvarer en nærmest nøytral/balansert omtale av partiet.

Også Høyre får mye kritikk for sin strategi og gjennomføring av valgkampen. Selv om dette til en viss grad kunne unnskyldes med at partiet ikke stilte med en egen statsministerkandidat, var det en generell enighet i pressen om at Erna Solberg ikke gjorde noen god figur i valgkampen. Den viktigste årsaken til at Dagbladets omtale av Høyre er den største negative verdien i tabellen, er en artikkel der partiets valgkampstrategi og metoder blir slaktet (Drittsslengerne, 03.09.2005). Den eneste avisen med positiv verdi for partiet, er den tidligere Høyre-avisen Aftenposten. Dagens Næringsliv, som i utgangspunktet er enig i partiets politikk og ønsket en fortsatt borgerlig regjering, har av overnevnte grunn en negativ sum for Høyre. Holdningen til KrF er som en kan lese av tabellen veldig delt hos avisene. Noe overraskende er det at det er Dagsavisen som har den mest positive holdningen til partiet.

Dette skyldes at avisen sympatiserte med Bondevik i kampen mot Carl I. Hagen, og mente at Statsministeren førte en god valgkamp på tross av usikkerheten Hagen hadde skapt.

Dagbladet og Aftenposten er uenige i deler av KrFs politikk, og har derfor negative verdier for partiet. DN er positiv til den sittende regjering og Bondevik som statsminister. Med sitt markedsliberalistiske syn er derimot avisen sterkt uenige i politikken til et kristen-konservativt parti. Til sammen ender dette opp med at omtalen av KrF blir nøytral.

Den største andelen positiv omtale i undersøkelsen, får Arbeiderpartiet av Dagsavisen. Dette er ingen overraskelse med tanke på de historiske båndene mellom avis og parti. Ap får negativ omtale i avisene som støttet partier på borgerlig side, mens Dagbladet som uttalte at de ønsket et regjeringsskifte, er svakt positive til partiet. At Venstre og Senterpartiet omtales så sjeldent som de gjør, har sannsynligvis to årsaker. For det første er begge partiene relativt små, og for det andre er det partier som er plassert i sentrum av politikken og derfor sjelden kommer med kontroversielle uttalelser. Venstre ble først interessante for pressen da partiet begynte å nærme seg sperregrensen og kunne være med på å avgjøre hvilken av de to blokkene som kom til å få flertall. Senterpartiet gjorde seg sjelden synlig på en måte som gjorde det interessant å omtale partiet i en leder- eller kommentarartikkel. Grunnen til at partiet omtales så positivt som det gjør i Dagsavisen, er fordi avisen snakker varmt om det rød-grønne alternativet, og Sp får gjerne positiv omtale i disse artiklene. Men som regel nevnes dette bare i et kort avsnitt etter at Ap eller Jens Stoltenberg har fått sin del av den positive omtalen.

Dagbladet er som vi ser negative til partiene på borgerlig side, men er ikke tilsvarende like positiv til de rød-grønne. Dette gjenspeiler det avisen skriver på lederplass i artikkelen ”Tid for skifte” (10.09.2005). Her skriver avisen at den ønsker en ny regjering, men mener de rød-grønne ikke har et tydelig politisk prosjekt som skal gjennomføres. Samtidig er Arbeiderpartiet det eneste partiet med positiv verdi hos Dagbladet. Dette kan tyde på at avisens grunnsyn i dag ligger noe nærmere det sosialdemokratiske Ap enn det nå borgerlige partiet Venstre.

Selv om Aftenposten i den kvalitative undersøkelsen var den avisen med høyest andel nøytrale artikler, har avisen noen av de høyeste verdiene i tabell 5.2 (både positive og negative). Aftenposten er den avisen som er mest kritisk til både SV og FrP, og er samtidig relativt tydelig i støtten til sitt tidligere parti Høyre. Dagens Næringsliv viser en klar negativ

holdning til partiene i det rød-grønne alternativet, men viser også til en viss grad at den er en partiuavhengig avis. Av partiene på borgerlig side er det kun Venstre som ender opp med en positiv verdi. Avisen er til tider kritisk til de borgerlige partienes politikk når den går på tvers av industri- og handelsstandens interesser. Avisen ønsket å beholde regjeringen Bondevik, men ønsket ble begrunnet med at denne regjeringens politikk ville være bedre for norsk økonomi og næringsliv enn en rød-grønn regjering. Temaet i mange av DNs artikler er hvilke konsekvenser det kan få for næringslivet ved et eventuelt regjeringsskifte.

5.7 Avisenes holdning til regjeringsalternativene

Valget i 2005 dreide seg i overveiende grad om kampen mellom de to blokkene, og det store spørsmålet var om det kom til å bli rød-grønt eller borgerlig flertall. Dette var naturlig nok også noe avisene var svært opptatt av. Derfor er det en del av artiklene i undersøkelsen som ikke omtaler partiene eller politikerne, men som kun dreier seg om et eller begge regjeringsalternativene. I flere tilfeller har artiklene meningsytringer om både partiene og alternativene de er en del av. Tabell 5.3 viser hvordan avisene omtalte de to alternativene. Jeg har her kun tatt med alle meningsytringer som konkret omtaler enten de rød-grønne eller de borgerlige.

Tabell 5.3 Avisenes holdning til regjeringsalternativene. (AB-indeksen)

	Aftenposten	Dagsavisen	Dagbladet	DN
Rød-grønt alt.	-44,2	30	0	-55
Borgerlig alt.	-22,11	-70	-50	9

Som vi ser er både Aftenposten og Dagens Næringsliv klart negative til det rød-grønne alternativet, Dagsavisen klart positive, mens Dagbladet er nøytrale. Dagsavisen og Dagbladet er tilsvarende sterkt kritiske til de borgerlige. At Aftenposten har en negativ verdi for de borgerlige, er derimot en overraskelse. Dette skyldes først og fremst at avisen sjelden omtaler det borgerlige alternativet under ett, og når det skjer er det for å påpeke forskjellene på høyresiden i norsk politikk: ”For uansett hva utgangen ... blir, gjenstår det grunnleggende problem at den politiske avstand mellom de ikke-sosialistiske partiene er for stor til at de kan utgjøre en troverdig regjeringsblokk.” (Veteranenes maktspill, Aftenposten, 11.08.2005) Den eneste avisen med positiv verdi for de borgerlige er dermed Dagens Næringsliv, men som vi

ser er verdien veldig lav. Selv om Aftenposten har en negativ verdi for det borgerlige alternativet, ser vi at dette tallet bare er halvparten så høyt som for de rød-grønne. Dette sammen med den positive verdien Høyre fikk i tabell 5.2, kan tyde på at Aftenpostens politiske grunnsyn ligger nærmest de borgerlige partiene. Dagsavisen er den avisen som er mest kritisk til det borgerlige alternativet, og er også den eneste avisen med en samlet positiv omtale av de rød-grønne. Dagbladet er nøytral i forhold til de rød-grønne, men tallene i tabell 5.2 og 5.3 viser en klar negativ holdning til partiene på borgerlig side. Selv om dette ikke kan tolkes som en direkte støtte, gir det en indikasjon på hvilke politiske standpunkter avisen har.

Et fellestrekk for omtalen av både partiene og regjeringsalternativene er de mange negative verdiene. Dette stemmer overens med det Bjerke fant da han analyserte leder- og kommentarartikler i forbindelse med regjeringsskrisen i 2000. ”Disse partipolitiske profilene viser seg ikke først og fremst ved klare standpunkter til regjeringsskiftet ... Profilen viser seg ved systematisk positiv eller negativ omtale av de ulike alternativene.” (Bjerke 2001:6) Et vesentlig poeng, er at avisene både i Bjerkes og i min analyse erklærer sin støtte til et av regjeringsalternativene, ikke bare til et parti. Ved valget i 2005 var det to blokker med klare politiske og ideologiske skillelinjer på tvers av de partipolitiske linjene. Dette gjorde det sannsynligvis enklere for avisene å ta standpunkt for eller mot et av alternativene. Avisen støttet ikke et parti, men en retning innen norsk politikk som samsvarte med avisens grunnsyn. Dette bekreftes delvis av at tallene i tabellen for omtale av regjeringspartiene er mye høyere enn i tabellen med omtalen av partiene.

Tabell 5.4 Avisenes holdning til regjeringsalternativene/partiene samlet (AB-indeksen)

	Aftenposten	Dagsavisen	Dagbladet	DN
Rød-grønt alt.	-31,5	23,2	0	-33
Borgerlig alt.	-13	-31,9	-70	-10,5

I tabell 5.4 har jeg tatt alle meningsutsagnene om partiene og fordelt dem på hvert sitt regjeringsalternativ. Det vil si at alle utsagn om SV, Ap og SV blir regnet som omtale av det rød-grønne alternativet, mens alle utsagn om Høyre, Venstre, KrF og FrP regnes som omtale av det borgerlige alternativet. I tillegg har jeg tatt med de utsagnene som helt konkret omtaler det ene eller det andre regjeringsalternativet. Som vi ser får det borgerlige alternativet her negativ omtale i alle aviser. Grunnen til dette er først og fremst FrP, som får gjennomgående

negativ omtale i alle aviser. Også de borgerlige partiene i valgkampen var til dels sterkt negative til FrP, og partiet var ikke del av et realistisk regjeringsalternativ. En kan derfor stille spørsmål ved om FrP kan regnes med i en tabell som omfatter de to regjeringsalternativene. Jeg velger likevel å ta med FrP i utregningene på grunn av partiets posisjon i den borgerlige blokken. Fremskrittspartiet var det største av de borgerlige partiene like før valget, og en borgerlig regjering ville ikke levd lenge etter valget uten støtte fra FrP.

Dagbladet er i tillegg å være kritisk til FrP også meget kritisk til Høyre, noe som gjør at den negative omtalen av det borgerlige alternativet blir så sterk som det kommer frem i tabellen. Selv om Dagsavisen er motstander av en fortsatt borgerlig regjering, uttrykker avisen seg positivt om både Venstre og KrF i enkelte av artiklene. Derfor blir den negative holdningen til de borgerlige totalt mye svakere enn i tabell 5.3 som kun omfatter omtalen av alternativene. Ellers er det verdt å merke seg at Aftenposten og Dagens Næringsliv har en lavere indeksverdi for de rød-grønne enn i tabell 5.3. Motstanden mot de rød-grønne som en samlet koalisjon er altså sterkere enn mot de enkelte partiene i koalisjonen. Dette kan stemme med teorien om at det er enklere å gi støtte (eller være kritisk) til en flerparti-koalisjon enn å støtte et enkelt parti.

6 Oppsummering og konklusjon

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å finne ut om det fremdeles er mulig å finne spor etter gamle partitilknytninger, nesten tre tiår etter at partipressesystemet begynte å gå i oppløsning. For å finne ut av dette har jeg analysert leder- og kommentarartiklene i fire norske aviser i valgkampen før valget i 2005. Min utgangshypotese var at avisenes historie og deres tilknytning under partipresseperioden har innflytelse på hvilke standpunkter avisene uttrykte på leder- og kommentarplass i 2005. Jeg har undersøkt en tidligere høyre-avis, en tidligere venstre-avis, en tidligere Ap-avis, og en avis som i utgangspunktet er partiuavhengig for å få svar på dette. Jeg vil nå prøve å oppsummere det jeg har funnet i analysene for å se om denne hypotesen har blitt styrket eller svekket på noen måte.

6.1 Bakgrunn for analysen

Før valget i 2005 var situasjonen den at alle avisene i min analyse var selverklærte partiuavhengige aviser. Dagsavisen var den siste av avisene som offisielt løsrev seg fra partiet på midten av 90-tallet, mens Dagbladet gjorde dette så tidlig som i 1977. Aftenposten brøt de offisielle båndene til Høyre helt mot slutten av 80-årene, mens Dagens Næringsliv aldri har vært en partiavis i klassisk forstand. Politisk var situasjonen før valget at det var to forskjellige blokker som stilte med hvert sitt regjeringalternativ. På venstresiden gikk Ap, SV og Sp til valg for å danne en rød-grønn flertallsregjering med Jens Stoltenberg som statsministerkandidat. På høyresiden gikk man til valg for en fortsatt regjering bestående av KrF, Høyre og Venstre, med støtte fra FrP. På forhånd ble valget beskrevet som det mest spennende valget på lenge siden det var to klare alternativer som sto mot hverandre. Pressen omtalte valget som et skjebnevalg og et valg mellom to forskjellige politiske retninger for Norge. Med dette som utgangspunkt ville jeg anta at det ville være mulig å finne spor etter gamle politiske bindinger i avisenes dekning av valgkampen. Selv om avisene ikke nødvendigvis ikke gikk ut med direkte støtte av sitt gamle parti, ville de sannsynligvis støtte alternativet dette partiet tilhørte. For Dagens Næringslivs del var det interessant å se om en kunne finne frem til avisens politisk profil og eventuelt finne ut av hvilket alternativ avisen støttet.

6.2 Avisene – uavhengige men ikke upolitiske

Jeg har i min analyse funnet at alle avisene, med unntak av Aftenposten, uttaler spesifikt på lederplass hvilken regjering de ønsker seg etter valget. Det er derimot vanskeligere å finne noen direkte støtte til de enkelte partiene. Nærmest kommer Dagsavisen i sin støtte av Arbeiderpartiet. Avisen skriver følgende om partiet i en leder på valgdagen: ”Arbeiderpartiet har en enestående posisjon i norsk historie som et parti som tar ansvar. En rødgrønn regjeringsdannelse med Ap som tyngdepunkt garanterer at det historiske prosjektet ikke ender i kaos...” (Stem for en rødgrønn regjering, Dagsavisen 12.09.2005) En så tydelig uttalt støtte for bare et av partiene finner vi ikke i de andre avisene. Det er generelt lite positiv omtale av partiene i avisenes leder- og kommentarartikler. Som vist i kapittel 5, er tendensen stort sett negativ omtale av partiene (tabell 5.2). Bare unntaksvis finner vi partier som får en samlet positiv omtale i avisene. Dette gjelder blant annet Aftenpostens omtale av Høyre, og Dagsavisens omtale av Ap. Men selv om omtalen totalt sett er positiv, er den ikke sterk nok til at en kan tolke dette som en støtte eller tilhørighet til partiene. Jeg har i analysen brukt en indeks-verdi (AB-indeksen) som varierer mellom +100 og -100, der +100 er utelukkende positiv omtale og -100 er utelukkende negativ omtale. I mine utregninger fant jeg at de fleste verdiene lå rundt 0, og den sterkeste positive verdien var på 16 (Dagsavisens omtale av Ap). De andre positive verdiene ligger mellom 3 og 11, og vitner om en nærmest nøytral omtale. De negative verdiene i tabellen er både flere og høyere. En kan derfor hevde at avisene i perioden etter partipressen fremmer sine politiske standpunkter ved å kritisere partier med andre standpunkter fremfor å støtte opp om et av partiene. I omtalen av de forskjellige alternativene, er derimot avisene langt tydeligere (tabell 5.3). Også her er verdiene overveiende negative, men verdiene er langt høyere enn for partiomtalen.

Selv om jeg har funnet en viss retning i meningsutsagnene i artiklene, er artiklene som helhet ofte skrevet i en nøytral tone uten å ta klare standpunkter. Ofte er de kommentarer til meningsmålinger eller spekulasjoner om hva som vil skje ved et gitt valgresultat. Totalt i hele undersøkelsen er nesten halvparten av artiklene i mitt materiale kategorisert som nøytrale (tabell 5.1.). En del av forklaringen på de mange artiklene om meningsmålinger og valgutfall, var naturligvis at det frem til valget var helt uvisst hvordan det ville ende, og hvilken av blokkene som ville få flertall. Likevel er antallet nøytrale artikler overraskende høyt. Dette

kan være av markedsmessige hensyn, men det kan også være fordi avisene vil vise sin uavhengighet fra partiene gjennom en balansert dekning av valgkampen.

6.3 Fortsatt partitilhørighet?

Min hypotese har som nevnt vært at partihistoriske bånd kom til uttrykk gjennom avisenes leder- og kommentarartikler før valget i 2005. Spørsmålet er om min analyse styrker eller svekker denne hypotesen. Ut fra tallene i kapittel 5 (tabell 5.2 og 5.3) kan en kanskje konkludere med at det fortsatt er mulig å finne visse spor av gamle bånd mellom aviser og partier. Tydeligst finner en dette hos Dagsavisen. Dette er ikke noe oppsiktsvekkende funn med tanke på de tette båndene som historisk sett har vært mellom Ap og arbeiderpressen. Dagsavisen er også den siste av avisene i undersøkelsen som erklærte seg uavhengig fra partiet.

Også i Aftenpostens artikler er det mulig å finne tegn som kan tolkes som støtte til sitt tidligere parti Høyre. Som nevnt i den kvalitative analysen (kapittel 5.2) gikk avisen ut på lederplass i juli 2005 og erklærte at avisen skulle føre en uavhengig journalistikk, uten å fortelle velgerne hvilket alternativ avisen ville foretrekke. Dette er i og for seg et prinsipp som også blir fulgt; ikke noe sted i Aftenpostens lederartikler kommer avisen med råd til velgerne om hvem de bør stemme på. En mer grundig analyse, viser derimot at ikke alle av Aftenpostens artikler på kommentar- og lederplass er helt nøytrale. Tvert i mot viser tallene at avisens totale omtale av Høyre, er nesten like positiv som Dagsavisens omtale av Ap (tabell 5.2). En kan også tolke det som støtte til Høyre at det partiet avisen er mest kritisk til er SV, som var Høyres hovedmotstander i valgkampen. Høyre er også det eneste av partiene i Bondevik-regjeringen som ender opp med en positiv verdi i AB-indeksen. Disse prioriteringene kan tolkes som at båndene til Høyre fortsatt er til stede, selv om de er svake og ikke kommer til uttrykk offentlig.

Den eneste av de gamle partiavisene der en ikke lenger kan finne noen form for tilknytning til sitt gamle parti, er Dagbladet. Dette er ikke spesielt overraskende med tanke på hvilket forhold Dagbladet har hatt til partiet. Avisen har alltid forsvart sin kulturliberale tradisjon, selv om deres syn har avveket fra Venstres. I årene etter at Dagbladet erklærte seg partiuavhengig i 1977, har avisen befestet sin politiske profil. Mens Venstre politisk har

beveget seg enda lenger mot høyre i denne perioden, har Dagbladet i dag sterkere tilhørighet på venstresiden i norsk politikk. Dette viser seg ved at Arbeiderpartiet er det eneste partiet som får en positiv verdi i min analyse av artiklenes meningsutsagn (tabell 5.2). Avisen går også ut på lederplass med ønske om en rød-grønn regjering. Selv om avisen ønsker seg en regjering uten sitt tidligere parti, er Dagbladets behandling av Venstre nøytral i min undersøkelse. Dette kan ha å gjøre med Dagbladets generelt nøytrale linje i valgkampen. En annen forklaring kan være at Venstre nå blir regnet som så lite og ”uviktig”, at den gamle venstre-avisen ikke lenger finner det nødvendig å mene noe om partiet på leder- eller kommentarplass.

Dagens Næringsliv er klar i sine meninger, men som partiuavhengig avis, er ikke motivet i første rekke støtte til et av partiene. Selv om DN har et grunnsyn som stemmer overens med partier på den borgerlige siden, stammer ikke avisens støtte fra historiske røtter i partipressen. DN uttaler seg på leder- og kommentar plass ut fra egne interesser og interessene til avisens målgruppe. Avisen ønsker en fortsatt borgerlig regjering, men begrunner dette med at det vil være det beste for norsk økonomi og næringsliv. Dagens Næringsliv har klare meninger om hvordan norsk økonomi og markedspolitikkk burde drives, og det er dette som er hovedtema i avisens artikler

At Dagens Næringsliv er en av avisene i undersøkelsen med tydeligst politisk profil er noe overraskende, med tanke på at avisen aldri har vært offisielt knyttet til et parti. DN har ofte vært sympatisk til høyresiden i norsk politikk, men det ville likevel være naturlig og anta at det tidligere hovedorganet for Høyre (Aftenposten), ville vært tydeligere i sin støtte til de borgerlige enn en i utgangspunktet partiuavhengig avis. Dagbladet er den eneste avisen som i dag har et annet politisk grunnsyn enn partiet avisen var knyttet til under partipresseperioden. Dette kan derimot skyldes at partiet avisen tidligere støttet har forandret seg, fremfor at Dagbladets standpunkter har endret seg radikalt. Selv om partiets standpunkter har endret seg, beholdt avisen likevel sin tidligere politiske profil. Jeg vil derfor hevde at Dagbladets historie var viktig for hvilke standpunkter avisen hadde før valget i 2005.

De lave tallene i tabell 5.2, kan tyde på at min hypotese om viktigheten av partitilhørighet blir noe svekket. Fleste parten av verdiene i tabellen ligger rundt null, noe som tyder på en relativt balansert og nøytral omtale av partiene. Dagsavisen viser tegn til å støtte sitt gamle parti Ap, men dette kommer ikke direkte til uttrykk. Aftenposten og Dagbladet har en veldig

nøytral tone i sine leder- og kommentarartikler, og det er kun mulig å finne en svakt positiv omtale av Høyre i meningsutsagnene i Aftenpostens artikler. En kan ikke ut fra min analyse konkludere med at noen av avisene i dag støtter sitt gamle parti slik tilfellet var under perioden med partipresse. Det kan virke som om det som sitter igjen fra denne perioden, er de politiske ideene. Dette innebærer at Aftenposten fortsatt har et konservativt grunnsyn, mens Dagsavisen er en sterk tilhenger av de sosialdemokratiske verdiene. En kan fremdeles finne spor etter avisenes politiske profil, og denne profilen var med på å bestemme hvilket alternativ avisene støttet før valget. Disse synspunktene kom i 2005 i første rekke frem som kritikk av et av alternativene, selv om vi også finner en tydelig uttalt støtte til alternativene i artiklene. Som vist i tabell 5.3, var verdiene mye høyere for omtalen av regjeringalternativene enn for omtalen av partiene (tabell 5.2). Dette kan tolkes som at avisene forsøker å opprettholde en politisk profil, samtidig som de vil forholde seg nøytrale til og uavhengige av partiene.

Paul Bjerke fant i forbindelse med regjeringskrisen i 2000 at partihistorie var den viktigste faktoren for avisenes daværende politiske profil. (Bjerke 2001:99) Dette gjelder til en viss grad også i 2005, selv om avishistorien i Dagbladets tilfelle kanskje er viktigere enn partihistorien. I de andre avisene virker det også som de historiske røttene påvirket hvilket alternativ avisen var mest positiv til i valgkampen. Dette kan tyde på at Bjerke har rett når han skriver at forutsetningene for en organisasjon i startfasen, påvirker organisasjonen i lang tid fremover:

”...når det bygges opp en organisasjon vil organisasjonsstrukturen avspeile den samhandling og de måter å se fenomener på som de tidligere aktørene hadde. Samhandlingsformer og verdensanskuelse blir så å si ”bygget inn i” organisasjonen.” (Bjerke 2001:101)

Når det i mitt tilfelle er snakk om pressen, kan en hevde at avisenes politiske grunnsyn ”sitter i veggene” i redaksjonen.

Litteraturliste

Allern, Sigurd (1996) *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Oslo: Pax Forlag

Allern, Sigurd (2001) *Flokkdyr på Løvebakken. Søkelys på Stortingets presselosje og politikkens medierammer*. Oslo: Pax Forlag

Allern, Sigurd (2002) *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand: IJ-forlaget

Allern, Sigurd (2007) *From Party Press to Independent Observers? An Analysis of Election Campaign Coverage Prior to the General Elections of 1981 and 2005 in Two Norwegian Newspapers*. Publisert i Nordicom Review, Jubilee Issue (nr. 17) 2007

Asp, Kent et. al (1982) *Väljare, Partier, Massmedia. Empiriska studier i svensk demokrati*. Stockholm: LiberFörlag

Barstad, Lars Henie (2003) *Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse. En analyse av valgdekningen i Aftenposten, Bergens Tidende, Dagsavisen og VG de siste tre ukene før stortingsvalget i 2001*. Hovedoppgave i medievitenskap, UiO

Bergström, Göran og Boreus, Kristina (2000) *Textens mening och makt. Empiriska studier i svensk demokrati*. Lund: Studentlitteratur

Bjerke, Paul (2001) *Fortsatt partipresse? Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000*. Volda: Forskningsrapport nr. 46, Høgskulen i Volda/Møreforskning

Dahl, Hans Fredrik et. al (red.) (1993) *Utskjelt og utsolgt. Dagbladet gjennom 125 år*. Oslo: Aschehoug & Co. (W. Nygaard)

- Eide, Martin (1995) *Blod, sverte og gledesårer. Verdens Gang 1945-95*. Oslo: Chr. Schibsteds Forlag A/S
- Eide, Martin (2000) *Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie*. Norsk Redaktørforening. IJ-forlaget
- Gauslaa, Stein og Hauglid, Stein B. (1997) *VI – en bok om ledere*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk
- Grepstad, Ottar og Nerbøvik, Jostein (red.) (1984) *Venstres hundre år*. Oslo: Gyldendal
- Hjeltnes, Guri (1990) *Avisoppgjøret etter 1945*. Oslo: Aschehoug
- Høyer, Sverre (1995) *Pressen mellom teknologi og samfunn. Norske og internasjonale perspektiver på pressehistorien fra Gutenberg til vår tid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ottosen, Rune (1996) *Fra fjærpenn til internett. Journalister i organisasjon og samfunn*. Oslo: Aschehoug & Co. (W. Nygaard)
- Ottosen, Rune; Røssland, Lars Arve og Østbye Helge (2002) *Norsk pressehistorie*. Det Norske Samlaget
- Rui, Gunnhild (1999) *Fra partipresse til uavhengig nyhetspresse*. Hovedoppgave i statsvitenskap, UiO.
- Simensen, Jens O. (1999) *Meningsbærer eller meningsløs. Om avisenes samfunnsrolle*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk
- Wasberg, Gunnar Christie (1960) *Aftenposten i hundre år, 1860-1960*. Oslo: Schibstedt
- Østbye, Helge et. al (2002) *Metodebok for mediefag*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Aardal, Bernt et. al (red.) (2004) *I valgkampens hete. Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget

Fra oppslagsverk:

Henriksen, Petter (red.) (2006) *Aschehoug og Gyldendals Store Norske leksikon*, Bind 2 og 15. Oslo: Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA.

Internett

Aftenpostens nettsider: www.aftenposten.no

Atekst: <https://web.retriver-info.com/services/archive/html?redir=true>

Dagsavisens hjemmesider: www.dagsavisen.no

Dagens Næringslivs hjemmesider www.dn.no: <http://avis.dn.no/redaksjonen/article306.ece>

Mediebedriftenes landsforening (www.mediebedriftene.no):

<http://www.mediebedriftene.no/novus/upload/Helge/Opplagspresentasjon%2017.02.2009/Opplagstabellene%202008.xls>